

Гулчеҳра Жўраева

САЙЛАНМА

*ГУЛШАН
АРО*

*Шеърлар,
достонлар*

*Тошкент
Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат наизриёти
1987*

Ўз2
Ж 96

Д $\frac{4702570200-61}{М 352 (04)-87}$ 29-87

© Фафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
1987 йил. (Сўзбоши)

СУЗБОШИ УРНИДА

Бир адабиётшунос олим рус тилида нашр қилинган икки китобим — «Таниш чеҳралар» ва «Айни ёз»га ёзган тақризида:

Гулзорлар ичига сингиб кетдим

Ўзим ҳам гул бўлиб ёндим бир нафас...— каби икки сатримни мисолга келтириб, «Мазкур мисраларни авторнинг автопортретига қиёс қилса бўлади», деб ёзипти («Звезда Востока», 1986 й, 3-сон). Унинг фикрига қўшилмасдан иложим йўқ. Шунга кўра, қўлингиздаги ушбу сайланма шеърый китобимни «Гулшан аро» деб номлашга жазм этдим.

Айрим ҳамкасбларимнинг «Сиз асосан ёрқин шеърлар ёзасиз», деган сал истеҳзоли сўзларига қараганда бу ном бир даража тўғридай туюлди. Ростини айтсам, бундай баҳодан кўнглим анча ёришди, янада кўпроқ нурли ҳаяжонларга чулғаниб кетдим. Авваламбор ҳар бир ижодкорнинг ҳаётга муносабати ҳамда талқини ўзинча ва ўзига хос бўлмоғи керак. «Ҳаётга фақат менинг дурбиним билан боқ, мен истагандек идрок қил, мен хоҳлагандек ёз», деб фармойиш бериш ўтакетган нодонлик бўлурди.

Гоҳида қандайдир дард юрагингни ёғимлаб, қўлоёғингни боғлаб турган лаҳзаларда малҳам излайсан, кўнглига чироқ ёқадиган бирор қўшиққа, шеърга, мусиқага зор қоласан, киши. Ҳаётида нурни илғай биладиган, инсоннинг беғубор хусусиятларини кўра оладиган бўлганингдагина сояларни дадил босиб ўтиш.

га қодирлик, журъат, нурли чўққига интилиш, яшаш лаззатидан баҳра олиш, яратиш, ижод қилиш каби тўлқинларни сезасан ўзингда. Тўғри, халқимиз орасида «Ойнинг ўн беши ёруғ, ўн беши қоронғу» деган мақол ҳам йўқ эмас. «Ғам», «кулфат», «изтироб», «мотам», «азоб»... сингари ифодалар турмушдан олинган. «Шеърда дард бўлмаса у шеър эмас», дейишади. Менимча, дард билан ёзиш ва дард ўртасида фарқ бор. Дард билан ёзиш тирноқ тагидан кир қидириш эмас. Ҳаётдаги кўланкалар ҳақида ёзмоқ керак, аммо нурли чўққидан туриб! «Кемалар — машъалага қараб йўл олади», дейди халқимиз. Бизнинг машъаламиз — порлоқ толеимиз. Толеимиз эса — озодлик, тенгҳуқуқлик, меҳнат, келажакни яратмоқ ва тинчлик бахтига муяссар эканлигимизда.

1982 йилда Исроил босқинчиларининг Ливандаги Сабра ва Шатилада яшовчи фаластин болалари устидан йиртқичларча бульдозер юритишганини эшитганимда нечоғлиқ қайғурганимни оддий сўз билан ифодалаш қийин; бу дунё кулфатларини чок-чокидан сўкиб юборгудек бир фарёд тикилганди бўғзимга. Чунки мен ҳам онаман, яхши ниятлар билан тўрт фарзанд ўстиряпман, қолаверса, ватандош болаларнинг барчаси меники, уларни тинчлик паноҳида асраш — оналик бурчим.

Энг ривожланган ва жаҳонда энг гўзал шаҳар ҳисобланган машҳур Париж кўчаларида бир бурда понга ўз номусини айирбош қилаётган «мадам»ларни кўриб ёқамни ушлаганман, аччиқ қисматларига ачинганман. Афсонавий Афина майдонларини титратиб ҳарбий базага йўл олаётган америка қуроллариغا қарши ўзларини қалқон қилиб йўл тўсган грек намоёнчиларининг қаҳр-ғазабини ўз кўзим билан кўрдим. Ушанда оламга тинчлик — сувдай, ҳаводай, қуёшдай зарур эканлигини яна бир бор ҳис қилгандим.

Ўғлимни аскарликка кузатар эканман, ҳаёлимдан

не-не мудҳиш манзаралар ўтмади, дейсиз. Айни пайт-да, ер курраси ҳаёт ва мамот аро қалқиб турганда келажак авлод ҳақида узоқ-узоқ хаёл сурасан, безовта ухлайсан, безовта ишлайсан. Мана буларни дард, алам деса бўлади. Фарзанди йиғласа, бирга кўзёш тўкади она. Қўшнинг хонадонида нохушлик кезса, сенинг-да бағринг ўртанади. Ёмонликнинг яхшилик, хиёнатнинг диёнат устидан ғалаба қилганини пайқаганимда мен-да нафрат ва ҳайрат тошиб кетган эди. Энг шодон, энг бахтиёр кунларингда ҳалол ошингга пашша бўлиб тушадиган, йиқилган инсонни оёққа турғазис, ҳам-дард, ҳамкор бўлиш ўрнига тепкилайдиган, инсоний фазилатлардан йироқ баъзи нокаслар билан бир за-минда ҳамнафас яшаётганингга ачинасан, киши.

Бу изтиробларни юрак ва ақл элагидан ўтказиб қо-розга туширгунча минг хил ҳаяжон ўз гирдобига ўрайди. Қудратим етмаган паллада устозларимдан мадад сўрайман. Устозлар ижодини сеҳр тўла сиёҳ-донга қиёс қилса бўлади. Қуриб қолган қаламингни сиёҳдонга ботириб олсанг, ёзганинг яна қуюқ тортади. Мен, айниқса, оташнафас шоир Ғафур Ғулом ва Зул-фия шеъриятига беқиёс ҳурмат билан қарайман. Улар-нинг зукко фалсафаси, нурли ғояларининг ижтимоий кучи, ўта гражданлик руҳи, жарангдор, олмос қир-рали ёнар сўзлари эътиқодимни тобе этди.

«Шоир ҳаётни нақадар аниқ, конкрет, мукамал тасаввур этса, унинг ғаройиб фантазияси ҳам шу қадар кучли бўлмоғи керак», деган эдилар Ғафур Ғулом ўз суҳбатларидан бирида. Устоз ўзларининг янгигина ёзилган шеърлари ҳақида биз ёшларнинг танқидий мулоҳазасини сўрар ва унга итоаткорона қўшилар эдилар. «Билганингни — билдим, демагин-у, билишга ҳаракат қилавер. Адабиёт — бамисол кенг от-чопар. Шу маҳалгача биров бировнинг оёғига тушов солган эмас. Қимнинг оти чаққонроқ йўрғаласа, марра ўшаники». Бу ўғитдан, меҳнатидан кўра кўпроқ эъзоз,

эътибор талаб қилган, ўзига ортиқ бино қўйган айрим ёшлар сабоқ олсалар фойдадан холи бўлмас эди.

Қаерга учрашувга бормайин, шеърият мухлисларининг ҳар сафар анъанавий икки саволига дуч келаман. 1. «Шеър ёзишга нима туртки бўлган? Чуқур изтиробми ёхуд катта қувончми?» 2. «Ҳаёт ва ижодда ўз бахтингизни топганмисиз?» Бу саволларда жон бор, албатта.

Эсимда, кекса большевик дадам — Содиқ Жўра ўгли босмачилар дастидан қочиб Бухородан Петербургдаги Путилов заводига ишлашга борганликлари ва шу сабаб душманлар томонидан бобомнинг қишда тириклайин қудуққа ташланиб хўрланганлиги ҳақида сўйлаб берганларида юм-юм йиғлаган эдим. Онам — Жамилабегимнинг саводсизликни битириш курсларида ўқитувчилик қилган маҳали босмачи ўқидан аранг омон қолган умрларини ўйласам, озодлик ва билим биз хотин-қизларга нақадар қимматга тушганини авлодларга етказиш бурчи беихтиёр қўлга қалам тутдиргандай туюлади. Шунинг учун ҳам кейинчалик ёзган беш достонимнинг бош қаҳрамонлари — Она бўлиб, унинг тимсолида ўзбек аёлининг ўтмишдаги аянчли қисмати ва бугунги саодатли тақдирини баҳоли қудрат ифодалашга интилдим.

Шу топда яна бир тарихий, унутилмас воқеани эслаб қолдим. Маҳалламиз болалари илма-тешик челақлардан ясаб олган «барабан»ларини баралла тақиллатиб, остонамиз ёнида қўшиқ айтиб қолишди:

Одамлар, одамлар,
Эшитмадим деманглар,
Гитлер капут бўлибди,
Эрта келар дадамлар.

Одамлар, одамлар,
Эшитмадим деманглар,

Уруш тамом, эртага
Қириб келар дадамлар.

Онам кўзларига жиққа ёш тўлиб, битта каллақандни бир нечтага бўлди-да, суюнчига тарқатди. Шундан кейин мен ҳам укаларим билан бу тўдага қўшилдик; гарчи бундан ҳамма хабардор бўлса-да, уйма-уй юриб хушxabар тарқатишни ўзимизга фахр деб билардик. Ким дафтар, ким кулча, ким қанд-қурс билан қувончимизни бўлашарди. Болалигимдаги бундан ортиқ шодиёнани эслолмайман. Ҳанузгача кичик дўстларимнинг шодон овозларига жўр бўлган темир-терсақларнинг овози қулоғим остида Ғалаба гимнидай жаранглаб туради.

Атроф-теваракдаги бундай ҳаяжонли воқеалар таъсиридами ёки ота-онамизнинг адабиёт, санъат, тарих ҳақидаги мунтазам оилавий суҳбатлариданми, олти фарзанддан тўрттаси шу соҳа эгалари бўлиб етишдилар.

Мана, ижод гулшанига қадам қўйганимга ҳадемай чорак аср ўтди. Ҳар гал қўлимга қалам олар эканман, талабалик йилларимда университетдан олган сабоғим ёдимга тушади: «Журналистдан ёзувчи чиқиши мумкин-у, ёзувчидан журналист чиқмоғи амримаҳол». Йилари бу гапнинг мағзига у қадар тушуниб етмасдим. Йиллар ўтиб «Ёш Ленинчи», «Коммуна», «Ўзбекистон маданияти» (ҳозирги «Ўзбекистон адабиёти ва санъати») газеталари ва «Ёшлик» журналида ишлаб шунга амин бўлдимки, бу ҳар иккала соҳани бирлаштирувчи ягона манба — жўшқин ҳаёт ва халқ билан яқиндан мулоқот экан. Журналист воқеликни шарҳлайди, ҳаётний материални бадний идрок ва бадний-фалсафий талқин этиш, бадний сўз, гоё ва фикрлар мангулиги, туйғулар кураши ёзувчини журналистдан ажратиб туради. Журналистлик билан шоирлик — обкашнинг икки томонига ўхшайди. Агар ҳар иккисини

баравар кўтаришга қудратинг етса, оғирлиги елкангни эзмаса, нур устига нур. Лекин журналистлар орасида шоир, шоирлар орасида журналист бўлиб қолмоқдан андак ҳадиксираб келдим.

Ижодкор учун ҳар бир йил — меҳнат ва маҳорат пиллапояларининг битта машаққатли зинаси, ҳаёт ўз саҳна пардасини тобора кенг очаборгани сайин, ундаги қаҳрамонлар — инсон қалбига тобора теран кирабориб «оқ-қора»ни яққолроқ ажратганинг сайин ижод ҳам шунга қараб ўз бўйини ростлаб боради, назаримда. Китобхонлар айтганидек, ҳаётда ҳам, ижодда ҳам ўз қувончимни топабордим. Коммунист бўлдим. Шеърларим марказий матбуот — «Правда», «Известия», «Литературная газета», «Советская женщина», «Работница», «Дружба народов», «Смена» ва бошқа қардош республикалар газета, журналларида кўрина бошлади. Ҳар бир шеър битта кабутарга айланиб юраклар осмони узра кенг қанот қоққани сари, руҳинг ҳам уларга эргашиб, бундан юксакроқ парвозни мўлжалга олгинг келар экансан, киши.

Аммо бугун барча ёзганларимни бир бошдан кўзлап кечирар эканман, кенг кўламдаги ҳаётний тасаввурларимни юксак бадний тарзда тўлароқ ифода этолмаганим учун кўнглим унча тўлмади.

«Шеър — юксак санъат, юракдан айтиладиган сўз, юрак оташи, фикрнинг гули, нафаси, ёлқини... шеъримиз ва ҳар бир сўз узукка қўйилган қимматли тош каби порласин. Ҳар бир мисрадан катта мазмун барқ уриб турсин», деган эди буюк санъаткор Ойбек.

Шеърят олдига қўйилган бундай оғир тошга нисбатан дастлабки машқларим тасвирнинг юзакилиги, сўзларнинг рангсизлиги, шиорнамо гапларнинг эҳтироссизлиги билан енгилроқ кўринди ўзимга.

Замонамиз Бурилиш даври деб ном олган ушбу кунда ўта талабчан китобхонларга ҳаёт манзарасини олмос қирралари билан турфа бўёқларда жонлантириш,

инсон руҳида олижаноб туйғуларни тарбиялаш ва уни
узоқ-узоқ беғубор уфқларга чорлаш учун ижодга
маҳкамроқ бел боғламоқ чоғи келди.

Ушбу гулшандан шеърят мени, мендан уни айир-
маса орзу-армонлар ерда қолмас. Ҳаёт ва назм гулша-
ни аро китобхонларим билан бирга сайр эта олсам,
улар қалбини муаттар бўйларга буркай олсам, қутлуғ
қадамларига ўралиб қолган печаклардан қутулишга
ярай олсам, умрим бўйи топган-тутганим ҳам шу
бўлур.

МУАЛЛИФ

Шеърларим,
    шер бўлиб
        олишинг
                    ағёр билан,
Токи бу заминда
    шеър
        қолсин
            баҳор билан!

Барибир ширинсан, Муҳаббат...

* * *

Боролмадим ёнингга яқин,
Кўрдим, ёндим, қолдим тош қотиб.
Боролмадим ёнингга яқин,
Чунки сени севардим қаттиқ...

1961

* * *

Учрашганда сезаман доим,
Қалтирайсан япроқ бамисол.
Гоҳ тортиниб индамайсан жим.
Гоҳ тикилиб сурасан хаёл.

Кўзларингда интилиш, ташвиш,
Эритгудай дилни нигоҳинг.
Кўзларингда оташ, орзиқиш,
Юрагингда севгининг оҳи...

Тушунаман, ҳаммаси аён:
Ҳар кўрганда қанча изтироб,
Қанча умид, қанча ҳаяжон...
Ҳар кўрганда кутасан жавоб.

Не ҳам дердим, ўртамас оҳинг,
Қалбим айлар фақат эътироз.
Агар шеърга тушмаса оҳанг,
Бундай куйда борми эҳтирос...

1961

ҚАЛБИМ ҚИРҒОҚДА ҚОЛДИ

Қалбим қирғоқда қолди,
Қалбим йироқда қолди,
Қалбим фироқда қолди.
Ешлигимнинг бир куни,
Юлдузлар уйғоқ туни,
Учратганда мен уни,
Сув оқди қалқиб-қалқиб,
Чиройи балқиб-балқиб,
Қалқди, қалқиди қалбим.
Тўлқин кетидан тўлқин
Қувлашиб ўқтин-ўқтин,
Уйнашдилар олмай тин.
Мен эса танҳо ўзим,
Анов қирғоқда кўзим...
Тилимда қолар сўзим.
Сўзлай десам дилимдан,
Ғурур чиқиб йўлимдан,
Тутиб қолди қўлимдан.
Олди мени қийноққа,
Ўтолмадим у ёққа —
Севгим юрган қирғоққа...
Қалбим фироқда қолди,
Қалбим йироқда қолди,
Қалбим қирғоқда қолди.

1962

УРТАНМА ЗИНҲОР...

Шубҳа қилма, ўртанма зинҳор,
Ёдинг билан мен қолсам ёлғиз.
Умрим борки, умрдошсан, ёр,
Фақат ўзинг ҳаётдек азиз.
Қалб тўрида мангу висолим,
Сенинг билан қувончим ошар,
Ирмоқ бўлиб оқса хаёлим,
Дарё каби сенда туташар.
Қайда бўлмай, кетмайсан нари
Гўё ҳар гал кутиб турасан.
Осмондаги қуёш сингари
Йўлдош бўлиб бирга юрасан.
Фақат ўзинг бўлсанг посбоним
Юрагингга ким солур гумон?..
Сен — қуёшсан,
Қалбим — осмоним,
Қуёш билан осмон чароғон.

1962

ҚИЗ УЗАТДИК ЁР-ЁР

«Бахтли замон келганда-ё, даврон сурай...»
Қизлар, шошманг, қайдан келар наво-сурнай?..
Тезроқ юринг, дугонажон, туй базмига,
Келинпошша даврасида бир айланай.

Гулзорми бу — ял-ял ёнар гулкосалар,
Нурзорми бу — ойдаи сузар раққосалар.
Қўзни олган хонатласми ё камалак,
Ҳайрон бўлманг, гар йигитлар лол қолсалар.

Келинчакнинг ҳарир экан оқ рўмоли,
Тўлин ойдаи жилваланар гул жамоли,
Ҳазиллашиб рўмолини асти тортманг,
Келин бўлган билар келин аҳволини...

Куёв келди, куёв келди, куёв келди,
Зинҳор деманг, қиз олгани биров келди.
Йиллар кутиб, гуллар тутиб дилдорининг
Дийдорига етишмоққа яёв келди.

«Севгисини сеп қилиб
Қиз узатдик, ёр-ёр,
Ёр ҳусини зеб қилиб
Уй безатдик, ёр-ёр,
Қиз узатдик, ёр-ёр».

1963

СИЗ КЕЛАСИЗ ДЕБ

(Қўшиқ)

Булбулларга ғазал ўргатдим,
Япроқларга севгидан қўшиқ,
Арғимчоқни гулдан ўрнатдим
Туйғуларим рангидан қўшиб,
Сиз келасиз деб.

Юлдузларга сочдим дардимни,
Оймўмадан ёғилар севинч.
Оқ айиқлар тўсмас мардимни,
Ҳайдар уни чақмоқли қилич,
Сиз келасиз деб.

Ўсма билан туташди қошим,
Ироқ йўллар тортсин яқинроқ.
Еноғимга олдим қуёшни —
Манзилингиз бўлсин ёрқинроқ,
Сиз келасиз деб.

Ун саккизим кийди оқ фаранг,
Соҳир оҳанг тўқиди олам,
Замин узра тўқди ишқий ранг,
Мусаввирга тутди мўйқалам,
Сиз келасиз деб...

1964

САИР

Жажжи ўғилчамни кўтариб гоҳи
Оқшомлари кўча бўйлаб кезаман.
Ҳар гал бир бинода қолар нигоҳим,
Ҳар гал бир ҳаяжон қалбда сезаман...
Жуфт-жуфт ёшлар кирар никоҳхонага,
Яна жуфт-жуфт бўлиб чиқишар хурсанд.
Бахтиёр боқишар мендек онага,
О, ёшлик! Оналик қалбидек ҳурсан!
Қанча орзуларни тугиб беармон
Ва сўнмас дил меҳри оташи билан
Бу ерга келгандик иккимиз шодон —
Бахтиёр боламнинг отаси билан,
Йил ўтди, ишондик, севгимиз ҳақдир.
Юраклар бўлганди бир меҳрга банд.
Мана бир умрга боғланган тақдир,
Шу хона қалбларни айлади пайванд!
Севишган, сирлашган ҳар йигит, қизни
Шу ерга етаклаб келсин муҳаббат.
Қайта ҳеч босгулик қилмасин изни,
Ҳар ким ҳам бу ерга бир келсин фақат!
Бино қаршисида толаман ўйга,
Кечаги кунимни тиклайди хаёл.
Жўр бўлган сингари дилрабо куйга
Ошиқ-маъшуқларга тилайман камол!

1964

ГУЛ ЗОРИ

Чаман ичра балқирди бу гул,
Навбахорнинг париси — гўзал;
Уҳу, кимлар қўймади кўнгил,
Ким битмади унга куй, ғазал.

Балли, сенга, эй ҳассос ошиқ,
Гул бўйнига солибсан камар.
Ирмоқ-ирмоқ тўкиб кўз ёши,
Висолингни кутмиш ҳар саҳар.

Туман каби чекилди ҳижрон
Ва тарк этди гулни кўз ёши.
Дединг ошиқ, мен сенга боғбон,
Сен уйимнинг кўрки, қуёши.

Афсус, афсус, қомат букди гул,
Ажин босди ёноқларини.
Ғунчаларин очолмасдан ул,
Ташлаб қолди япроқларини...

Ҳар тонг орзу ва армон билан
Дилдан қўмсар гул гулзорини.
Сен-чи, ошиқ, ўзга гулга банд,
Ҳис этмайсан унинг зорини...

1966

* * *

Синов учун унга бердилар савол:

— Қизу йигит сони тенгми дунёда?

Қиз ҳам жавоб қилди сурмасдан хаёл:

— Менга келаётган совчига кўра

Йигитлар қизлардан беҳад зиёда.

1966

МАНГЛАЙИМГА БОҚИБ

Биров айтса...
Бўғмасди бунча,
Нафасимни алам тутуни,
Ахир ушбу кунга етгунча,
Заҳматларнинг чекдим кўпини.

Зор муҳаббат...
Висол ва ҳижрон
Қордай енгил тушмади кўкдан.
Ишқ синови,
Бардош,
Имтиҳон,
Оғир экан энг оғир юкдан...

Ойна эди менинг манглайим,
Дарз кетди у сенинг дардингда.
Танбеҳингдан аммо англадим —
Етолмабсаң севгим
Қадрига...

1967

ЮРАК

Тишинг чиқар ва жуфтларсан сўз,
Навбаҳордай яшнар гул ёшинг.
Тишинг тушар, изга тўлар юз,
Ўсмани ҳам тутолмас қошинг.

Аmmo юрак қаримас экан..
Дилдан орзу аримас экан.

1967

* * *

Ёринг чиройига бўласан мафтун,
Қайиқ қошларида гўё сузасан,
У кулса ёришар қалбингдаги тун,
Ўзингни осмонда гўё сезасан.

Ёринг ахир юлдуз ёхуд ой эмас,
Мангу сочаверса сахий кўркини.
Ёринг қалби фақат чиройни эмас,
Кўтарар қувончу алам юкини...

Дилга боқсанг эди боққандай юзга,
Билсайдинг нимадир ёр билан яшаш.
Зеболик айрилмас кирсанг ҳам юзга,
Ёринг дардларига бўлсанг жафокаш.

1968

ОШИҚЛАРГА НЕ ДАРКОР

Ошиқларга не даркор?
Чамандан битган гулзор.
Қайда учрашса қалблар,
Шунда айлар дил изҳор.

Ошиқлар ошиқ эмас
Пардоз сўз маржонига,
Кўзлар кўзга тушса бас,
Жон пайваста жонига.

Севги танламас чирой,
Севги тинглар ишқ розин.
Бири қуёш, бири ой —
Бўлса икки қалб рози.

Севги йўли гоҳ фироқ,
Гоҳ яқину гоҳ йироқ.
Севгига етмоқ учун
Қалбингни айла чироқ!

1968

АЙРИЛМАС ЕШЛИК

Элак каби икки ёнга қалқийди кампир,
Рўмол учин тишда жуфтлаб борар ҳарсиллаб,
Назарига йироқлардан илинди кимдир,
Гоҳ боладай қоқинганда кетар лорсиллаб.
Бир кампирга етганида қулочин оча
Секин тутди орқасидан кўзойнагини.
«Адолмисан, ё Меҳрими, Ҳури ё Ойша?»
Деб пайпаслар дугонаси унинг кўйлагин.
Қизчалардай бир-бирига ширин сўз айтиб,
Кўришарди ёшликдаги икки дугона.
Бир дақиқа ўша сирдош ёшликка қайтиб,
Қизчалардай бир-бирига бўлди парвона.
Бир ёш жувон қайта боқар таажжубда, лол,
«Қариликда йўрғалик», деб қўярди қулиб.
Аммо анов оппоқ мўйлов, оқ соч икки чол
Ҳузур қилар, кампирларга узоқ термилиб.

1968

ЛОЛА ИЗЛАБ...

Йироқларга бош олиб кетмасанг мунча,
Лолазор деб қанчалар босдим тоғу тош.
Ташналикдан лабларим то қақрагунча
Сени излаб талпиндим, тоғ экан бардош.

Сенга ахир етишдим, айланди бошим,
Кўзларимни очдирмас сендан ёққан нур.
Висолга зорлигингни кўрсатди ёшинг,
Юлдуз бозори худди бағринг товланур.

Ун саккиз баҳоримнинг ҳаёси мисол
Олов бўлиб ёнарди ловиллаб юзинг.
О, ишқимни эслатдинг мусаффо, зилол,
Муҳаббат андозаси экансан ўзинг.

Лолага боққан сайин очилдим гул-гул,
Шошиб-орзиқиб олдим кенг оғушимга.
Етқизолмай уйимга ҳуснингни буткул
Сўлгин бошинг кўтариб, солдим ҳушингга.

О, лола, гўзал лола, севгимга ўхшар,
О, лола, гўзал лола, ўхшар тушимга!

1968

ҚУШИҚ БҰЛИБ КЕЛ

Тушиб кетди бирдан қўлимдан
Ювиб турган чинни пиёлам.
О, неларни солдинг кўнглимга,
Нечун қалқдинг, бебош хаёлим?..

Эслатмагил ўшани менга,
Қўзғатмагил яна қаҳримни.
Чегаланган дилимга тегма,
Олиб келма фақат заҳрингни.

О, хаёлим, унга бўлма эл,
Келсанг, унсиз қўшиқ бўлиб кел!
Ширин, азиз ҳислар чамани
Пари этиб ўйнатсин мани.

1969

КЕЛИН САЛОМ

Гул келтириб ўтқаздим гуллатай деб боғимни,
Гул қўмсаб ўз боғини, тўкармиш япроғини.
Келин тушдим йироққа, ўзим танлаган ёққа,
Кўзим чашмаси бирлан ювмасман ёноғимни,
Онамга келин салом!

Хазон бўлурму гулим, дардида ёнди дилим,
Ўсма рангга бўялиб жилмайди гунча сўлим,
Умримга боғбон ёрим, асло тўкмагай зорим,
Ота-онам бағрини — бахтимни топди кўнглим,
Отамга келин салом!

Қипригимдан узилган кўз ёшимас, ҳаяжон,
Юзимга қиё боқманг, тошар ҳаё, аяжон.
О, ҳаяжон, ҳаяжон, тилимга бермас калом,
Икки қўлим кўксимда, ҳаммага келин салом,
Ҳаммага келин салом!

1969

МАҒРУР ҚИЗ, ДЕЙДИЛАР...

«Мағрур қиз», дейдилар менга рўйирост,
Мағрурман,
Мағрурман,
Мағрурлигим рост.
Ёмонга мағрурман, бермайман омон,
Яхшига юз бора жон тасаддуқ, жон.

Бошимдан нопоклик зар сочай деса,
Хаёлимни авраб йўл очай деса,
Мағрурман,
Мағрурман,
Мағрурлигим рост.
Виждоним, ҳар гарддан асра, илтимос!

Мағрурман.
Яхшилик олдида бироқ,
Бир сиқим қор каби эрийман мутлоқ!
Олий фазилатлар — менинг ҳавасим,
Ҳавас орзусида ёнур нафасим!

1970

ОШИҚЛАР УЛМАЙДИ

Нима боқий оламда?
Қуёш рангли муҳаббат!
У — юракка аланга,
Тафтида тобланар бахт.

Шул сабаб садоқатда
Ҳар йигит — бир Тоҳирдир,
Шул сабаб латофатда
Зухроқизлар моҳидил.

Ҳижрон даштини кесиб
Висолга шошар Мажнун.
Қувонч баҳридан кечиб
Лайли кутар бағри хун.

Ошиқларнинг ҳар бири
Фарҳод бўлайин, дейди.
Севги завқидан Ширин
Обод бўлайин, дейди.

Ўртага ким қўйса тир,
Отилар капгир билан.
Чекинар Қоработир
Жодугар кампир билан.

Демак ўлим бўлмагай,
Тирик Тоҳир Зухролар.
Ошиқлар ҳеч ўлмагай,
Улар — Рустам, Захролар.

Инсонга ишқ ярашар,
Булбуллар — баҳор билан.
Дунё тургунча яшар
Гулчеҳра Сайёр билан.

1970

БИРГА КУЛАЙИН

Юрагингни бер, қулоқ тутай,
Юрагингни бир сўроқ этай,
Не сирларга бўлурман сирдош?

Учмаганми ўша ёлқининг,
Кўчмаганми ўша тўлқининг,
Ишқ тафтига бердими бардош?

Ишқ тафтида ундирган ғунча
Очилдими ёки тугунча?
Гулхонами ё хазон кўнгил?

Ақлимизни авраб муҳаббат
Бошимизни бойлади абад.
Қалбимизни айри этмас ул.

Юрагингни бер, солай қулоқ,
Ўртамасин бевафо фироқ.
Бир умрга умрим улайн.

Қалб уйингга буюрай ташриф,
Унда бўлса қувончу ташвиш,
Бирга йиғлаб, бирга кулайин!

1970

ОЛДИНДАН АТАМА...

Осмондаги ойдан келма, жонгинам,
Пастроқда ундан ҳам мўъжизалар кўп.
Сену мен истаган у чўққига хўп
Пастроқдан етишмоқ жўн, осонгина.

Осмондаги ойни ваъда қилма, йўқ,
Бор умид-паймонни этурсан гўмон.
Неки сенга яқин, менга ёнма-ён —
Ушадир эзгулик, кўнглинг бўлсин тўқ.

Осмондаги ойни олиб берсанг гар
Кўзларим қамашар тўкис нуридан,
Кўзга қум сочдингми ё зар — баробар,
Норози ўтурман безавқ умримдан.

Олдиндан атама менга жавоҳир,
Тақдирнинг совғаси бордир кўпми-оз,
Ҳаёт кемасини ушлай бир моҳир
Ва яна шафқат қил, шафқат қил бир оз.

1971

ИЛК ТУЙҒУ

Энг олис осмонда бир митти юлдуз
Бир томчи қон каби сачратар чақин.
Ва унут гўдакнинг интиқ кўзидай
Имлайди ўзига тобора яқин.

Денгизранг осмонда митти юлдузлар
Гоҳ сўниб кетади кўздан йўқолиб.
Юлдуздан юлдузга кўчаркан кўзлар,
Ушани излайди Зухроси қолиб.

Ана у порлади ўша олисдан:
Илк оташ, илк туйғу, илк муҳаббат,
Милтираб,
Мўлтираб
Чиқар у эсдан,
Лекин у сўнмасдир,
Сўнмайди абад.

1972

Ҳорғин тикиласан кўзимга
Нимадир айтмоққа шайланиб.
Сезаман, жавобан ўзингга
Сўзларим тизилар сайланиб.

Биламан, тансиқ сўз кутасан,
Бир ширин суханга умидвор.
Боладай нозланиб кетасан
Ардоқни этганда ихтиёр.

Ўргилмай ўргилсам ранжима:
Юрагим гулхани тобида.
Севгилим бепарво ҳам дема:
Марварид денгизнинг тубида.

1972

СЕН УНИ ОЙ ДЕДИНГ...

Сен уни ой дединг, ой дединг,
Ой каби эди у сарбаланд.
Назарда у билан ҳамқадам эдинг,
Тўхтаса, тўхтардинг у билан.

Қўл чўзсанг оингга сен олдин
Ой каби у сендан қочарди.
Қочарди у мағрур ва қолди
Хаёлнинг уфқида муаллақ...

1973

КИМСАН УЗИНГ?

Қай бири чин,
Қай бири ёлгон
Сўзларингнинг,
Билолмадим ҳеч.
Қидираман ўзингни ҳамон
Ё ёлгондан, ё ҳақиқатдан,
Излаб-излаб тополмадим ҳеч,
Ярим йўлда қотади хаёл.
Дил ҳам хиёл чиқади издан.
Сўзларингнинг тумани ичра
Одимлайман журъатсиз, беҳол.
Қанча қудрат бор экан сўзда.
Ёнгинамда турган сенмисан,
Кўзимга ҳам ишонмай қолдим.
Мен-ку сени қидириб толдим,
Рўпарамда бору йўқлигинг,
Худо ҳаққи, ҳозир мен учун
Туюлади на ёлгон, на чин.

1973

ГУЛШАН АРО...

«Гул ёниб, гулгун ёниб, гулшан аро Гулчеҳралар»

Э. Воҳидов

Қизлар қайда деб қидирманг,
сабзан баҳор бугун,
Йўлларини, дилларини
пойламоқ бекор бугун.
Сабззорга ошиқамиз,
қўлларда дутор бугун,
Кўк сомсаю кўк патирдан
туғиб каттакон тугун.
Биз бўлмасак, лолазорда
ғариб экан ҳолингиз,
Биз бўлмасак, майсазорда
аччиқ экан болингиз.
Хаёлингиз хароб эмиш
залворли тоғ остида,
Лолазорнинг бағри озор
шўх йигитлар дастидан.
Қояларда хаёл каби
кўринган ширин оҳу,
Оҳу эмас, самоларда
сузармиш севги оҳи,
Қалбингизга олов тушса,
лоланинг не гуноҳи;
Лаъл жамида висол тутгай
ошиқларнинг паноҳи.
Гул ўйнаб, гулгун ёниб
гулшан аро боққанда биз,

Вунчалар чачвонини
  гулхан аро ёққанда биз,
Эркину Сайёр сайлда
  гуллар билан кўнгли чоғ,
Аммо сиз Гулчеҳраларсиз
  қилиб бўпсиз сайри боғ!

1974

ТИЛАГИМ

Янги йилнинг даврасида
Оғайни — дўст йиғилар.
Авжга минар кулгу ҳазил,
Унутилар «йиғи»лар.

Дилга яқин бир-бирига
Тилак айтиб тутар жом.
Узатилар қадаҳ билан
Янги туйғу, ҳаяжон.

Янгиланар ҳамма ният:
Янги бахт, янги парвоз,
Барча сўзга «янги» сифат,
«Янги»сиз — сўз тафти оз.

Мен ҳам айтай тилагимни
«Янги»дан қалов қўшиб.
Юракларга оқиб кирсин
Янги шеър, янги қўшиқ.

Уйимизга зийнат тўксин
Янги олинган палос.
Ҳуснимизга ҳусн қўшсин
Янги кийилган либос.

Кўҳна бўлиб турсин бироқ,
Илк муҳаббат, чин вафо.
Янги ёрнинг васли — фироқ
Келтирар бошга жафо.

1975

АЗИЗ ОИЛА

Остонаси олтин бўлсин, дедилар,
Пешонаси ойдин бўлсин, дедилар.
Юрган йўли ёрқин бўлсин, дедилар,
Икки қалба ёлқин бўлсин; дедилар.

«Ёр-ёр»дан бошланди азиз оила,
Қолмади бирор тан «Оқ йўл» демаган.
Турмушда ҳали ёш, икки гўр бола
Сўз боғлаб тушдилар битта кемага.

Мақсадлари буюк, равшан келгуси,
Қўш қоя сингари елкама-елка,
Гоҳ нотинч, гоҳо тинч тўлқинни кесиб
Ҳаёт уммонида сузади тикка.

Икки дил — кўмакдош, беминнат устоз,
Бирининг дардига бириси ошна,
Яна мен истардим, жуда оддий роз;
Бир оғиз ширин сўз этмасин ташна.

Аҳил оилага хос — шерик қувонч,
Тамоман йироқ у рашк ва ҳасаддан.
Кўнгилга устундир муҳаббат, ишонч,
Шу ишонч асрагай оташ асабдан.

Шу ишонч туфайли севгида кўклам,
Нолиш йўқ, койиш йўқ севги бор жойда.

Руҳга қанот боғлар ноёб севги ҳам,
Яшаш йўқ, яшнаш йўқ севги хор жойда.

Қўш меҳнат роҳати келур қўш бўлиб
Қўшалоқ шарафни этаркан тақдим,
Фарзандлар кўкси кенг, фахрга тўлиб
Муқаддас севгига бойланар бахти.

Қўша-қариликда жамдир файз, ҳикмат,
Барака барқарор бу хонадонда,
Дастурхон ҳамиша гавжум, бадавлат,
Орзулар барқ урар неки имконда!

1978

СИР

(Қўшиқ)

Сирларингни менга этмадинг ошкор,
Майли қўшиқларга уни солақол,
Куртакларга тугиб қочсин навбахор,
Еллар қанотида елиб оламан.

Сирларингни менга этмадинг ошкор,
Майли қўшиғингни куйласин дотор,
Осмон юрагини чақнатсин зор-зор,
Зухро имосидан билиб оламан.

Сирларингни менга этмадинг ошкор,
Майли қўшиқ қилиб уни айтақол.
Бахмал этагига яширсин гулзор,
Гуңафша атридан илиб оламан.

Сирларингни менга этмадинг ошкор,
Майли наво бирла сувга отақол.
Сирдарё сирингни этмаса изҳор,
Тўлқинлар бағрини тилиб оламан,

Бари бир қалбингни билиб оламан.

1979

МУҲАББАТ

Муҳаббат дегани — бир нозик ниҳол,
Куртак ҳам япроқлар, гуллар — олдинда,
Чинордай куч-қалқон керак эҳтимол,
Саратон, қаҳратон, офат олдида...

Барча имтиҳондан ўта олур шод,
Хуружлар ниҳолни бука олмас хам.
Синса-да янгидан чиқаради шох —
Муҳаббат илдизи бўлса мустаҳкам.

1979

ОШИЁН

Туйғуларинг товланади мисли камалак,
Хаёлларинг чарх уради гирдикапалак.

Томирингда олов қонинг кўтарар исён,
Муҳаббатдан яратибсан ўзингга ошён.

Юрагингдан ўрнатибсан метин пойдевор,
Орзуларинг гулларидан ўрабсан девор.

Кўз гавҳаринг шамчироғу кипригинг қандил,
Ул ошёнга қадам қўяр бахти бор қай дил?

Ширин-шакар сўзларингдан нақш бойлабсан,
Ошиёнинг пештоқига вафо жойлабсан.

Қалб нуридан ипак тортиб палак тўқибсан,
Юрагингдан ҳовуч-ҳовуч ёлқин тўқибсан.

Гўзалликни ошиёндан этмай бадарга,
Истардимки йўламасин унга бадқарга.

Пок туйғуни пок туйғулар кафтида тутар,
Истар эдим унга қўнсин оппоқ кабутар.

1980

ОПА-СИНГИЛЛАР

Уч опа-сингил эдик,
Ҳарирдай кўнгил эдик.
Бир узукнинг уч кўзи,
Осмоннинг уч юлдузи.

Онамизга суюнчи,
Уч болиш, уч суюнчиқ.
Кўп эмас кўйлагимиз,
Мўл эди тилагимиз.

Шоҳиди гувоҳ эдик,
Бир камзилу, бир этик.
Уч қиз кўрардик баҳам,
Уруш этди бошни хам.

Эсди осуда нафас,
Ясан-тусан кун келди.
Гулзорга пиёз эмас,
Ўсмаю гул экилди.

Уч қизда уч ҳаяжон,
Қалбида тугди маржон.
Дердик ўқиб, ўқитсам,
Меҳнатдан бахт тўқисам.

Бир кўз очиб юмгунча
Қафтдай очилди ғунча:

Дилда қолмади армон,
Ошилди уч тоғ, довон.

Болалик қолиб кетди,
Йигитлар олиб кетди.
Учиб кетдик ҳар томон,
Бўм-бўш қолди ошиён.

Уччовлон уч ўчоқда
Гулхан ёқдик уч ёқда.

1982

МУҲАББАТ НИМА?

(Учрашувда китобхонлар саволига жавоб)

Оқ олтин нуридай ялтирар севинч,
Яқин юлдузлардек чақнайди кўзлар.
Вужудда кезади учқунлар нотинч,
Меҳнат чарчоғини эритар сўзлар.

Шеър янграр, мастона тинглар адрлар,
Ариқча чапаги чалинар бехос.
Қуртаклар лабига қўнар сатрлар,
Сабо қанотида этаркан парвоз.

Ҳислар тўлқинида мисоли кема
Қирғоқдан қирғоққа сузади қалам.
Оппоқ капалакдек учаркан тинмай
Қўллардан қўлларга қўнар қоғоз ҳам.

Фаол ишламоқда демакки шеърхон,
Саволлар қўзғотар қалбларда мароқ.
Шоир юрагига қўл солар деҳқон,
Оламни билса-да ундан яхшироқ.

Оппоқ қоғозларга жумбоқлар жойлаб
Қўлларга қўндилар саволлар ғужғон.
Китобхон олдида синовга чоғлаб
Қулоғин тутарди бизга микрофон.

Менинг-да навбатим етмоқда, бироқ
Не ажиб сўз билан дил чертсам экан.

Бу тилсиз, қулоқсиз, бебош, бeбўёқ
Севгидан, сезгидан не десам экан.

Соқов деб атасам, у шундай сергап,
Неча «Хамса»ларга сиғмаган рози.
Юрак қошин сиқиб, жонини тергаб
Ҳамон тугатолмас мусаввир ёзиб.

Бае, етар, саволни бежавоб билиб
Муҳаббат пойига секин эгдим бош.
Э воҳ, калимага келмади тилим,
Теран сукут билан уни эгдим фoш.

1982

ТАН БЕР...

Бир умр асрадим софликни суюб,
Қўксим қафасида оҳудек тутқун,
Мағрурлик аталмиш домингни узиб
Хуррият бағрига чопмадинг,

туйғум!

Сенсиз тоғлар сочи оқарди бевақт,
Четлаб ўтолмадинг қаттол измимдан,
Менга тиз чўкдинг

нима топдинг, айт!

Ютдингми,

ютқаздинг.

сўра ўзимдан.

Қалбим гулханида ёндим чарсиллаб,
Қорайдим, оқардим мисоли тандир.
Сенга зулм қилдим,

ўтмадим сийлаб,

Ва лекин

ғолиба руҳимга тан бер!

1982

ЯШИЛ ГУЛ

Бу гулзор муқаддас — талъати табиат,
Ёнади шам бўлиб гулларнинг шуъласи.
То тирик экансан — у сўнгсиз бир журъат,
У ширин изтироб, тириклик муждаси.

Бу гулзор — камалак рангларга тўладир,
Қирмизи, гулоби, лаъл, зангор, нопармон.
Бу гулзор оғуши анбарга тўладир,
Фироқдан йироқда кўнгиллар беармон.

Бу ерда ранглар хўб имлашар ўзаро,
Бу ерда бўйлар ҳам ўзаро бўйлашар.
Кўзгудай соф чашма оқаркан ҳис аро,
Бу ерда муҳаббат сеҳрли сўйлашар.

Не афсус, чаманда йўқ яшил ранг чечак, —
Кимнингдир севгиси қачондир келажак...

1984

МАНЗАРА

Ойдай олма экан...
Балки қисмат номли довул
Уни шохларидан юлибди бевақт,
Юлибтию қоқ иккига бўлиб
Икки томон отипти буткул.
Айрилиқ доғида йиғлайди дарахт —
Кўз ёшдай тўкилар япроқлар қат-қат...

1985

СЕН ЙҰҚ ЭРСАНГ...

Сўзларингни соғиндим ёмон,
Сенинг билан истадим суҳбат:
Китобингни очганим ҳамон
Салом берди яна муҳаббат.

Не тасодиф, бу не мўъжиза,
Не таъбирга жоиздир бу ҳол.
Ё сен бўлиб кўринди ғазал,
Ё мен сенга очдиммикан фол?

Икки варақ, икки саҳифа —
Юрагингнинг икки парчаси,
Икки варақ, икки саҳифа —
Юрагингнинг икки лағчаси.

Бирин висол, бирида ҳижрон,
Қай бирига бошим эгай ман,
Бир хонада яшар ёнма-ён,
Қай бирига абад эгаман?

Соғинч сени ёндирмоқ бўлса,
Кириб олай севгим хатига.
Соғинчимни қондирмоқ бўлсанг,
Бекиниб ол девон қатига.

Сен йўқ эрсанг ёнимда бирпас
Айланурсан шеърга ўзинг-да,
Сен ёнимда бўлсанг ҳамнафас
Шеър ўқийман теран кўзингда...

1985

КУЗАТИШ

Кўзлар кўзга яна нигорон,
Бошга тушди бешафқат ҳижрон.
Муҳаббатга йўлдош имтиҳон,
Юрагингда мени олиб кет.

Сенсиз бедор тунларим билан,
Шеърга сирдош кунларим билан,
Озурда жон унларим билан,
Юрагингда мени олиб кет.

Кўзларимда учқунлар маржон —
Қуёшдан-да балки нурафшон,
Адаштирмас йўлингдан мижгон,
Юрагингда мени олиб кет.

Шабадалар мен бўлиб ўпсин,
Сочларингни тўзителиб ўтсин,
Ҳар маконда меҳрим гул тутсин,
Юрагингда мени олиб кет.

Айрилиқнинг дарди хўп ёмон,
Гул чеҳранинг зарди хўп ёмон,
Бахтимга сен ой бор, кел, омон,
Юрагингда мени олиб кет.

Тушларимга кирганда кулча,
Дарак берса субҳидам қушча,
Жаранглатиб гар пичоқ тушса,
Сени кутгум сабри бетоқат,
Бахтимга сен кел тезроқ фақат...

1985

ЭИ, БЕБОШ СЕВГИ

Қайсидир кўчадан чиқдинг югуриб,
Бир гунча бағрига кирдинг бош уриб.

Эзгулик уруғин сочганинг замон,
Қайдандир қўзғолди ноумид тўфон.

Укпардай тўзитди орзу япроғин,
Туманлар галаси тўсди қароғин.

Вафони чақириб ҳайқирди сурон,
Танҳолик даштига ташлади ҳижрон.

Қайсидир кўчадан чиқдинг югуриб,
Қисматнинг тошига кетдинг урилиб.

Сен қалбни чаманзор этмак ўрнига
Эримас тош қўйдинг юрак тўрига.

Кундан-кун юкланди ғишт бардошига.
Муҳаббат айланди дил кундошига.

Энди соч бошидан бир дунё ҳавас,
У дейди:

Севги йўқ,
Севги йўқ,
Севги бўлганмас!!

1985

КЕЛИН КЕЛДИ

(Ер-ёр)

Онажони бағридан
Оппоқ кабутар учди.
Бахтиёр хонадонга
Бахтибор келин тушди.

Поёндоз тўшанг гулдан
Умри гулзорда ўтсин.
Ишқидан ёқиб гулхан
Куёв мамғала тутсин.

Бир қизи — икки бўлди
Қайнота, қайнонанинг,
Ярим ой кулиб тўлди,
Бағри бутун хонанинг.

Келин турар эгиб бош —
Қабул айланг саломни.
Чорланг қайни, қариндош,
Тўй бўлғуси санамни.

Келинчагу келинчак,
Тингчинг бузсин «инга»лар,
Эртами-кеч беланчак
Олиб келсин янгалар.

Бардош, ақл, саботга
Суянсанг тоғ бўлурсан,

Меҳридаре ҳаётга
Тарасанг, бор бўлурсан.

Бўйнингдаги маржонинг
Сочилиб узилмасин,
Ясатиғлик тахмонинг,
Тахидан бузилмасин.

Келин-куёв — қўш дарахт,
Чилвир сочдай чирмашинг,
Бир умрга яшил бахт
Оғушида яйрашинг.

1985

БОДОМ

(Қўшиқ)

Гулмаржон — гулибодом,
Бир дарахт гавҳар тутдинг.
Ҳуснинг аро, гуландом
Ширин лаҳзалар ўтди.

Сен юзингни очар кун
Бахтим очилиб кетди,
Сирларим эди тугун,
Дилдан сочилиб кетди.

У-чи, терди доналаб
Тўкилган дардларимни.
Сочим силаб-сийпалаб
Тақди гул, баргларингни.

Ўша-ўша бодомгул
Бўйларингга сармастман.
Атир ичаркан кўнгил
Боларидек тўймасман.

Севгимизга қасида
Тугиб жавоҳир тутдинг.
Ҳуснинг алангасида
Ширин лаҳзалар ўтди.

Тонгдами, ярим кечда
Туйғумни ўрар гуллар.
Нақшин дарчалар ичра
Яшириб қўяр улар.

Ҳар баҳоринг кулганда
Сен менимас, уни кут.
Ёнингга ёр келганда
Заҳар эмас, асал тут!

1986

ҚАДРДОН БАҲОР

Бир хил хонатлас кийиб чиқардик дала, қирга,
Қамалакдан жамалак тақардик, баҳор, бирга.

Шалоланинг кетидан қува-қува етмасдик,
Иккимизни талашиб қушлар нари кетмасди.

Сеҳрли хандамиздан уйғонарди тоғ, дара,
Қўшигимиз авжидан мавж оларди шаршара.

Субҳидам ўсмасидан қошим барқут, майсазор,
Қошларимдек майсангдан жон оларди қанча зор...

Бугун яна зебосан, атлас кўйлак кийибсан,
Бошингга оқ, нофармон пешонабанд илибсан.

Чақмоқ билан ўйнашган ўша-ўша шўхлигинг,
Қуёшни зор қақшатган ўша-ўша кўхлигинг.

Менинг эса кўйлагим гуллари кетди ўчиб,
Гулшаним гунафшаси қизимга ўтди кўчиб.

Энди сенга дугона менинг қирққокил қизим,
Атир нафасинг билан чайди ҳар тонг юзин.

Балки шундан булбуллар адаштирар баҳорга,
Ширин ғазаллар айтиб чақиради наҳорда.

У ўтганда сураатга олиб қолар чечаклар,
У ўтганда райҳонга айланади печаклар.

Баҳоримни баҳорга қўшиб қизимга бердим,
Бугун бахтини тилаб турфа гулдаста тердим.

Энди менга ярашмас сен кийган шўх хонатлас,
Аммо қалбим ранглари бир умрга айнимас.

1986

Бир қўлимда болам, бир қўлимда қалам

НУР ШАЙДОСИ

Келган куниданоқ дунёга ўғлим
Тонгача хонамда ўчмайди чироқ.
Маҳлиё боқади зиёга ўғлим,
Толмасдан боқади кўзлари мунчоқ.
— Ўғлим,
Боқа бергил бўлиб маҳлиё,
Бошингда порлайди мисоли шуур.
Ўчар деб чўчима,
тургунча дунё —
Йўлингга поёндоз тўшайди шу нур.
Ўғлим туғилган-ку ёруғ замонда,
Қоронғу дунёдан ярим аср йироқ,
Балки истармикан:
бутун жаҳонда
Ёнсин деб бобоси ёндирган чироқ!

1963

ҚИЗГИНАМ

Деразамдан муз гул эриди,
Сен туғилдинг, менинг қизгинам.
Бугун ердан қор ҳам ариди,
Бирга кирдинг, дўндиқ юзгинам.

Сутдай оппоқ гулдаста тутиб,
Пешвоз чиқди ўрик йўлингга.
Илк нуруни сенга узатиб,
Қуёш қўлин берди қўлингга.

Бир баҳорни кўрган қизгинам,
Талпинчасан гулни узмоққа.
Парпирайди митти кўзгинанг,
Интиласан нурда сузмоққа.

Қулиб боқсам мунчоқ кўзингга
Қулгу билан қиласан жавоб.
Энди тўлдинг бирга, қизгинам,
Гўдак қалбинг нозикдир аммо.

Умрим ўтсин бахтингни кўриб,
Қулочига олсин юзлаб ёш.
Ҳар баҳорда гулласин ўрик,
Ҳар баҳорда нур тутсин қуёш.

1966

СЕН УЗИНГ

Завқим дилга сирмас, эй гўдаккинам,
Ҳар «юмуш» олдидан десанг «мен ўзим».
Қувончинг кўзимга қўндиранг шабнам,
Севиб суйганданми, тополмам сўзим.

Туфличангни олиб мендан илгари
Киймоқчи бўласан ўзинг бемалол.
Оёққа иласан телба-тескари,
«Ўзим» дея яна боқасан хушҳол.

Бошингни чиқазиб кўйлак енгидан,
Дейсан, «Ойижоним, қаранг, мен ўзим».
Қўлимдан чиқибоқ чопасан баъзан,
Чопасану тиззанг тирналар шу зум...

Тиззанг тирналганда тирналар бағрим,
Сен билан баробар кўзга сизар ёш.
Ўзимни овутиб енгаман дардим;
Ёшликдан қонига қўшилсин бардош.

Майли, бугундан тут ҳар иш бошини,
Ўсиб-улғайганда тузалар нуқсон.
Аммо «ўзим» дея тутма бошингни,
Ўзбошимчаликка онанг беомон!

Майли, ҳозирдан тут ҳар иш бошини,
«Билмадим» демагил улғайган ёшда.
Ўзинг яратолгин бахт қуёшингни,
Ўзи яратганнинг лаззати бошқа...

1966

Уртанади ўрганган кўнгил,
Тушиб қолса қўлимдан қалам.
Чиройини йўқотар буткул
Менга сирдош хонатлас далам.

Ҳисларимни тутмоқ қасдида
Оқ қоғозга эгаман бошим.
Машқ бошланар битта мисрадан,
Етмас бунга завқим бардоши.

Югуради шунда ўғилчам
Қўлимдаги қаламни сўраб.
Чиқиб олар тиззамга ғунчам,
«Юлдуз чизинг» деб қўймас сира.

Илҳомимни этма паришон,
Деб қайтармоқ бўламан сўзин.
Хаёлимда қолдирмай нишон
Кириб олар шеъримга ўзи!

1967

БОЛАМ ВА ҚАЛАМ

Бир қўлимда болам, бир қўлимда қалам,
Иккисига баробар онаман.
Болам билан қалам ташласин қадам,
Иккисига баробар ёнаман.

Қалам ором топса, уйғонур болам,
Болам ухлаганда қалам уйғотур.
Шеър дарди тинчитмас, бирпас бермас дам,
Тўққиз ой, тўққиз кун бир шеър ўйлатур.

Ташвиш, ҳаяжонда улғаяр болам,
Ҳаёт лаззатини тўйиб суради.
Қанча билим талаб — ишлайди қалам,
Бола меҳнатию меҳрин сўрайди.

Туғилган шеър мавжи сиғмайди дилга,
Боламнинг юзидан ўпиб яшнаймам.
Қўлдаги қаламим кирмаса тилга
Қоғоздайғиғимлаб дилни ғашлайман.
Оналик — шунақа,
Оналик — қийин.
Шеър ҳам фарзандим, арзанда болам.
Аммо...
Болам йиғлаганда ижод бир тийин,
Қоғозим устида қолади қалам!

1970

ФАРЗАНДЛАРИМГА

Менинг бойлигим йўқ сизлардан бўлак,
Сизларга атадим умрим мазмунин.
Сизлар деб талпинди юрак ҳам билак,
Сизлар деб кундузга айланди туним.
Ёшлигимни сизга тенг этдим тақсим,
Барчангизга бирдай улашдим хушрўй.
Тўлқинлар шўхлигин, чашмалар аксин,
Сарвлар қоматидай бердим шамшод бўй.
Мурғак қалбингизга солдим лағча ўт,
Ёнмасдан яшашнинг йўқдир кераги.
Софликка қондирди бағрингизни сут.
Оқ кўнгил дунёни оппоқ кўради...
Бебаҳо фурсатни юлиб имкондан
Сизларга атадим ўзимдан аяб,
Устингиз бут-башанг, беғам давронда
Теракдай беташвиш чўзилманг дея.
Қозонда пишмас бахт — мисоли ҳолва,
Сиз уни топасиз меҳнат, ғайратдан.
Расо ақлингиздан лол қолсин олам,
Фазода юлдузлар ёнсин ҳайратда.
Мен сизга Онаман ҳамда Муаллим,
Ҳаёт тизгинини тутдим қўлларга.
Гоҳида сиз менга бердингиз таълим,
Мени ҳам солдингиз турфа
«Йўлларга».
Варақланмай қолган китобим ҳаққи —

Сизнинг сиймонгизда ўқий оламини,
Дунёга келмаган қўшигим сатри —
Шеър бўлиб, куй бўлиб чоғланг одамни.
Икки жуфт каптардай учинг сарбаланд,
Пастда кузатганлар офарин айтсин.
Орзулар ўпишиб саодат билан
Ватан номли Муқаддас Онага қайтсин!

1979

БОЛАЖОН

Сен туғилдинг, ёришди олам,
Пешонангни мен ўпдим суюб,
Оқ сут билан юзингни ювиб,
Дедим,

толе ёр бўлсин болам,
Болажон.

Эркалатиб ардоқ кафтида
Сенга тутдик ҳаёт қаймоғин,
Ҳеч кўрмагил ҳаёт қийноғин,
Дедим,

улғай меҳрим қатида,
Болажон.

Бугун сени кутар истиқбол,
Чорраҳадай йўлларинг сочиқ,
Мен ортингдан қўлларим очиб
Дейман сенга,

яшна, топ камол,
Болажон.

Меҳнат билан пойдевор қўйиб,
Ўз бахтингни топарсан бир кун,
Роҳатини тотарсан бир кун,
Отанг-онанг заҳматин туюб,
Болажон.

Юртлар ичра юртинг ягона,
Истакларинг келтиргай бажо,
Сен бўлганда бир куни она,
Дерман яна:
Кел, болажоним,
Тасаддуқ жоним!

1980

* * *

Қизалоқ қуёшга кўзгуни солиб
Шуъласин қочирар уён-буёнга.
Қувлашган пучуқлар мўлжалга олиб
Гуррас ташланишар қочоқ «қуёнга».

Тутилмас лаҳзанинг устидан ошар
Сақрайди қўлларга тушар дақиқа,
Беғубор қалбларга равшан йўл очар,
Болалар бағрида ўйнар ҳақиқат!

1982

МЕН ЧИЗОЛМАГАН СУРАТ

Йўқ, чизолмадим оташ сиймони,
Мисралар бежило, бенур ва синиқ.
Юлдузсиз тасаввур қилинг самони,
Зимистон тунаган ғор каби сўник.

Эҳтирос чўғлари мушакдай тошди,
Портлаб отилдию тез бўлди ғойиб.
Сайроқ булбулгинам қайда адашди,
Хаёлим самани кетдими тойиб...

Кўнгил нигоҳига манзара беранг,
Ҳаёт қулоғига чертмаскан наво.
У қандай оламки хира, беоҳанг,
Сеҳридан топмасанг дардингга даво.

Кел, ўғлим, ёнимга, мўйқаламни ол,
Олов томирингдан рангларга қуй қон.
Мен тиклай олмаган у офтобжамол
Санамга юракдан узиб бергил жон.

Токи ўз рангида жонлансин тугал
Бетоқат, бетиним инсон ҳаёти.
Ахир биз ёзмасак уни мукаммал
Наҳот жўн жумлада қоладир оти.

Шундай ёзабилки сен яратган ранг
Руҳий оламингга харита чизсин.

Ўзбекистон аталмиш юртингга ҳамранг,
Ўз халқинг қалбидан бўёғи сизсин.

Бу ранглар қўшиғин тилини билган
Дилларни қўймасин бир он осуда.
Сенинг иқлимингга саёҳат қилган
Шунда яшамоққа қолсин орзуда.

Кечагина мендан сўрардинг эртак,
Учар одамларга сен эдинг шайдо.
Билмасдим, илҳомнинг париси бешак
Қаламинг учида бўлмоғин пайдо.

Сен ҳали навқирон — ўн саккиз ёшда,
Камалак туйғулар ураркан тугён.
Ошиқлик ёнади кўзда оташдай,
Муҳаббат рангида кўринар жаҳон.

Назарингда дунё ҳисларингга тор;
Мўъжиза, қувончга тўла кошона.
Биринчи севгидай ранглар бетакрор,
Яшамоқ мангудир, ўлмоқ — афсона.

Қуйларинг авжида муҳаббат ёши,
Келажак йўллари — яшил беқасам,
Севги мактубидан кўтармай бошинг
Сеҳрли дунёга ташна боқасан.

Боқабер, севгидай азиз бўл сен ҳам,
Ҳаёт лаззатидан ранглар эмсин бол.
Тўкис камолини топсин ул санам,
Бир умр ёшликнинг қанотида қол!

1982

ЖАЖЖИ УҒЛИМНИНГ АФСУСИ

— Ойи, ойижон,
Сиз ҳам бўлганмисиз келинчак,
Қачон?
Жуда-жуда гўзал бўлганмидингиз,
Оймўмадай нурга тўлганмидингиз?
— Ҳа, тойчоғим,
Мен ҳам келин бўлганман,
Худди ой сингари тўлин бўлганман.
Парига айланар қизлар тўйида,
Оқ ҳарир товланса нозик бўйида.
— Эссиз, эслолмайман, ойижон, ҳечам,
Сиз қандоқ эдингиз тўйингиз кеча.
Бағрингизга босиб ўша куни ҳам
Шоколад тўлдириб икки қўлчамга
Олиб боргандирсиз мени боғчамга...

1985

АСКАР УҒЛИМГА МАКТУБ

Хаёлим юлдуздек учар ҳар ёққа,
Уғлим, мактубингга этмагил маҳтал,
Йўқса, изларингни излаб бормоқдан
Тоймасман, дийдорга ташналик маҳал.

Чунки безовтаман, ҳаловатим йўқ,
Гарчи юрак янглиғ бедорсиз постда,
Гарчи қирқ йил бўйи тилдан қолган ўқ,
Гарчи сукут кезар баланду пастда.

Бугун безовтаман, Совет аскари
Ярадор қайтса гар чегара жойдан.
Демак ҳали душман тўни тескари,
Осонликча кечмас пажмурда жондан.

Бугун безовтаман. Дунё бурчида
Дилда қон, ерда қон, осмон қонталаш,
Куррамиз титрайди мамот учида
Қурол пойгасидан кўнглим жуда ғаш.

Нина билан қудуқ қазиган инсон
Заҳматлар тоғича уйганида ганж,
Қай ёвуз эрк сездн қилмоққа яксон,
Инсон қўлларини этмоққа фалаж.

Одам одам каби яшасин учун
Замину осмонда ишимиз — меҳнат!

Урушда йўқотган қурбонлар ўчин
Тинчликка хизматдан оламиз фақат.

Ота-онасининг, дилбар ёрининг,
Азиз фарзандлари баҳридан кечиб,
Жабборга топшириб ширин жонини,
Она ер, дўстлари бағридан кечиб,

Йиллаб фазогирлар учса маъвода,
Яратмоқ ишқида қўриқ очсалар,
Ҳаёт зангўласи кезса ҳавода,
Наҳот ҳайратларга тушмас кимсалар!

Наҳот Жонибеков ундирган пахта
Янги қуёш бўлиб эритмас музни.
«Тинчлик»ни оғизда ўлардай мақтаб
Юлдузга урсалар бугун юлдузни?!

Гуллар хиёбони яшнаганда барқ,
Юлдузлар жангига айланса осмон,
Ажал ўйинига қолурмикан шарҳ
Ерни ер юткудек бўлса шип-шийдон...

Бугун безовтаман. Ҳаловатим йўқ,
Гарчи сиз қалқонсиз — суянчиқ тоғлар.
Бошимизда Ватан — гарчи кўнгил тўқ,
Дунё ташвишлари бағримни доғлар.

Хаёлим юлдуздек учар сарсари,
Ўғлим мактубингни этмагил канда.
Йўқса, йўлга чиққум тонгда сен сари,
На чора, оналар — она экан-да!

1985

СОҒИНДИМ

Енгинамга келинг, қушларим,
Қанотлари оқ, кумушларим.
Баҳор ели, сен ҳам қулоқ сол,
Гунафшажон, дилга тугиб ол:

Баён этай кўнгил номамни,
Қўп соғиндим мунис онамни.
Мендан хабар олиб учингиз,
Мендан олдин уни қучингиз.

Нуқра, майин сочларини, ел,
Қўлим бўлиб силаб, сийпаб кел.
Кабутарим, қалб розини айт.
Офтоб меҳрим изҳор қилиб қайт!

Даста гуллар тут, гунафшажон,
Гулдан таққин бўйнига маржон.
Майин атринг қалбига қўнсин,
Табассуминг лабига қўнсин.

Мен ўпайин яноқларидан,
Қўлларидан юмушни олай,
Онажоним ардоқларида
Эл фарзанди бўлиб мен қолай!

1963

КИЧКИНТОЙЛАР СУҲБАТИ

Ҳар оқшом юлдузлар давра қурганда
Қўшним болалари бойлашади баҳс.
Ёқут осмон узра ҳилол турганда
Само сирларидан бошланади дарс.

Марсда учар одам бор, дейди бири,
Сайёралар аро қанот қоқармиш...
Орзу-умид билан қидириб ерни
Ойни чироқ қилиб тунда ёқармиш...

— Марсда нима қилсин учар одамлар,
Меҳмон бўлмасмиди унда Гагарин?
— Космонавт бўласан, деган дадамлар,
Ўзим кўкка чиқиб биламан барин...

Кулгу, роҳат билан тинглайман узоқ,
Олим болаликка боққанамча лол.
Улар ёшида мен ўйнаб қўғирчоқ,
Ўйнимга келмапти фазо, истиқбол!

Жажжи ақл билан кўзлаб каттани
Эртамиз ҳақида ўйлар кичик ҳам.
Шулар тақдирида оқил Ватаним,
Шуларнинг қўлида келажак кўрқам.

1964

АЛЛА

Ойдай кулча рўй-юзинг,
Ойдай чақноқи кўзинг,
Ойингнинг ойдай қизи,
Ойдай оташи ўзинг.

Ой интилар юзингга,
Муштоқ эмиш сўзингга,
Ширин табассумингни
Ўхшатибди ўзингга.

Ухласин Ойхон, қўзим,
Оймома, юмма кўзинг,
Ҳозир болам бошида.
Чироқ бўлиб тур ўзинг.

1965

МАРМАРТОШ

«Ўлганимда қабримга қўярмидинг мармартош»—
Гоҳи она нолирди шўх ўғлидан койиниб.
Хушёр тортиб фарзанди бирдан чимиради қош:
«Қўйинг, ўлманг, онажон, қуриб кетсин мармартош».

Инсон ҳаётга меҳмон, тошчалик эмас йўлдош.
Она ҳам ёшин яшаб бу оламдан кўз юмди.
Мисли қалбдан қуйди сел, аёлдай тўкди кўзёш,
Еш тўкди ўғил, аммо, қўёлмади мармартош.

Қўёлмади мармартош, қайғуга бермай бардош,
Қабр бошида ҳар кун мармартошдай туради.
Гуллар билан бўзлашар, сўзлашар у эгиб бош:
«Жонимдан қўяй сизга, онажоним, ёдгор тош».

Она қабри бошида гул оралаб юрар у,
Она қабри бошида мармартошдай турар у.

1965

КАМПИРЛАР

Сермева дарахтдай қотма қадди ёй,
Сочига оқ укпар қўндирмиш ёши.
Юмуш бошлар тонгдан кўрингунча ой,
Белин ушлаб қолса нолир ўғлидан:
«Ўзим энди икки қилмасам бошин» —
Келин тушди...
Туғилди невара ҳам...
Ўрик донасидай,
Жонидан ширин.
Йўқ,
Туролмади бўлмаи парвона.
Ўғил..
Келин...
Невара...
Қайда дейсиз дам,
Ахир кампир энди
Уч карра она!

1966

ЧИРОҚ ЕНАР

Сочиқ юлдузлар мудроқ,
Қайдадир ёнар чироқ.
Қимдир билмас толишни,
Интиқ кутар болиши.

Қайси бир хона бедор —
Демак унда Она бор.
Унда қалб зарби тинмас,
Чироқ ёғдуси синмас.

Унда алла, қўшиқ бор,
Иссиқ бағир ва ишқ бор.
Бунда асло ўчмас нур —
Умрга улар умр.

Одамзоднинг қуёши,
Мунаввар ҳаёт боши,
Бошланур шу хонадан,
Доим уйғоқ онадан!

1971

БИР ҚАТИМ НУР

Бахмалдай қоп-қора, бахмалдай

силлиқ,

Тун ичра тортилган танҳо қатим нур.

Кўзгуга боқдимۇ жилмайдим илиқ:

Сочга оқ тушибди,

яриммас умр.

Бир тола оппоқ соч...

Сочимга илинар ўйларим ногоҳ —

Қачон оралади хаёл риштаси,

Нечун сеҳргардай — инар беогоҳ.

Шумикин юзимнинг ё фариштаси.

Недир у,

Оқариб кўринган иқболим уфқи

Ва ёки ёшлиkning камолотими?

Умр дафтарининг ёрқин чизиғи

Ҳаётга жиддийлик аломатими?

Нимадир?!

Балки созланмаган муҳаббат тори,

Балки икки қалбни боғлаган камар.

Балки бедоргинам — онам қатори

Беланчак бошини ёритган қамар.

Дилбар фарзандларнинг ташвиш,

қувончи,

Балки юрагимнинг нозиклиги ул,

Балки мен оқлаган эл-юрт ишончи,

Ёхуд мен етмаган олдиндаги йўл.

Лекин кексаликдан эмасдир нишон,
Бўлажак келиним энди туғилар.
Ешлик лаззатига тўймадим, ишон,
Ҳали юрагимда тошқин туйғулар,
Бир тола оппоқ соч —
Юзим фариштаси бордир-ку, бироқ
Ғамдан ранглар бўлган армоним эмас,
Бир тола оппоқ соч —
ярашмиш қандоқ!
Фақат кўпаймасин,
кўпаймаса, бас!

1971

МЕРОС

Онамдан теккан мерос
Етти пуштимга асос.
У на зийнат, на давлат,
На сукунат, на роҳат.

У зийнатни эритар —
Муҳаббат деган ёлқин,
У ғазабни ғағрқ этар —
Ирода номли тўлқин.

У элимга ризқимни
Тўккан беминнат меҳнат.
Ҳалолликка ишқимни
Уйғотган оддий ҳиммат.

Дўст учун аямас жон
Бахшида содда қалбим.
У оловли ҳаяжон,
Қилич сўзимнинг зарби.

У муқаддас оналик —
Барини жамлаб ўзда,
Онам атади бизга —
Уч ўғилу уч қизга.

Шул сабабки яшармен
Қонда оташим билаң.

Юмушимни бошлармен
Эзгулик шашти билан.

Яратмоқ заррасидан
Тўқилган ўйларим зич.
Кўз нурим орасидан
Ўтиб кетмас соя тинч.

1975

СЕНГА..

Онам Жамилабегимга

Бир замон сен каби бедорман бу тун,
Фарзандлик туйғуси қонда урмоқда.
Неваранг уйқуда кулади беун,
Балки тушларида сени кўрмоқда.

Мен эса сукунат бағрини тирнаб,
Қалам тебратаман қоралаб қоғоз.
Болам уйқусида кулмоқда қувнаб;
Балки қучоғингда қийқирар шоввоз.

Тун бўйи беором тўқиганим ул —
Тивит рўмол эмас, кечир, онажон.
Тонгда талпинаман бағрингга
Қўнгил
Ҳисларидан тугиб сенга гулмаржон.

Ёдимдан ўчмагай: қўлимдан илк бор
Чит либос кийганинг,
Туз тотган маҳал —
Севинчинг бўлмасди бунчалик гулзор,
Биров сочганида устингдан зарҳал.

Сенчалик ёйилиб қувонар, айт, ким,
Фарзандинг бошига қўнса саодат?!
Сенчалик куяру ёна олар ким,
Фарзандинг бошига тушса маломат?!

Энг мушкул дамларда шу боис, балки
Сенга суянадир жумлаи жаҳон.
Кўзимдан аччиқ ёш оқизаркан ким
Сендан мадад олар руҳим, Онажон.

Кўнгилнинг тозаси, меҳрнинг асли
Табиат таъбидай серҳикмат онам.
Сендан бошланади навбаҳор фасли,
Сенга талпинаман, серҳиммат онам.

Топган-тутганиму

шеърим-ла сармаст

Сенинг ҳузурингда бўлурман пайдо.
Кўйни-қўнжи тўла куздайсан, аммо
Дейсан:

«Кўзларимга кўриндинг, шу бас!»

1974

ТАЪЗИМ

*Уруш йилларида фронт орқасида меҳнат қилган ўзбек
аёлларига*

Осмон тиниқ эди — нур эмар нигоҳ,
Ёйилиб учарди орзу-армонлар.
Қушлар қанотини куйдирди ногоҳ
Зулукдай сим-сиёҳ тутун карвонлар.

Тўйхонадай гавжум хонадонлар бўш,
Кўча-кўйлар маъюс ҳувиллаб қолди,
Эрларни қаърига тортди шум уруш,
Эрларсиз уй файзи тамом йўқолди.

Қайдадир тўхтади солдат юраги,
Келинчак хатлари алвонга ботди.
Қайдадир онанинг иссиқ кўкраги
Тамшанган чақалоқ лабида қотди.

Шунда ўзбек қизи — сен тоқати тоқ
Ҳуснингни бахш этдинг юрт чиройига.
Хинони унутган кафтингда қадоқ,
Беландинг дастгоҳнинг қора мойига.

Пўлат излар бўйлаб чорладинг олға,
Ҳам эрсан, ҳам аёл, ҳам кекса, ҳам ёш.
Тўрт жоннинг ўрнида сен тутиб болға,
Қата онлага ўзинг бўлдинг бош.

Кучли қўлларингдан жон олган пўлат
Жангчи томирига қуюлди қондай.
Мардлар майдонига шайланди солдат
Самога отилган асов вулқондай.

Оташ ичра ўтган гул ёшинг ҳаққи,
Ўлимлардан ғолиб бардошинг ҳаққи,
Беташвиш бу куннинг жамоли ҳаққи,
Она қизларимиз камоли ҳаққи,
Бугун сенга таъзим, азиз Онажон.

1975

ВИЖДОН АЗОБИ

Саратон, қаҳратон ура олмас ниш,
Илон ҳам чўзилиб унга етолмас.
Шиббалаб қурипти инни она қуш,
Куну тун битталаб ташиб хору хас.

Мана, олакелди қайлардандир ош,
Қайчидай очади оғзин палапон.
Яна қайларгадир уриб кетди бош,
Оналнк бурчини бажарар ҳамон.

Сен-чи, гўдаккинам, унга мўлтиллаб
Онангни қўмсайсаң, келиб хўрлигинг.
Қушчалик бир қанот ўзингга тилаб
Ўйларсан, қайда деб менинг шўрлигим.

У сени тарк этди бўлиб «бахтиёр»
Ва лекин дилида эримас бир муз:
Бир инсон тақдири олдида айбдор,
Виждон азобида у мангу маҳбус...

1976

МУҚАДДАС ОНАЖОН

Мария Александровнага

На қўшиқ боғида
Басталадинг куй,
На назм бобида
Сурдинг ширин ўй.
На зийнат,
На давлат
На шон, тантана,
Фақат олти жон эди
Сенга салтанат!
Бағрингда олти жон,
Олти ўй, туғён.
Бамисли пўртана
Сурон қилади.
Соҳили бардошдай
Тош дарё — она
Асов тўлқинларга
Тошқин тиладинг!
Ҳаётинг чархпалак,
Саргашта, тезоб,
Бундан буюк йўқдир
Қисматда бахтинг!
Тоғу тош ошаркан
Бу сирли гирдоб
Гоҳ шодлик,
Гоҳ азоб
Бўйнингга тақди...
Қирғоқ тор
Қирғоқ тор,

Оқин юракка
Ва лекин умид бор
Учқун тилакда...
Кенг олам эшигин
Топдинг ахтариб,
«Қир»— дединг болангга,
Ортингда мен бор,
Панжара зулфини
Синдир ағдариб.
Ортингда мен эмас,
Дўстларинг — минг бор!!
Бу олам заҳматга,
Курашга тилсим,
Сен босган изларинг
Иқболга тўлсин!
Бу олам инсоннинг
Пойи тегмаган,
Тафаккур, идроки
Ардоқ этмаган,
Сашагинам чиқиб
Етмаган чўққи,
Сен кир, болажоним,
Дадил нур ёққин,
Ортингдан мен эмас,
Боражак жаҳон!
Муқаддас онажон!
Замину замонга буюк ихтиро —
Ўзингдан қолдирдинг
Набира — олам.
Бу олам отаси
Лениндек даҳо —
Сенга тирик ҳайкал
Тиклади боланг!

1980

ШОХГА ҚАСИДА

Боласини орқасига опичлаган онадай
Меваларин кўтаролмай рост қаддини эгди нок.
Соғиб берар қуёшдан нур, шохчаларга парвона
Усар эди дарахт яшнаб, дарддан халос, гарддан пок
Ҳар бир нок хурмачадай, нақшинлари тилларанг,
Киз кўтарган кўза мисол ялтирайди офтобда,
Кўзи тушган йўловчи ҳам нигоҳ узарди аранг,
Етилди нақ табиатми, муҳаббатнинг тобида.
Аммо бир кун шамол эсиб, инграб юборди у «чарс»...
Шохча синиб осилди-ю, қолди бағри бус-бутун.
Қилча томир боғлаб турди ярасини чамбарчас,
Мевалар ҳам етилдилар ширин-шакар ва дуркун.

Мажруҳ новда болаларин узатдию вақтида
Юзларини бужмайтириб узилди дарахтидан.

1981

Бошимизни силади ватан...

ТАҚДИР

Мукааррама Турғунбоевага.

Сув қуйгандек сокин эди зал...
Қалбни тилар ҳазин куй, ғазал...
Саҳна узра кўринди жувон,
Паранжисин судраб бошида,
Ноласидан титрарди осмон,
Алам чекар гулгун ёшида;
Югуради, излайди нажот,
Қўлларини кўтарар кўкка,
Қайга етар у чеккан фарёд,
Ким келаркин унга кўмакка...

.....

Бирдан шунда чақнади қуёш,
Тун пардасин ёқди аланга;
Улуғ Ленин Шарққа бўлиб бош
Ҳаёт берди тутқун, яланга.
Ҳамма кўзин тиккан саҳнага.
Қарсак чалди олдинда кимдир;
Ҳассасига суяниб беҳол,
Ўтирарди қаршимда кампир.
Хира кўзин узмасди бир зум,
Ёноғида томчи ялтирар;
Ҳам табассум, ҳам қисмат изи,
Қўллар эса ожиз қалтирар...
Балки кўрди саҳнада ўзин,

Шундай ёнган тақдир юлдузи!
...Жимлик кезар эди зал буйлаб,
Қарсақ тошиб кетди ҳар ёққа.
Икки авлод бахтин олқишлаб,
Барча қалқди бирдай оёққа.
Ҳаммамизда қувонч, ҳаяжон,
Рақс давом этарди ҳамон...

1961

ОСМОН

Олам яралмишки, бандисан осмон,
Сукунат домига ўтмишинг асир.
Шоҳлар ҳарамиди тутқунларсимон
Қамар сайёралар ерга эди сир!

Само чеҳрасидан ситилди чачвон,
Юртим қизларидай кулди юлдузлар.
Энди чақчақлашиб юлдузлар билан
Юлдуз тақиб қайтар кўксига қизлар.

Энди овунтирмас осмон эртаги,
Самовий ҳақиқат сўз очган замон.
Энди қўлимизда осмон этаги,
Биз учун янгидан туғилдинг, осмон!

1962

АНОР ГУЛИ

(Увайсийни ўқиб)

Гулми бу, ё шохга тушган
Ошиқ қалбдан лахча чўғ,
Ё санам қўлин узотиб,
дерми: ол ёқут узук.
Қиёсига монанд эрмас
на чўғу, на узук, йўқ,
Эркин қизлар ёноғини
Қирмизлапти тонг ўзи.

1965

БОШИМ ЕТСИН ИНСОН КҰКСИГА

«Гулсан,
Аммо ўхшама гулга,
Умринг гулдай бўлмасин хазон.
Арча бўлиб яшна умрга», —
Дединг, менга бахт этиб эҳсон.

Тилагингдан мамнунман,
Бироқ,
Арча бўлгим келмас ҳеч қачон.
Одамлардан кетмасман йироқ,
Бўлгим келмас йилда бир меҳмон.

Йўлингизга гуллар тўшай деб,
Ингиламиз бўлмоққа боғбон.
Гўзалликка ўзим ўхшай деб,
Гул яратди қўли гул инсон.

Майли, узоқ яшамайди ул,
Гуллигимга сира ўксимам.
Майли, бўлай кўксингдаги гул,
Бошим етсин инсон кўксига.

1966

БАХТ БИЛАН БИРГА ТУҒИЛДИМ

Инсон бўлиб туғилдим, аммо чин инсонлигим
Танитди ҳур Ватаним, бағрида бахтим кулди.
Эркин ҳаёт эгасин шод ўйин-кулгулари
Гўдак қулоқларимга алла бўлиб қўйилди.
Онам каби меҳрибон Ватаним гўзаллигин
Бир умрга севолди ҳали гўдак кўзгинам.
Гулчеҳра деб ном берган азиз она юртимга
Эркалик ифодаси эди чучук сўзгинам.
Уй ичин оғир тоши, дердилар, аёл бошин,
Чачвон қисмати аён бувимнинг эртагидан.
Мен туғилиб яйраган бу бўстоннинг бугуни
Гўзалдир кечагидан, индини эртасидан.
Қандай улур бахтдирки, ҳурлар замондошиман,
Ғолиб дугонам билан зафарга доим шайман.
Инсонлигим танитган она халқим, Ватанга,
Қалбим, кучим бахш этиб фарзанд бўлиб яшайман!

1967

ДЕРАЗАНИ ОЧИНГ...

Деразани очинг, қизларжон,
Усма ҳиди урсин димоққа.
Ўрик тутиб марварид маржон,
Ошиқади табрикламоққа!

Юзингизга ой тутсин кўзгу,
Сизга боқиб қуёш ранг олсин,
Гўдак мисол чулдираб булбул,
Бахтингизни қўшиққа солсин.

Саодатни ортган шўх сабо,
Бизлар билан ўйнасин бир дам.
Кулгу, қўшиқ, келинг, марҳабо,
Бағримизни тўлдилинг бирдан.

Деразани очинг, қизларжон,
Баҳор, қуёш, ҳаво бизники.
Қалбимиздан тошар ҳаяжон,
Айём, қувонч, наво бизники!

Оталарнинг ширин каломи,
Йигитларнинг совға-саломи,
Бизникидир даста-даста гул,
Меҳрингизга интизор кўнгил.

Чеҳрамизнинг зебо аксида
Мужассамдир фидойи жон-тан,
Бошимизни тутиб кўксида
Сочимиздан силади Ватан!

1968

МЕНИНГ ЕЛКАМДА

Бошимга кийгизди онам зар дўппи,
Умр йўлдошимга узата туриб.
Сенга бахт келтирсин, дея у ўпди,
Бувим васиятин ёдида тутиб.
О, содда бувим!
Кўнгил орзусидан у тиккан дўппи,
Қанча кўз нурины этган зар қатим,
Онамга бахт берсин деб чеккан дўппи,
Чеккунча қанчадир чеккан заҳмати...
Чиндан бахт сийлади онамни, лекин
Сандиқдаги сепдай у эмасди тахт.
Фақат орзу-армон бахт бермас текин,
Парчалаб тож-тахтни онам топди бахт!
Оналар бахш этган бахтни қўриқлаб,
Ўз бахтим ишқида ёнаман мен ҳам!
Тинч меҳнат, ижодда очсам қўриқлар —
Бундан ортиқ бахт йўқ менга ўша дам!
Орзу дилда қолмас бизнинг замонда,
Яна орзу боғлар давр муҳаббати.
Бувим ўтган бўлса өзгу армонда,
Менинг елкамдадир келажак бахти!

1968

ҚУРБОНЛАР ЕДИ

Бобом олисларга қиларкан сафар,
Тугиб қайтар эди белбоғига нон.
«Мозор босган нон бу», дерди ҳар сафар,
Маъно қидирганча боқардим ҳайрон.

Болалик сурилди умр уфқидан,
Белимга туташди сочларим бўйи,
Аммо нари кетмас ўнгу уйқумдан,
Бобом хотирига бошлайди ўйим...

Мағзини чақибман етганда ёшим,
Ҳа, табаррук экан «мозор босган нон»,
Бир бурда нон учун аямай бошни
Отаю боболар жон беришган, жон.

Беташвиш ётишар ернинг қаърида,
Бизларга қолдириб нон лаззатини.
Нон олиб ўтамиз улар қабридан,
Нондай азиз тутиб ёд, иззатини.

Бобом сўзларини бот-бот эсласам,
Буғдой хирмон бўлиб уюлар менга!
Нон ёпмоқ қасдида оқ ун эласам,
Бобом келтиргандай туюлар менга.

1968

КИМГА НИМА ТЕГАР...

Ҳар гал янги фарзанд кутгандай тошиб,
Янги йил кутамиз яна бу оқшом.
— Фақат яхшиликдан чиқмасин бошинг, —
Дея аёллар ҳам қўлга олар жом.
Қизим дер:— Янги йил, эҳ, тезроқ келсин,—
Қорбобо совғасин кутар интизор.
Қорбобо қопчиғи тўла апельсин,
Бироқ катталарга, қайдам, нима бор?!
Қимга орзу тегар, кимга мартаба,
Қимга толедан баландроқ омад,
Чоп бўлур китоби илк мартаба.
Қимга диплом тегар, кимга муҳаббат.
Қимга насиб этар ота-оналик,
Қим ҳаёт йўлидан борур безавол,
Қимга сабоқ бўлур ўтган хатолик,
Виждон амри ила топажак камол.
Мана, кириб келди Қорбобо аста,
Мени овутолмас қанду новвоти.
Тўйиш мумкин бўлар янги либосга,
Аммо бахтга тўймас аёллар зоти.

1971

ШОДЛИГИМ

Шодлигим қуш бўлиб сапчийди нурга
Шодлигим гўдакка алла элтади.
Муаттар ҳид бўлиб кўчада гулга,
Дилбар оҳанг бериб дотор чертади.

Дасталаб гул ташлар юрган йўлимдан,
Олмосдай кесади қўшиққа сўзни.
Шодлигим бахт бўлиб тортар қўлимдан,
Олис мўлжалларга тикади кўзни.

Шодлигим эзгулик этади инъом,
Маржондай сочилар мисралару байт,
Менга ёлборади, буюрар илҳом:
Туйғунгни шодалаб сўзларингда айт!

Тилим лол, сўзларим ожиздир, бироқ,
Нурдан пардоз олган чеҳрамда изҳор.
Лабдаги табассум, олуца ёноқ
Шодлигим боисин этади ошкор.

Шодлигим ҳар қанча бўлмасин уммон,
Бошим айланмасин лаззатига маст,
Шаршарадай отқин йўлимдан тўхтаб
Шундай дейман мағрур, ҳар қачон,
ҳар вақт:
Шодлигим чашмаси — Ленин берган бахт.

1972

ВАТАН — СЕН ЮРАГИМ

Ватан — сен юрагим, юрагим сенсан,
Юрагим сарҳади — сарҳадинг Ватан.
Мусаффо кўкинг-ла қалбимга тенгсан.
Қалбга тиниқликни сен бердинг, зотан,
Юрак томиримдай дарёлар туташ,
Туташиб оқади Зарафшоним ҳам.
Сабрим, қаноатим — тоғингга ўхшаш,
Қоялар мисоли иродам маҳкам.
Бағримда очилган бир даста ғунча —
Сенинг боғларингда гуллаган ўрик.
Қашшоқ қалб чаманга айланмагунча
Ҳаловат билмасман жон экан тирик.
Дилимга тўкилар бир денгиз сиёҳ
Бошингга ташласа соя қаро кун,
Қуёшдан нур узиб эритгум, ногоҳ
Сен учун бўлсам-да бир ҳовуч кукун.
Тилагим зарбига қулоғинг тутгил,
Даврим шиддатидай — у мангуликка!
Унинг амри билан мен меҳнатга қул,
Унинг амри билан бахтга малика.
Ватаним — сен менга ҳаводай керак.
Уйлама, юрагим тўхтар деб бир кун.
Бир юрак ўрнига сенга ўн юрак
Ҳадя қиларману сўнг бўлгум кукун.
Ватан — сен юрагим, юрагим сенсан,
Юрагим меҳроби — муқаддас Ватан,
Шафақли кўкинг-ла қалбимга тенгсан,
Қалбга муҳаббатни сен бердинг, зотан.

1973

БАХТИМДАН

(Қўшиқ)

Ой нурига чайман юзим,
Юлдузларга кўзгу юлдузим.
Чиройимни яратган ўзим,
Бонсини билсам — бахтимдан.

Даврим деди — бахтинг қўлингда,
Аммо кутма турган йўлингда.
Меҳнат билан гулла элингда,
Бонсини билсам — бахтимдан.

Меннинг қалбим — осмондай баланд,
Толеим ҳам номимга пайванд.
Умрим тўла ширин-шарбат қанд.
Бонсини билсам — бахтимдан.

Ақлим дейди — бир нафас ол тин,
Қалбим олға ундайди бетин,
Тупроқ олсам, унади олтин,
Бонсини билсам — бахтимдан.

Умри чинор — бунда ҳар инсон,
Гулчеҳранинг чеҳраси хандон.
Чунки Ленин давридир — даврон,
Бонсини билсам — бахтимдан.

1975

Дейсиз: ўтмишни эслаб,
«Биз ҳам бунда тургандик».
Юрагингиз тоғ қадар,
гоҳо тинч, гоҳо нотинч.
Довондан, довонларга
фарзандлар ошган сари,
«Яша, коммунист ўғлим,
йўлингдан тоймагин ҳеч,
Дейсиз: Коммунист қизим,
илгари бос, илгари!»
Ортада қолмоқ хиёнат,
бўлмасак-да қаҳрамон,
Интилиш ва яратиш
коммунистнинг режаси,
Шеърларим томиридан
оқар ўша оташ қон,
Унда ҳароратим ҳам,
ҳисларим даражаси.
Инқилобчи коммунист қизиман,
дейман мағрур,
Наслим пок, қалби асл,
олга босиш — маслагим.
Давр инқилобчисиман,
менда меҳнат ҳам сурур.
Бобосининг қонидай
қайнар болам юраги!
Бугун азиз Ватаним бошида
олтмиш баҳор,
Ленинчи ғоянгиздай
томирлари бақувват.
Сизлар берган адоқсиз
бахтдан бизлар бахтиёр,
Қутлуғ бўлсин Октябрь,
коммунистик жамият!

1977

ҚАЛБИМДА ҚАНДИЛ ЁНУР...

Қалбимда қандил ёнур,
Шодликдан шодалари.
Ҳилолдай таратар нур,
Нурда ифодаларим.

Қалбимда қандил ёнур,
Юзлашса истакларим,
Узоқларга уланур,
Сўзлашса тилакларим.

Қалбимда қандил ёнур,
Олам бўлса чароғон.
Кўзларга нур илинур,
Одам бўлса чароғбон.

Қалбимда қандил ёнур
Қуёшларга баробар,
Ёнмоқдан дарров тонур,
Дилни бузса хароба.

Қалбимда қандил, биллур,
Синмагай у — кўчмагай,
Шеърларим нурли бўлур,
Шуълалари ўчмагай.

.. 1979

КАШФИЁТ

Мени мақтадилар ойга етгунча,
Яноғим олдида — лол шамсиқамар.
Лабимдан ранг сўрди гулгун олуца,
Қошим — ё, кипригим — юракка ханжар.

Бебадал ҳуснимга жаҳон мулки оз,
Самарқанд, Бухоро бир холимда жо.
Ҳиндунинг рақсига зулфимдир қиёс,
Тунга сиёҳ тўкмиш сочим...
Ажабо!

Аслида чиройим қамалда эди,
Юрагим қаърига боқмади бир зот.
Фиғоним қалбимда қамалган эди,
Юрагим дарчасин қоқмади бир зот.

Билагимда гўзал қудрат бор эди,
Тилагимда гўзал журъат бор эди.
Шуурида гўзал зиё бор эди,
Хаёлимда гўзал дунё бор эди.

Уни на шоиру на султон кўрди,
На мозий, на тарих, на замон кўрди,
На ота, на эрдан топмадим ҳамдард,
Пичоқни ўқтади кўксимга бидъат.

Тунни тун демадим, кунни эса кун,
Чатнаган қўлимдан элга ризқ тутдим.
Фазога етганда қадамим бугун
Ўзимнинг кимлигим ўзим кашф этдим.

1985

Гулзорлар ичида гул бўлиб ёндим...

• • •

Жўшқин цех ўртасидан ўтаман солиб назар,
Чеварлар ғайратидан ҳайрат тошар юракда.
Зар дўппининг ҳар нақши гул бўлиб жилоланар,
Диёрим баҳоридан нусха яшнар палакда.
Олов ёқиб юзимда, қизлар боқар изимдан,
Қулоғимга чалинар шивир-шивирлар секни.
Эшитдиму қувончим порлаб кетди кўзимда,
Қизлар, андак сизларга эътирозим бор, лекин,
Кошки шоир бўлсайдим, рози эдим минг марта,
Бу ҳали қалб тўрида ушалмаган бир орзум.
Сизнинг санъатингиздан шеърларимга бир қатра
Гўзаллик қўша олсам, ўтармидим мен қарзим?
Жўшқин цех ўртасидан ўтаман солиб назар,
Мисраларим бўёғи яшнар худди палакда,
Орзум зар дўппи каби минг тусда жилоланар,
Диёрим баҳоридек шеър туғилар юракда.

1961

КУЗ

Яна этак тўла келдинг, кузакжон,
Яна шохчаларда тилладан маржон,
Яна авжга минди япроқ ўйини,

Сабога шивирлаб ҳосил тўйини.
Қанот қоқишдилар барглар осуда,
Қайиқ-қайиқ бўлиб суздилар сувда.

Хуш келдинг, олтиним, ўлкамда давр сур,
Бағрингга дур сочди олтин пахтазор.
Сахий эл бағрида топасан ҳузур,
Ҳар босган қадаминг бўлсин тўкин, зар.
Сен гулгун юртимнинг бўйнида маржон,
Яна этак тўла келдинг, кузакжон.

1961

СУВЧИ

Нуқра лаъли каби кўзни олар сув,
Қўнғироқ сочларин ўйнатиб майин.
Қуёш қалб нурини тиндирмас бир зум,
Бўлиқ ер ўз бағрин очгани сайин.
Нуқра лаъли каби жимирлар пайкал,
Жимирлар сувчининг манглайида тер,
Ҳа, бу жимжималар далага сайқал,
Ошу нон туггуси тугунига ер.
Ер баҳор боласи, мисли бир гўдак,
Она бўлгунича зор у онага.
Меҳнатнинг қўлида ўсса фарзанддек,
Нозу неъмат тўлар ҳар бир хонага.
Ер мисли чақалоқ — довуччадай гўр,
Сув унга ҳаётдир — унга она сут.
Сувчининг қалбига қулоқ солиб кўр,
Дер: бу йил ҳосилнинг баракасин кут.
Ипак майсазорлар бўлса-да парқу,
Сувчи ҳордиқ олмас, сайратмас найин.
Нуқра лаъли каби жимирлайди сув,
Шокила сочларин ўйнатиб майин.
Далада ҳеч кимса билмайди толиш,
Далада қайнайди қумрон,

декча,

иш...

1963

СИРДАРЁ ОҚШОМИ

Сўлим оқшом. Кўк дарчасидан
Мўралайди уялиб қуёш,
Зар сочларин қилиб чамбарак
Ёстиғига қўяр экан бош.
Хонатласга безанар осмон,
Сув тутади унга ойина...
Опа-сингил, эгизаксимон
Суву кўкда бир либос ёнар:
Беозор, соф жилмаяр даръ,
Жилмайгандай бола тўшида,
Эркаланиб ўйнайди сабо
Табиатнинг тинч оғушида,
Кўк ҳуснига яна нур ёқиб,
Сузганида оймома — ол юз,
Кўйлагига тугмалар тақиб,
Тизганида лолагун юлдуз,
Алласини бошлар Сирдарё,
Шивирлашар тўлқиялар тинмай,
Қўшиғига жўр бўлар ҳар ён,
Гўё янграр оромижон най...

1963

ВАГОН ДЕРАЗАСИ ЁНИДА

Бола онасига югурганидек —
Менга пешвоз чиқиб еласиз қувноқ,
О, қалдирғочлар, бўлолма қўноқ,
Сиздан олисларга интилар юрак...

Елпигич соябон бўлай сенга, деб
Атрофимни ўраб қувманг изимдан,
О, олчазорлар, айланай сиздан,
Менинг манзилгоҳим олисда, олис...

Кўм-кўк кўзингизни тикиб кўзимга,
Сойлар, менда қол, деб имлайсиз секин.
О, азизларим, азизсиз, лекин
Интизор саҳро бор олисда, олис...

Кўксингизни баланд кўтариб, уйлар,
Йўлимга тўкасиз моҳтоб чироқлар.
Чироқлар, чироқлар, ёқут мунчоқлар,
Сизлардан юз ювсин олислар, олис...

Менинг атрофимда бўлиб гиргиттон,
Барингиз чопдингиз поездим сари...
Боласин кузатган она сингари,
Ортада қўл силкитиб қолдингиз ҳайрон.

Йўқ, боғу гулзорлар, қолмайсиз ортда,
Инсон тарк этганми умрида сизни?!
Қалбимга яшириб гул ҳуснингизни
Олисга йўл олдим — жопажон юртга!

Кўҳлик кўркингиздан кўкарсин саҳро,
Тошқин шаршаралар куйлашиб оқсин.
Саҳро қизлари ҳам, гулмаржон тақсин,
Сиздай оролансин олислар, олис...

1964

КЎЗ, ҚУЁШ, МЕН

Кўз дейдики:

кошона

уйим,

Нигоҳимнинг йўқдир қиёси,

Мен учқунман,

Кўз қорачиғим

Сигдиради улкан қуёшни.

Қуёш дейди:

олов қуёшман,

Ёруғликка азалий бошман,

Қулочим кенг,

бағрим бепоён,

Қучоғимда еру осмон.

Мен дейманки:

Энг олий юрак,

Юз қуёшдан зиёси афзал,

Ҳар юракда коинот юрар,

Олам олар ундан

нур,

сайқал.

1964

ОЛТИН АРҒИМЧОҚ

Кўз олдимда шода-шоода зар мунчоқ,
Ё чироқми солган узун арғимчоқ?

Мунчоқ эмас, дугонажон, чироқдай
Пахталарим чирой берар йироқдан.

Еллар билан ўйин қурган каптарми,
Тилла жомда зарҳал ёки гавҳарми?

Каптар эмас, гавҳар эмас, ўртоқ бу,
Коса-коса пахта тутган чаноқ-ку.

Эгат аро кокил тараб ким сузар,
Лўппи-лўппи олтинларни ким узар?

Дуррасини ҳилпиратган қизлар бу,
Пахта териб шон таратган бизлар бу.

1964

БОҒДАГИ УЙЛАРИМ

Боғда баҳор эди...
Ҳар митти гунча
Очди кўзларини гўдакдай маъсум,
Ҳар кун туғилади шохда тугунча,
Ҳар кун сочилади янги табассум,
Боғда ёз ҳам ўтди...
Новда-ниҳоллар
Ёшликдай бўй чўзди мурга талпиниб.
Сада гул япроқлар суриб хаёллар,
Сабога шивирлаб ёзди қалбини...

Боғда кузак эди...
Пишган кулчадай
Ранг олиб товланди дарахт ўзгача...
Ёз бўйи елпиган елпигичини,
Ерга тўшаб солди қишга кўрпача.

Қиш ҳам етиб келди,
Ўша, ўша боғ.
Ҳусни камолини этган барқарор.
Худди шохчаларда ёнган минг чироқ,
Кексалик гаштидай боғдаги виқор.

Оппоқ мўйловини бураб кетар қиш,
Ҳаётни қолдириб «мерос» дегандай.
Боғда бошланади янги туғилиш,
Инсон ҳаётига тақлид қилгандай.

1966

ХАЙРЛИ ТОНГ

Ипак қанотини ёзиб субҳидам
Оҳиста қўнарди олам кафтига.
Кўнгилсиз туш кўриб турдим уйқудан...
Бағрим қовриларди оташ тафтида.
Кўнгилғашлик билан ишга йўл олдим,
Одим отишларим бемордан баттар,
Бирдан юрган йўлдан жилолмай қолдим,
«Пир» этиб йўлимни тўсди оқ каптар.

Бир зум мўлтиллашиб тикди кўзини...
Дув этиб тўкилди кўнглимдан ғубор.
Қалбим кабутардек сизди ўзини,
Қанот боғлаб кетди у менга такрор.

Кабутар,
Кабутар,
Кумуш кабутар,
Сени каби ёришар кумуш тонготар!

1966

ЧАНОҚДА ТОНГ...

Оппоқ тонг уйғонди тилла чаноқда,
Ундан нур таралар дала, ўлкага.
Заррин игначалар сакрар уфқдан,
Тераклар баргини қоқар елкамга.

Қалбимни беғубор этган бу саҳар
Гўдак нафасидай илиқ, мулойим.
Ҳарирга бурканган тўйдаги дилбар —
Каби жонланади дур пахтаойим.

Кўксига қўйганча япроқларини
Таъзим-ла бошнини эгар этакка.
Кўраману ёнган ёноқларини.
Тушсам дейман, аввал қайси эгатга.

Қайси яқин тутар менга бағрини,
Қайси чаноқ ойдаи зебо ва тўлин?..
Жуфт-жуфт сурайёдай кўрдим барини,
Яхшиси бир бошдан соламан йўлим.

1968

КИТОБЛАР

Ўтар бўлса бедор гар туним,
Қўлга дарров китоб оламан,
Варақламай бирор бетини,
Тушиб кетар...
Ухлаб қоламан.

Яна тутса уйқу хумори,
Саралайман жавондан китоб.
Во ажабо энди
Наҳори
Кутиб олар мени офтоб.

Ўтираман мен ҳам ёзмоққа,
Ўчирғичга бермай ҳаловат.
Қани энди кўчирсам оққа,
Юрак тўлмас,
Тўлмайдн фақат!

Кўзлардаги нурни сўндириб
Уйқуга у очдирса қучоқ.
Қаламимни шартта синдириб
Умрим бўйи ўтарман уйғоқ.

1968

* * *

На тўлқин, на ёниш, на дардга қодир,
На мақсад, интилиш билмаган ким у?
Кунларни бармоқда ҳисоблаб бир-бир,
Ўз умрин назарга илмаган ким у?
Субҳидам соатга ташлайман нигоҳ,
Мўлжалдан кечиксам, юришмас юмуш,
Уйқу оғушидан жилмасам ногоҳ,
Ҳаётим бир қадам ортга сурилмиш.
Бевафо кунлардан қолмасин деб доғ,
Пардозу андозим гоҳ бўлар унут.
Орзу-ҳавас билан олинган балдоқ
Ойлаб тақилмасдан тополмас мавруд.
Майли, ярашмасин узук, зебу зар,
Бахт учун уринган қўл ҳусни бўлак.
Ўткинчи кунларга бўлмай беназар,
Инсон ўз ҳақини олмоғи керак!
Субҳидам соатга мен тикаман кўз,
Боғчага бошлайман ўғил, қизимни,
Дарвоза бошида термулиб бесўз
Кузатиб қоламиз бир-биримизни.
Онага термилган интизор нигоҳ
Хаёлга қадалар ўша уззукун.
Қўлим ишга бормас, шундай бўлар гоҳ,
Бирини бир шу кундан кутаман якун.
Чунки шу якундан эртамдир масъуд,
Фарзандим кунини бу, бахт-саодати,
Қалбим тўлқинига бермасман сукут,
Тўхтовсиз ура бер, қалбим соати!

1970

НАВБАҲОР НАҒМАСИ

Кетар чоғи уқпар қиш
Тўлди ғайратга.
Қорга тўлди дала-тиш:
Баҳор ҳайратда,
Пардоз қути, мўйқалам
Енига солди,
Уйма-уй, кўча, дала —
Яёв йўл олди.
Дарахтларга кийгазди
Нуқра кўйлақлар.
Хоналарни безади
Гулдор ойнақлар.
Томга попук мисоли
Сумалак солди,
Қишнинг оппоқ соқоли
Тарновда қолди.
Қиш атрофга бериб зеб,
Тунда олди дам.
Манзарага боқай деб
Турса субҳидам,
Қаҳратон қиш қаҳрини
Кесибди қуёш.
Меҳнатига ачиниб
Қиш тўқди кўз ёш.

1970

БОЛДИНО ЁЗИ

Туйгуларим каби оқар Азанка,
Безовта, беғубор, сокин ҳам ўйчан.
Нозик имо билан субҳи азондан
Мен билан суҳбатда Азанка — куйчан.

Бундаги айни ёз — бизнинг навбаҳор,
Ёмгирдан яшармиш нуруний ўрмон.
Мармар либосида қайин шифокор —
Ҳар қандай инсоннинг руҳига дармон.

Соғлом қиз нафасин пуркар япроқлар,
Шоирга шеър берган фасл олдинда,
Олдинда қайнаган сукунат чоқлар,
Олтин куз тиз чўкар шоир олдида.

Ёй кўприк устидан боқаман нари,
Куррадай айланар ўша тегирмон.
Тегирмон тошидай айланиб тарих
Пушкинни бизгача етказди омон.

Шоир юрган йўлдан ташлайман қадам,
Вужудим титратар аллақандай ҳис.
Наздимда у пешвоз чиқиб хонадан,
Машқимни сўроқлар: «Қалай, ўзбек қиз?»

Сирли деворларга соламан разм,
Мени кузатгандай оловли нигоҳ.

Қалбимни иситар серқуёш назм,
Яна нимадандир бўлман огоҳ.

Гўё шоир боғни кезгани кетган,
Титрарди жаҳонни титратган уқпар.
Балки менга ўхшаб қадами етган
Муқаддас жаҳонгир қаламин ўпган.

Назм салтанати унда ҳукмрон,
Шоир ўз дардини солмиш ўртага.
Келажак авлодга у мангу мезбон,
Бугун мен, қалмиқ қиз келар эртага.

Шоир чорбоғига ошиқдим яна,
Эртақлар сўзлади менга ҳар япроқ.
Шуъладай ярқираб ўтди Татьяна —
Бағрини ўртаган ўша бир вароқ.

Сойнинг салқиними — увишар этим,
Сочимдек тўлғанар тўлқин қўлимда.
Дадил нигоҳимни тикдим у кетдим
Пушкин зарралари сочилган йўлдан...

1971

ТОМОША

Қаҳрамон қайғурар...
Гоҳ шодиёна...
Қалбингни қалбига шерик этасан,
«Артист қойил қилдинг»,— дейсану яна
Экран ҳаётига шўнғиб кетасан.
Ҳар ким танлаб олар умр парчасин,
Қайта варақланар тақдир дафтари.
Учган изларингни қайта очасан,
Кино лентасидай ўтади бари...
Туйғу тутқун этар юрак ҳиссини,
Нурли чўққиларни кўзлайсан шунда.
Қаҳрамон тақдири ўйлатар сени,
Қалбингда оҳиста сўзлайсан шунда.
Кўзлар ёғдусидан ёришган экран
Қанча қалб қулфига солади калит.
Кимнингдир дилига ларза соларкан,
Кимдир эснаб-эснаб эшик пойлар хит...
Кимнидир тоширар эзгу ҳаяжон,
Дардини тўкади рўмолга аста.
Кимдир навбатчига чап бериб обдон,
Тинсиз қирсиллатиб чақади писта.
Бемаҳал илжаяр ким қўғирчоқдай,
Ҳамон ёш тўкар ким тўхтамай бирпас,
Тўкаверсин, аммо писта пўчоқдай
Шу ерда сочилиб қолмаса у, бас!

1971

КУЗГУГА ТИКИЛИБ БОҚҚАНМИСИЗ ҲЕЧ...

Еши чекинибди, очибди кўклам,
Турмуш кўрмаганга этурлар қиёс.
Қимдир сочларига тикилиб мубҳам
Турмуш ташвишини эслатар бехос...

Алдаб бўларканми аёлни зинҳор,
Синобдай у тутқич бермас ёлғонга.
Дарвоқе, ҳамроҳи — ойинаси бор,
Ойнадай тўғри сўз борми жаҳонда?!

Қўлларга кўзгуни олганмисиз ҳеч,
Кўзгуни кўзгуга солганмисиз ҳеч?
Умрга кўзгудир чеҳра ҳамиша,
Кўзгуда на ёлғон, на бор андиша.

Кўзгуга тикилиб боққанмисиз ҳеч,
Кўзгудай рост сўзлаб ёққанмисиз ҳеч?..
Инсон юрагидан чиққан ҳақиқат
Кўзгудай синмасин, синмасин фақат!

На ғубор, на туман тутмасин парда,
Кўзгу шуъласидай қамалтирсин кўз!
Ҳақиқат ойнаси бўлса агарда
У — ҳаёт!
Эмасдир жўн, олифта сўз!

1972

ЁМҒИРЛИ КУН

Ҳазилингни менга қилмагил, ёмғир,
Юрагим тоmidан ўтмоқда чакка.
Денгиз тоши каби ҳар томчинг огир —
Елкамни савалар, тегар юракка.

Бошимга қўнгандай қоп-қора булут,
Асабий денгиздай қаҳрим уйғотма.
Хаёл тўзонида йўқолган, унут,
Ўтмиш заҳматларинг ёдимга отма.

Ўзбек қизларининг юзидай гулгун
Очил, кўк чеҳрамда ўйнатгин офтоб!
Дилимни ранжитмоқ осондир бу кун,
Аммо кулдирмоқнинг йўлини ҳам топ.

1973

АЙНИ ЁЗ

Айни ёз,
Табиатнинг энг нозик ойи,
Тўкинликнинг мен ҳовучида,
Ширакайфда қилиб хиргойи
Тебранар боғ,
олма учида
кўзим сакрар олмахон каби.
Қаердадир «тап» этди олма.
Қўлга олдим авайлаб ердан,
Шарбатини кўтара олмай,
Учди яна нечаси бирдан.
Хаёлларим синди шох мисол,
Хазонрездай тўзди ўйларим;
Нимагадир мен паришонҳол,
Марҳум
Устозларни
Ўйладим...
Айни ёз.

1973

МАРЖОНЛАРИМ

Симобий ҳарирдан тортилган парда,
Кўзим сиғдиролмас фазо саҳнини,
Умримда кўрмадим театрларда
Бундай раққосаю, бундай саҳнани.

Шундай сузмоқдаки, санъат-ла кимдир,
Осмон чеҳрасига қош қилиб терган;
Шундай сузмоқдаки, руҳимдай енгил,
Бир қулоч сочдайин нақш солар ерга.

На оҳанг, на наво, доира авжи,
На таълим бергувчи муаллим, раққос,
Қалбни жимирлатар қанотлар мавжи,
Оташ мисраларга этгулик таққос.

Тайёрман таҳсилга, йўқ демасангиз,
Қаранг сузишини, сузилишини!
Тўкилманг, турналар, истамасангиз
Шеърим маржонининг узилишини!

1973

ФИКРИМ — ИГНА

Фикрим игна, сўзларим ипак,
Ипакларга туйғу берар ранг.
Билганини тўқийди юрак,
Ақл ипни тортади таранг.

Шундай таранг тортарки, гоҳи
Нақ узилиб кетар ўртадан.
Дағал тугун тушган нигоҳни
Ва бағримни эзиб ўртаган.

Қувонардим мен ҳам сизчалик,
Тугунчасиз тўқисам мато.
Янги атлас кийган қизчаннинг
Шодлигича завқ этсам ато.

1973

СЕН — ЕШЛИК

Чўққидан чопқиллаб тушган шалола —
Дарё дебочаси — қўшиғи сенсан.
Қаҳрабо тоғлару биллур пиёла
Жарангидай кулгу ошиғи сенсан.

Тошлардан бошингга сен тутиб парқу,
Беқасам майсалар оғушида жим,
Ёқут юлдузингни олида ёқиб,
Хаёл қанотида учган ёшлигим.

Босқинчи уйқудан кўзларни йиртиб
Қитоб сатри аро ташлайсан қадам.
Истиқбол йўлларин ўзинг кашф этиб,
Субҳидам шу йўлдан борасан шахдам.

Босган изларингда яратдинг ҳаёт,
Шамшод қоматингдай текис, сарбаланд,
Гўё оламга сен — ўзинг кашфиёт,
Барча зўрлигингу ғўрлигинг билан.

Рашкинг оловида тобланган туйғунг
Бебош япроқларнинг шивирида мадҳ.
Тиниқ юзларингга севгинг ҳам уйғун,
Қатъият, измингдан топасан омад.

Йиллар гарди қўнар сочимга бир кун;
Пиёда кезмоққа керакдир асо.
Бироқ, эй ёшлигим, сен мангу дуркун
Сенинг ёлқинингни бермасман асло!

1974

* * *

Ҳалима Носировага

Табиат нафосат сеҳрига пайванд,
Жилғалар оқишдан сақлади сукут.
Шаббода қаноти хизмат билан банд,
Булбуллар хонишни этдилар унут —
Ҳалима куйлаяпти...

Озод нафасига пуркаб дунёни
Гулсара чоғлаган бу шодмон замон —
Сайратди, яйратди булбулгуёни
Иқбол чўққисига қуриб ошиён,
Ҳалима куйлаяпти...

Муҳаббат торини чертиб дил билан,
Висол чаманида кашф этар гунча;
Еллар ҳаёлини бўлмангиз бир дам
Зайнаб ишқномани ёзиб битгунча,
Ҳалима куйлаяпти...

Севгисиз кўнгилни у айлар ушоқ,
Ғазал оташида эридим мен ҳам,
Жонимга ора кир сеҳргар — «Ушшоқ»,
Севгилик қалбларга қўшиқ — бир малҳам,
Ҳалима куйлаяпти...

Тингланг, куйламоқда ўзбекнинг қизи,
Олам юрагидан қайтди бир садо:

Қайдадир қуриди хўрликнинг изи,
Шўрлик аёл сочин силади сабо.
Ҳалима куйлаяпти...

Она куйлаяпти — тинчлик овози
Оналар қалбидан отилган қўшиқ.
Бомбадан қудратли ҳар битта сўзи,
Ёвуз ниятларни ўтади тешиб.
Ҳалима куйлаяпти...
Ҳалима куйлаяпти...

1974

ТЕНГДОШИМГА

Ҳаёт бир пойгадир, дейди, ўзиб кет,
Майдондан чекинсанг, мағлубсан, ўртоқ.
Жабҳада тўсиқлар кўп ва кетма-кет,
Улардан ўтолсанг, ғолибсан, ўртоқ.

Ҳаёт зинапоя — унингсиз бир кун
Пастдан юқорига сакрамоқ — бир туш.
Заминга «гурс» этиб тушмоғинг мумкин,
Гарчи ҳаётда бу осон ва нохуш.

Менга тенгдошмисан — юргил бетўхтам,
Сенга етишмоқни мен қилай ҳавас,
Орта қолмоқ йўқдир хаёлимда ҳам,
Аммо истакларим фақат шул эмас;

Мен дарё кечганда, сен денгиз ошгил,
Қояга ошиқсам, сен чўққига чиқ,
Мен бўрондай елсам, сен нурдай шошгил,
Сен очган эшиклар ланг қолсин очиқ.

Мен бир томчи бўлсам, сен ирмоқ бўлгин,
Мен учқун бўлсам, сен чақин-чақмоқ.
Сен чинор, хизматга шай, чанқоқ бўлгин,
Мен эса сендаги бир барқут япроқ.

Шунда сафаримиз бекаму кўстдир,
Интилмоқ чўққиси чорлар фидойи.
Олға юравергил, беллашган дўстим,
Сеннинг борлигингни ҳис этай доим!

1974

ҚАРШИ ГУЛЛАРИ

Қучоғимга сизмас армуғон гуллар,
Меҳрингдан камалак тутдинг, қаршилиқ.
Япроқ томирлари — чирмашган қўллар,
Яхши одамлардан топди яхшилиқ.

Ялангтўш йигитлар кўксидай саҳро,
Қабарик кафтида қип-қизил гилам.
Ой қизлар сочини тортқилаб сабо
Анбар бўйларини сочиш гулга ҳам.

Элчидай қўнимсиз саргардон еллар,
Хушбўй оқим билан йўлларкан салом,
Чўли бобо бўйлаб атир ҳид элар,
Қўли гул деҳқонга айлаб эҳтиром.

Ғунча бошин эгмоқ бўлар гоҳ шамол,
Осон енгилмайди замин дилбанди.
Қўлдаги тортиққа мен ачинган ҳол
Боққанда узилар қувончим банди.

— Инсон ҳаёт экан, боқий боғ, кўклам,
Инсондан азизроқ не бор оламда!
Кўнгил олмоқ бўлар боғбон ушбу дам
Қалбимни қутқариб ўкинч, аламдан.

Кўрдим гул рангида — муҳаббат ранги
Муҳаббат ҳуснини кўрдим шу гулда.
Япроқ шивирида — севги жаранги,
Муҳаббат ҳуснини кўрдим шу гулда.

Чўлнинг қоқ белида — гуллар элида,
Унгим гул, сўлим гул — атрофим атлас.
Гулзорлар ичига сингиб кетдим
Ўзим ҳам гул бўлиб ёндим бир нафас...

1975

МЕҲНАТ ОНАСИ

Ерни ҳайдамадим ва ё эхмадим,
Қўриқ ҳам очмадим, шудгор этмадим.
Балки ёзган шеърим деҳқон қалбига
Меҳнат, муҳаббатдан уруф сочгандир.
Балки кетмон урган сувчи лабига
Бир томчи сув бўлиб, терин босгандир.
Балки бирор машқим бир саҳройиннинг
Қўриқ юрагида гунча очгандир,
Балки мирзачўллик гул шайдосини
Биёбонга бошлаб қозон осгандир.
Балки...

Аммо, мен биламан не демак пахта,
Пахтадан очилган ижод шонаси.
Аммо мен биламан не демак пахта,
Заҳматли меҳнатнинг онаси!
Ҳали бола эдим, шаҳар, хоналар
Қишлоқ ҳовлисидай қопларга тигиз...
Кўсақлар олдида — бола-оналар,
Мук тушиб чувирди кечаю кундуз,
Ўзингни «сен» десанг, «сизла» пахтани,
Дея онам бизга берарди ўгит.
Эзгандай бўларди биров бахтини,
Оёқнинг остида кўрса бир чигит.
Тупроқни титкилаб излагандай кон
Қўймасдик эгатдан олтин топгунча,
Талаба дугонам гоҳ дерди ҳайрон:

«Шу нозик қўл билан наҳотки шунча?!»
Пахта билан ўсди бирга ёшимиз.
Биз каби пахта ҳам топди йўлини,
Зангори кеманинг тутиб бошини
Янги тақдир томон бурдик рулини.
Орзу-ўйимиздай кенгайди майдон,
Пахтазорнинг энди ҳудудсиз бағри.
Олим ҳам, шоир ҳам, ишчи ҳам деҳқон
Бурчини пахтадан қўёлмас айри.

Қаршимизда турар улкан бир хирмон:
Тоғ бўйли хазина — иқбол, истиқбол,
Қилган ишимизга боқиб беармон
Хирмон олдида биз — миттигина хол.

Бир замон келарки, бул терганимиз
Бизнинг рўпарада қолур хол бўлиб,
«Наҳотки шунча оз пахта берганмиз?»
Дегаймиз ўшанда хаёлга тўлиб.

Шундай кун келажак, чунки бу диёр
Буюк режа билан оладир нафас.
Шунда ҳам мўътабар, азиз пахтакор
Улуғ чўққиларни қилажак ҳавас!

1975

БЕМОРЛИҚНИНГ БЕДОР УЙЛАРИ

Неча кун бўлдики,
  ўрнимдан турмадим,
Неча кун бўлдики,
  қуёшни кўрмадим.
Дарпарда боғлади
  ҳилолнинг юзини,
Хасталик боғлади
  ихтиёр, измимни.
Мен уйғоқ,
  атроф жим,
  на товуш, на бир сас,
Кўча ҳам олмайди
  чамамда бир нафас,
Оромни бузмай деб
  шалдироқ ёмғир ҳам
Қор бўлиб заминга
  оҳиста қўнади,
Кўнгилда укпардай
  оппоқ тонг унади.
Неча кун бўлдики,
  муздай қор устида
Юрмадим, тутмадим оловкор юзимни,
Оҳ, қандай соғиндим
  шу қорнинг ўзини,
Келарми мен учун
  яна қиш, яна қор,
Тутарми дудоққа
  гул ҳидин навбаҳор,
Қуёш ўз нурини этарми зар тароқ,
Сочимга тақарми чамбарак, гуляпроқ,

Неча кун бўлдики,
   Ўрнимдан турмадим.
 Сочимни турмаклаб
   Ўрмадим, Ўрмадим,
 Ҳарорат гоҳ мени
   гулханга отади.
 Гоҳ қудуқ сувига
   чўккандай ботаман.
 Пешонам оташдан
   қабариб ялтирар,
 Игналар заҳридан
   вужудим қалтирар
 Ва лекин мутлақо
   бедармон эмасман,
 Ажалнинг домига
   Ўзимни бермасман,
 Ноумид шайтонни
   қуважак иродам,
 Бугунмас, эртага,
   эртасининг индинга,
 Голиблик қудратим
   этурман ифода.
 Мен ўзим тиклаган
   орзулар қасрим бор,
 Ҳамиша соф нафас
   олажак наслим бор,
 Қўшиғим давомин
   атарман мен унга,
 Энг эзгу ниятдан
   бол дори ичармен,
 Кўкламлар қасрида
   наволар ичра мен
 Яхши шеър сингари
   яшарман мангуга!!

1976

СЕНИНГ ДАВЛАТИНГ

Яхши сўзни аяма, дўстим,
У гавҳар ҳам, олтин ҳам эмас.
Нозик кўнгил тарозусида
Унинг қиёс тоши топилмас.

Яхши сўзни аяма, дўстим,
У на осмон, на ер қаърида,
Юрагингни сахий тутсанг бас,
У туйғунинг қат-қатларида.

Яхши сўзни аяма, дўстим,
Қарзга олиб, бермагил қарзга.
Сендан ахир дунё сўрамас.
Яшай билгил чин инсон тарзда.

Яхши сўзни аяма, дўстим,
Сендан қолар давлат шу бўлур.
Азиз тутиб бекаму кўстли
Давлатингни барча тенг бўлур.

Яхши сўзни аяма, дўстим,
Забонингдан фақат томсин бол.
Эзгуликка сен мангу шогирд,
Яхшиларга устоз бўлиб қол!

1978

НАСИМ

Дарнчамни қиялаб очдинг,
Очиб қўйиб қайларга қочдинг,
Остонамда турма уялиб,
Бошим узра анбар бўй сочгин.
Чиқ бу ёққа, дединг, шаббода,
Бўлсанг агар ёлғиз мабодо,
Олиб кетай узоқ-узоққа,
Дугоналар яйраган боққа!
Йўқ, демадим, юрдим боғ тараф,
Насим қўйди сочларим тараб,
Юзларимни кўк ювиб кетди,
Офтоб нурын зар тороқ этди.
Ёногим ҳам гулгун — лоладай,
Қанот қоқдим худди боладай.
Оҳу бўлса ким, қувиб етсин,
Ёшлигимнинг қўлидан тутсин.

1979

ГУЛСАВАТ

ТошДУ талабаларига

Сиз мени кутибсиз, мен эса Сизни,
Хуллас, учрашмадик зарурат сабаб.
Элчи қилиб бўлмас узрли сўзни,
Уртада қолибди ҳайрон гулсават.

Менга деб аталган бу гўзал чаман
Ёқут кўзаларда тутаркан атир,
Қамашган кўзларим юмиб очаман,
Барибир бу роҳат менга нимтатир.

Юрагим ўртанди, ўртарди тортиқ,
Ўқилмаган шеърга нечун гулсават.
Нақадар ташвиш бу соҳибга ортиқ,
Хижолат тошлари кетдилар саваб..

Ҳар бир гул бир кўздай тикилар
  менга,
Интизор тўлғонар юракдай ҳар гул.
Ҳар япроқ қоғоздай шитирлар менга,
Ҳар новда қалбимга чўзар эди қўл.

Уйимда турди у, турди шу алпоз,
Ҳаёт ўз ҳукмини ўтказди бир кун,
Бўм-бўш сават қолди ўрнида, холос.
Гуллар латофати хаёлда бугун.
Лекин хижолатдан бўлмадим халос.

Вақт келар, ўғирлаб гуллар сапъатин,
Умрлик қарзимдан қутулмоқ — бурчим.
Қўшиққа тўлдириб ўшал саватни,
Ўзингизга қайтиб бергум, ўқувчим.

Шунда учрашамиз яна сиз билан,
Сиз берган гулингиз сўзлар шеър бўлиб.
Кўзлар кўзга тушар ёруғ юз билан
Кўнгил саватимни кетгум тўлдириб.

1979

ИЗЛАНИШ..

Яна сафар ёрлиғи қўлда,
Олисларнинг чорлови толмас,
Яна кўзлар интизор йўлда,
Қадамларинг кетидан қолмас.

Сен кетурсан, беором ҳаёт
Томошасин кўрсатар сенга.
Қош чимириб, ё кериб дилшод
Ўзлигингни эслатар сенга.

Сен кетурсан, йўлнинг беҳатар,
Инъомларга шараф айтарсан.
Изланишлар шаънига атаб
Ўз улушинг тўкиб қайтарсан.

Сен кетурсан, қайси бекатда
Мурод етгай қувиб орзуни?!
Лек топурсан уни албатта,
Яқин нарсанг йўқотган кунин!

1979

МАЙ КЕЛДИ

Навбаҳор бошида келинчак моҳтоб
Зар либос узатар боғ-ўтлоқларга.
Илиқ ёғдусини ёғдирар офтоб,
Олуча ранг ўйнар юз-ёноқларда,
Чеҳрага латофат — зебо май келди.

Ҳар бир гул ўзгача айтади гулёр,
Ҳар бир гул ўзгача этар хиромон.
Ҳар бир гул ўзгача ранг тарар наҳор,
Ҳар бир гул атридан мастонадир жон,
Санъатга маҳорат, зебо май келди.

Сайр ҳам, табассум, наво ҳам шунда,
Ахир айёмларда бўлурми кулмай.
Сочимизни силаб сабо ҳам кунда
Қирмизи лолада май тутуди, май,
Дилларга фароғат — зебо май келди.

Алвонлар ҳилпирар ҳар пештоқларда,
Меҳнат, елкадошлик туйғусидир бу.
Юраклар тўлқини бор байроқларда,
Тинчликнинг ёп-ёруғ кўзгусидир бу,
Жаҳонга ҳарорат — зебо май келди.

Баҳор сабзасидан ёзиб хуморни
Яйрайлик қалбларни тўлдириб нурга.
Келинг, дугоналар, олиб дуторни
Гулмаржон қидириб чиқайлик қирга.
Юртимга тароват — зебо май келди.

1979

МЕНИНГ БУХОРОМ

Зафар номи билан манглай ёритиб,
Эзгу армонларни елкага ортиб,
Буюк мамлакатнинг эл-юрти аро,
Ғолиб Октябрьнинг тўйига тортиқ —
Сен ҳам келмоқдасан

Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

Бугун қоматингга тикарканман кўз,
Мозийдан сас келар, тинглайман бесўз.
Минорлар, гумбазлар, нилий кошона
Рангига қуюлмиш рўё афсона,
Аждодим ўтмиши хўп мотамсаро,
Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

Инқилоб нуридан сарв тортди қаддинг,
Янгидан туғилди бу шаҳри қадим.
Зулмат оқиб ўтди мисли Зарафшон,
Жафокаш халқ топди бахту шараф-шон,
Кундан-кун юксалиб сен топдинг оро,
Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

Ташналик барбоду шаҳарлар обод,
Бахмал боғ-бўстонлар қадамда бунёд.
Энди ўз олими, шиори бордир,
Санъати, даъвати, шиори бордир,
Дастгоҳлар айланар кашф билан пайванд,

Устозу шогирдлар ишга жуда банд.
Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

Дастурхон пурнеъмат, туганмас булоқ,
Хазинанг ноёбу беҳудуд бироқ,
«Зангори олов»инг Қуёшга сингил,
Қўрида тобланди дўст биродар дил,
Билаклар зарбидан остонанг тилло,
Кўҳна Бухоро.
Янги Бухоро!

Ингитлар сочидай қора, қўнғироқ,
Қоракўл мафтуни яқину йироқ,
Бобо соқолидай оппоқдир пахта,
Бибилар сўзи бор момиқ ипакда,
Фароғат боғидай ўсар тобора,
Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

Заррин нимчаларда, зар дўппи кийиб,
Сурмалар сурмасдан қошлари қуюқ,
Кўчани тўлдириб ўтмоқда қизлар,
Офтобинг тафтидан ширмойи юзлар,
Хўшрўйлар Ватани —
Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

Ешингга ёш қўшар мазали қаймоқ,
Сўз билан мушкулдир мазасин туймоқ,
Узуми, анжири, анор, қовуни,
Ташриф буюрганлар биладир буни,
Меҳмонга мунтазир олову ўчоқ,
Меҳридан гулдаста тутган эй, қучоқ,
Кўҳна Бухоро,
Янги Бухоро!

ЗАМИНГА СЎЗ

Бугун мен безовта, безовта замин,
Бугун эл безовта, олам безовта,
Бир тўда қора куч тинчликка зомин,
Она ер юраги қонли азобда.
Ерга қулоқ тутдим, оҳ, дарди оғир,
Энг теран қаъридан келадир нидо:
Елкамни босмоқда, эзилар багир,
Зил-замбил қуроллар этмоқда адо,
Яра ўпқонига тўладир қалбим,
Сийнамга сизмоқда яна иссиқ қон,
Қай ҳақни учирди бир ноҳақ зарби,
Шаҳид кетди яна қай мардимайдон?!
Менинг чироқларим — азиз одамлар,
Онадай тутарман Сизни кифтимда,
Илиқ шаббодага, оромга зорман,
Пок ният дўстларнинг туташ кафтида,
Табассум нурида доимо борман!
Танамни симобдай гоҳ босар титроқ
Ажални жонзотга йўллаган нопок —
Жаҳаннамга отмоқчи мени олмадай.
Аждаҳо комига тортар оламни.
Ҳаётми — боғчалар қолса нишонсиз,
Ошиқ-маъшуқларсиз тўзса хиёбон!
Ҳаётми — гулбоғлар қолса боғбонсиз,
Мозорга айланса гавжум хонадон!
Танамга дарз кетар, заҳри забонлар

Ҳақиқат юзига отса бўҳтонни,
Чарсиллаб ёнарман, қалби забунлар,
Вужудига қўшиб ётса Ватанни,
Кўксимни эзмоқда темир қадамлар,
Ёрдам беринг менга покдил одамлар.
Туташ қўлларингиз тутингиз маҳкам,
Кафтингизда мен ҳам турай мустаҳкам!

1979

СИЗНИКИ МЕҲРИМ

Гулхан оловида туғилган қўшиқ
Зулматни эритиб тупроққа қорган,
Роҳат ҳам заҳматни қўшиққа қўшиб,
Курашлар кифтида кўтариб борган
Озод шаббодалар, эркин ёғдулар,
Сизникиман.

Она сути билан симрилган ҳислар,
Оналик меҳридай пок ҳам бетакрор.
Надоматдан ҳалос қалби мунислар
Чашмадай тип-тиниқ юракларки бор,
Сизникиман.

Чақалоқ ҳидидай ҳаётбахш гуллар,
Бир умр атрингиз мени этсин маст,
Кўзларим тўймасин, тўймасин диллар,
Шеърга ҳам қон бўлиб қўшилсин пайваст,
Сизникиман.

Муҳаббат аталмиш ягона туйғу,
Қалбларда барқ урган абадий кўклам.
Ҳижронлар этмасин висолни қувғун,
Вафо ҳам садоқат — муқаддас олам,
Сизникиман.

Мўътабар одамлар, ақли донишлар,
Қардошми, дўстмисиз ё оддий ўртоқ,

Сиз борсиз ҳаётда, сўнмас ёнишлар,
Вужудим титратган мақсадлар қайноқ,
Сизникиман.

Дунёга аталмиш, неки эзгулик —
Беминнат меҳнатдир, ёки мангулик
Кўмақдир, макондир, юртим — хонамдир
Оилам, фарзандим, Ватан — онамдир —
Сизникиман.

1979

ГУМБАЗ

Олмадай кўрсатар ер шарин фазо,
Балки гумбазсимон иморатдир ул.
Улкалар, эл-элат қаватларда жо,
Даҳлизлар эшиги қитъаларга йўл.

Гумбаз шаклидаги бинодир балки,
Нурафшон, зимистон ойналар қатор.
Очиқ деразалар ичида балқиб
Менинг ҳам мунаввар хонадоним бор.

Бир ёнда поляк, чех, венгеру немис,
Бир ёнда вьетнам, мўғул ҳам афгон,
Меҳрим, садоқатим дўстликка эгиз,
Дўстларим чекмасин азият, афгон.

Дўстим ойнасидан эсган хуш сабо
Баҳридилгинамда гулзор очади.
Очиқ деразамдан чиққан хуш садо
Қўшним даргоҳига шуъла сочади.

Эшигим ланг очиқ, ел ўтар эсиб,
Уйим тўргинаси дўстга тўладир.
Ғанимлар дўстларнинг йўлини тўсиб
Орқага қўлини бурмоқ бўладир...

Қимнингдир ойнаси бир умр ёпиқ;
Биқиб ётар экан қай малъун турқи,

Ис босган ойнасин қўяркан очиқ
Освенцим дудининг ҳиди бурқийди.

Бу улкан бинонинг томири пайваст,
Дўстлик — пойдевори, тинчликдир устун.
Уруш зилзиласи маҳкум этолмас,
Чунки халқ истаги урушдан устун!

Тобора нур ёғар гумбаз дунёга,
Қоронғи уйлар ҳам нурга қонажак.
Шундай кун келарким, бутун бинода
Маржондай тизилиб чироқ ёнажак.

Курраи заминда байрам бўлажак!

1980

СИНФДОШЛАР ДАВРАСИДА

Учиб келдим ҳаяжондан елкамга қанот тортиб,
Чорак аср ортда қолган болалигим бағрига.
Учиб келдим юрагимга соғинч қуёшин ортиб,
Шуъласини улашгали дўстларимнинг барига.

Учиб келдим, шабнамларда чўмилган гул дасталаб,
Толеимга чироқ ёққан устозларга элтгали.
Дориламон кунларимни шеъримга пайвасталаб
Сизга тутгум, замин қадар таҳсин-таъзим этгали.

Чорак аср нарида биз новда-ниҳолдак ҳали,
Орзуимиз рангларидан тортар эдик камалак.
Гулзорларга шўнғир эди йигитлар гул узгали,
Қизлар эса талпинарди — баҳонаси капалак.

Энди иссиқ — совуқлардан омон ўтган дарахтмиз,
Япроқларга қўнган қиров камолдан балки дарак.
Гоҳо шодлик, гоҳо ташвиш, гоҳ олқишдан карахтмиз,
Мевамизга қонсин эл-юрт дея урмоқда юрак.

Чорак аср — бир йигитнинг навқирон ўктам ёши,
Турмушимиз биносини етказдик ниҳояга.
Бу кошона нақшинлари чорак аср тенгдоши —
Ўғил-қизлар келин-куёв бўлиб етди вояга.

Бизлар босган катта йўлдан улар юрмоқда бугун,
Ойдин йўллар, ойдин тақдир ҳамроҳ бўлсин, дегаймиз.
Тинчлигимиз омон бўлса муҳаббат бағри бутун,
Демакки, биз, ота-она тўкис бахтга эгамиз.

Чорак аср ортга юриб оналигим унутдим,
Эртакнамо ўсмирликнинг ўти ёнди қонимда.
Қандай бахтки, болаликнинг нафис қўлидан тутдим,
Дугоналар Гунафшаю, Розия бор ёнимда.

Қувноқ Шухрат ҳазиллари яна янграр бу кеча,
Электрон машинадай жавобга шай Баҳодир.
Маҳбубани янга этган камгап Суръат ҳам чечан,
Шўх Муаззам рақсга тушиб нағмасини қўймайдир.

Давра ўтар, ирмоқлардай тарқалармиз ҳар томон,
Туйғулардан ёзиб ширин хотиралар дафтарин.
Жондан азиз синфдошларим, истагим бор камтарин:
Чолу кампир бўлганда ҳам учрашайлик ҳар замон.

1979

НУР ИЗЛАР

Кремль юлдузидай
Беш қиррали беш йиллик
Беш қирра бўйлаб сочар
келажакка нур излар.
Зотан, ўша юлдузнинг
ижодкори ўт диллик —
Меҳнат чархи чархлаган
заҳматкаш коммунистлар.
Бу излар шод, залварли,
гоҳо ёвуқ, гоҳ узун,
Чорраҳадай тутшиб,
олиб кетар ҳар томон.
Бу йўлларда сочилган
халқимизнинг ризқ-рўзи,
Мисқоллаб қад кўтаргай
олтин пахта, дон, хирмон.
Шаҳар, қишлоқ яшариб
келин-куёвдай чоғи,
Қуроқ кўйлагин ташлаб,
сахро ёпинар бахмал.
Техникамиз қудрати
қуёшдан ёғду соғиб,
Меҳнаткаш хизматига
ўзни этар сафарбар.
Садоқатлик туйғуси
хужайрадек минг томир —

Инсоннинг пок қалбига
излардан бири туташ
Бу йўлдан адашмасанг
сеҳрамас жумбоқ, сир,
Мўлжалинг аниқ, ўртоқ,
демак, режанг ҳаётбахш.
Анжуманда ҳамжиҳат,
ҳамфикр коммунистлар
Ақл, идроқ, ғояни
йиғар экан бир жойга,
Олис йиллар вазнини
елкага ортиб дўстлар
Заҳматдан нур тортади
заминдан туриб ойга,
Меҳнат жангига бошлар
зафарли дастурамал,
Коммунистлар юраги
ишлар кеча-кундузи,
Республика кўксига
қадалар ғолиб маҳал
Беш йилликнинг беш қирра
яна битта юлдузи!

1980

РАҚАМЛАР СЎЗЛАГАНДА...

Шеърятда рақамлар жарангламас чўт мисол,
Серқадоқли кафтингдай балки бўлур нотекис.
Аммо режа — ҳисобсиз назмга ҳам йўқ камол,
Қанча ёзиб, чизмагил, ҳосилинг баракасиз.

Миллион, миллиард, минг қадоқ,
тонна, гектар, чақирим —
Бўлмаганда қайдадир умр қадрин ўлчови.
Бу ҳаёт тарозуси олисларга чақириб,
Меҳнат калити ила очар роҳат қучоғин.

Рақамлар сўзламаса қайда турар пахта тоғ,
Миллионлар — зинапоя —
олтин хирмон кўк ўпар.

Рақамлар тилга кирса
миллиарддан бойлаб белбоғ
Буғдойзор қўшиқ айтиб
дастурхонга нон тўкар.

Рақамлар чорлаганда Ватаним этағига
БАМнинг чилвир сочлари тушди нақ чирой бўлиб.
Шаҳарлар ўсиб чиқди болажон эртагидай,
Ташна саҳро лабида сув оқди тўлиб-тўлиб.

Ҳар бир рақам ортида ғалиб совет кишиси,
Эзгу матлаби қуёш —
қалби буюк одамлар.

Ҳар иншоот бошида коммунизм ишчиси,
Рақамлардан нур тортиб космөгача одимлар.

Хазиналар юкланган рақамлар узун карвон,
Келажакни ортмоқлаб

манзилига олар йўл.

Коммунизм уфқига етаклар экан сарбон,

Партия — халқ бирлиги,

қудратли ижодкор қўл!

1980

БИЗ ҲАМ ДЕҲҚОН

Мавзу — чигит,

биз ҳам экамиз,

Фикр уфқимизда беҳудуд майдон,

Униб чиққунгача меҳр тикамиз,

Куну тун ишлаймиз биз шоир, деҳқон.

Оппоқ қоғозимиз экилган карта,

Бегона сўзларни юлиб ташлаймиз,

Гоҳида мавзунини экамиз қайта,

Барқ уриб ёзмаса бошни қашлаймиз,

Ҳар бир байт мазмунга бўлиқ бир чаноқ,

Эгатлар тизмаси — бесаноқ мисра.

Сайқали тобига етмаса — чатоқ.

«Вильт» каби «сакта»дан бўлмайдими асраб.

Пахта — қуёш янглиғ, чиндан қуёш, зар,

Одамлар танини иситади у.

Шеър агар шеър бўлса — у офтоб қадар,

Одамлар қалбини иситади у.

Пахтанинг қони сув — яйрайди кўсак,

Шеърни-чи, шиширар — гапнинг очиги,

Сергап ашъоримиз — бамисли кесак,

На ўти, на музи, на бор аччиги.

Фаровон бойликка улансин якун,

Дерканмиз, пахтага сафарбар дала.

Аммо пахтакорга не керак бугун:

Ширин сўз, яхши шеър, юракка далда!

Насимдай эсади қалбга — яхши шеър.

Шеър тинглаб ҳаяжон кўчаркан тилга,
Серҳиммат деҳқоннинг қалби бўлиб шер
Юксак марраларни тугади дилга.
Олтинзор бағрида яна биргамиз,
Шоир ҳам, деҳқон ҳам — уяр хирмонни,
Пахтагон шоирлар — зарга эгамиз,
Пахтакор тилидан тушмас шеърхонлик.

1980

ТАНИШ ЧЕХРАЛАР

Мухлисларим, мени зап хижолатга ётдингиз,
Ҳа, дарвоқе сизларга атамапман тўрт сатр.
Аммо чеҳрангиз таниш, билмасам-да, отингиз,
Илиқ табассумингиз сизни иссиқ кўрсатур.

Сиз билан суҳбат қуриб учрашганмиз қайдадир,
Тоғни талқон этгувчи ўша Сиз алп билаклар,
Осмон устида қаср, шаҳар қурмоққа қодир,
Ўлимни ҳам уйғотиб ҳаёт берган юраклар.

Ақлим ҳайрон этгансиз илму фан даргоҳида,
Қашфиётлар калити очганда олам юзин.
Оркестрдай сайраган хонатлас дастгоҳида,
«Ўзбекистон» нусхасин кийган чоғида қизим.

Сиз-ла ёнма-ён эдим дўсту биродар аро
Тўкин дастурхон ёзиқ меҳмонлар даврасида.
Тошкенту Уш, Наманган, Фарғонаю Бухоро
Йўллари узра пешвоз бошоқлар орасида.

Нигоҳ нигоҳга тушган, сўзсиз сўзлаб қайдадир,
Қалдирғоч қанотидай туташ қошлар ёдимда,
Ишқ-муҳаббат эртаги дилга кираркан дадил,
Келин-куёв эгилиб ўтгандами ёнимдан.

Сизларга дуч келгандим балки нуқра далада,
Ҳашар қўллари уйган олтин хирмон бошида.

Бемор фарзанд устида сергак турган онадай
Сел босган ғўзасини кўтарган қиз қошида.

Учрашганмиз эҳтимол ташвиш, офат қайғуси,
Иродангиз тоблаган аянч мушкул соатда,
Барчамизга баробар ғолибият туйғуси,
Хонадонга бахшида муҳтарам саодатда.

Катта Кремль саройи сизлар билан тўлганда
Кўксингиз нурларидан қамашганди кўзларим.
Музаффар бу тонготар иқболингиз кулганда
Шеърдан гулдаста тутиб қутламоқни кўзладим.

Қалбимга чироқ этгум ойдин истарангизни,
Барингиз менга азиз, жондош, таниш, қадрдон.
Шеърят кўчасида учратгандим мен сизни,
Яна учрашмоқ чоғи — насиб бўлгай бегумон.

1981

ЕЛҒИЗЛИК

Роса эзилдим-ку мен танҳо қолиб,
Миямга бостирди дунё ғовғаси.
Хаёллар талади ўртага олиб,
Қулоқда биқирлар қайноқ шовласи.

Ҳеч кимни англамай юрак-бағрим хун,
Менга-да, тушунмай кимдир қийналар.
Тураман, юраман, девона бу тун,
Елғизлик сукутнинг бағрин қиймалар.

Йўқдир танҳоликка ортиқча тоқат,
Фикрлар жангидан чиқиб олмоққа.
Келинг, азиз дўстлар розиман фақат
Сиз билан бир умр ёлғиз қолмоққа!

1982

ЛАНГАР

Дорбоз маҳорати қилнинг устида,
Қанча бўлмасин у ботир, довиорак,
Замин титрагандек унинг остида,
Омон ўтмоғига лангари керак.

Альпинист орзуси — энг юксак чўққи,
Тоғдай юрагини қадаркан кўкка,
Қанча интилмасин, бирор мард йўққи,
Арқонсиз эмаклаб чиқолмас тикка.

Силлиқ замин узра силлиқ юрмоққа
Дорбоз ҳам альпинист санъати ярар.
Нурли ғоялардан оғмай турмоққа
Менинг-да, қаламим қайрилмас лангар.

1982

МИНГЧИНОР

Қай бурчига борманг ўлкаминг бу кун
Минглаб қўлларини чўзар Мингчинор.
Қайда ёш ниҳол у, қайдадир дуркун,
Ҳар бирин тафсили, ўз тасвири бор.

Бу ер саҳро эди, бунда-чи, тошлоқ,—
Дея суҳбатини бошлайди боғбон:
Саркотиб келдию туғилди бу боғ,
Олтинга айланди ҳар қарич тупроқ.

Қуёшни севади, ҳа, Ўзбекистон,
Юртимизга ошиқ қуёш ҳам тўймас.
Забардаст билагу жон бўлса омон,
Нина билан қудуқ қазмоқдан тоймас.

Бир ёғи олмазор, бир ён бодомзор,
Қулоқсиз сойни ҳам бурдик йўлидан.
Одам зор дашт энди гавжум, беозор,
Бирдан яшарасиз ипак елидан.

Бир дона ширин сўз — боғ учун уруғ,
Сал суянч мададдан деҳқон куч олур.
Бор бўлсин қадамлар — табаррук, қутлуғ,
Азиз одамлардан азим боғ қолур.

1982

КУЛГИЧИНГДА ҚУЕШ

Кулгичинг гунчамиди,
Еғдуси кунчамиди,
Ғунча бўлса очилсин,
Қунча бўлса сочилсин.

Табиатнинг гардини
Шуъла билан эласин.
Инсонларнинг лабини
Қулги билан уласин.

1982

Чим,

аста-секин жим

Тошу харсангларни ёриб очар йўл.
Ва қуёш бўйнига чўзар экан қўл,
Гоҳо қудратига келур ҳавасим.

1982

ҚУШ САҲИФА

Сутдай оппоқ, кўзгудай силлиқ,
Бир китобнинг қўш саҳифаси.
Шундай текис юзимиз асли,
Шабнамдай соф, шуъладай тиниқ.

Ҳаёт бўлиб сеҳргар қалам
Ёзаборар унга галма-гал.
Бир бетига ташвиш, дард, алам,
Бир бетига шодликдан ғазал.

Қалам ишлар ирмоқ очгунча,
Ҳар чизикқа жойлаб маънони.
Сочда қора сиёҳ битгунча
Битиб борар тақдирномани...

1982

ОМОНЛИК

Сурхондарёлик теримчи аёлларга

На соат жаранги, хўроз овози,
На гўдак йиғиси уйғотди бу кез,
Юракда бир оташ ёнар қиш-ёзи,
Сени қуёш каби этган саҳархез.

Уйқу ширин, гоҳи нақ қотиб тошдай,
Дунё борлигини унутмоқ мумкин.
Аммо ором бермас азалий бошдан —
Бир азиз туйғунг бор, сен доим дуркун.

Дарахтга илинган мисли беланчак,
Қалбингда тебраниб чайқалар ҳамон.
У сенга куч-қувват — кундузи кеча,
Шу билан тириксан, шу билан омон.

Пахтазор чўғида босиб ҳайратни,
Чаноқлар бағрига ойдаё ботасан.
Тўпалон дарёдек тошган ғайратни
Оппоқ нур қаърига отасан.

Нонуштага тайёр иссиқ патиринг,
Билншмас, қай маҳал қорганинг хамир,
Очилмай қолади сурма, атиринг,
Чинни остонангдан ҳамюртинг танир.

Ахир сен далада қуёшга ҳамроҳ,
Ой билан дугона қайтасан уйга.

Нонни тишлаганча мизгийсан ногоҳ,
Ҳордиқ алишмас гоҳ ўрнини куйга...

Яна бурч туйғуси чорлайди эрта,
Сен — ою, пахталар мисоли юлдуз,
Бир кунда қўлларинг икки минг марта
Чаноқ-ла кўришар, терганингда юз...

Ёринг манглайини силаган кафтинг
Саҳродай тарсиллаб қадоқ бўлар гоҳ,
Қирқ кокил эгатдай туташар бахтинг,
Ватан муҳаббати — туйғунг беадоқ.

Сени шоширади гоҳо табиат,
Савалаб кетаркан ёмғир, жала, дўл.
Ироданг-ку сенга чашмаи қудрат,
Наҳотки англамас офат деган гўл.

Бошингдан қум элар афғон шамоли
Остин-устун қилиб ўйнайди тўзон,
Кўзингдан яшириб дала жамолинг
Заҳил пардасини судрайди хазон.

Сен эса бепарво, дўқиллар этик,
Босган изларингдан унар барака.
Сен қанча эгилсанг хирмон шунча тик,
Қаддини рост тутар дадил юксакка!

Адл коматлари етганда кўкка,
Сени ҳам елкага ортади шараф.
Қувончи чаноқдай тошаркан ўлка,
Олқишлар, нигоҳлар оқар сен тараф.

Чайир бармоқларинг хино рангида,
Дашнобод анори қирмизи ёноқ,

Ғолиб қайтаркансан пахта жангидан,
Пахтага айланган бахт тўла қучоқ.

Қаторда турасан, ораста, камтар,
Жаҳонга тарайди «оқ олтин» ёғду.
Яна соғинтириб теримга шайлар,
Ватан муҳаббати —
муқаддас туйғу!

1982

ДЕНГИЗДАН

Балиқчига ов — мўлжал,
Денгизчи дур топай, дер.
Балиқ қидирар ўлжа,
Мен ундан излайман шеър.

1982

ТАҲРИР

Ғализлик, сактани этмоққа таҳрир
Адо бўлур қанча қаламлар учи.
Не афсус, ўз умринг хатоларини
Тузатмоққа етмас маҳорат кучи.

1982

* * *

Ҳаёт ўзи аллома шоир
Умрлардан битаркан ҳикмат,
Пешонаннга билдирмай соҳир
Езиб қўяр тўрт сатр — дастхат.

1982

ПАХТАКОР ЎЗБЕКИСТОН

Пахта эккан паҳлавон бу юрт,
Аҳди маҳкам қаҳрамон бу юрт,
Халқ меҳридан фаровон бу юрт,
Табиатга табибдир бу юрт,
Айёмларга ҳабибдир бу юрт,
Пахтазор Ўзбекистон,
Пахтакор Ўзбекистон.

Чаноқларда деҳқон бармоғи,
Бармоқларда меҳнат қадоғи.
Яратаркан ҳаёт қаймоғин,
Баҳрасидан тўкис бу жаҳон,
Дўстлар аро тўкин дастурхон,
Пахтазор Ўзбекистон,
Пахтакор Ўзбекистон.

Дурга тўлар далалар бағри,
Оққанида гайратлар наҳри.
Заргар диёр, заргарлар фаҳри,—
Бўй чўзади олтин хирмонлар,
Бу не қутлуғ даври давронлар,
Пахтазор Ўзбекистон,
Пахтакор Ўзбекистон.

Қишлоқларни чорлайди карнай,
Тўйхонага бўлмайдди бормай,
Ватан қутлаб деганда «Ҳорманг!»
Қуёшларга айланар юзлар,
Келажакка боқади кўзлар,
Пахтазор Ўзбекистон,
Пахтакор Ўзбекистон.

1982

ТУМАН

Борлиқ узра сузади туман,
Хаёл сурар балки табиат.
Биллур ҳаво чекинди тубан,
Ҳарир парда тортди нафосат.

Қаердадир «ғийқ» этди бехос,
Овоз бору кўринмас ўзи.
Зимистонда кезганларга хос
Адашгандек сезардим ўзни.

Алғов-далғов тушдан тўлғониб
Бош кўтарди тиниқлик яккаш.
Хайриятки кулди уйғониб,
Йўқса туман кўзларга тўниб
Қанча қалблар келарди тўқнаш...

1982

АЛЛЕРГИЯ

Ташна балиқчадек юрак ҳансирар,
Бўғиздан бўққандай қийнар табиат,
Қизғалдоқдек бадан бир нажот сўрар,
Курашга ноқодир совуқ ҳарорат.

— Йўқ, доктор, заррача айб йўқ гиёҳда,
Атиргул бўйинга қилманг надомат.
Гиёҳ ва тупроқни қўйманг гуноҳга,
Фасллар ҳазили этмас хиёнат.

Шу ўтлоқ, шу тупроқ — она-Еримиз,
Аждод-авлодларнинг киндик қонидир.
Гиёҳлар бойлади дарду ярамиз,
Табиат инсоннинг асл комидир.

Бугун ўч олмоқда биздан табиат,
Қимсалар хиёнат қилгани учун;
Офтобни бағрида яширган дарахт
Илдизин суғуриб тилгани учун.

Боғу-чаманларни тарк этса булбул,
Осмонни қопласа тутун карвонлар,
Сувлар ўз рангини йўқотса буткул,
Водийни истилс этса карбонлар,

Қўк ўпар бинолар гугуртдай ихчам,
Қўлда ясалгандай бахмал хиёбон.

Не афсус, чиннидай чаманзор ичра
Кўзингга чўп суқар чиқинди хирмон.

Қовун-тарвузларга кўзинг маҳлиё,
Кўрмак бор, емакдан оғиз бенасиб,
Еганимиз кимё,
Қийганимиз кимё,
Мана сизга аллерген —
Дарднинг асоси!

Нон ва гул босишни билиб аянчли —
Бешафқат одамдан этаркан ҳазар,
Табиат нақадар нозиктаъб ўчли,
Интиқом жангига кирди дарғазаб.

Ўз ўчин олмоқда бугун табиат,
Қимсаларнинг нопок ишлари учун.
Эзгулик доғидан тажанг, сердиққат,
Бир-бирига қайроқ тишлари учун.

Бир ҳовуч нур пуркар юзингга биров,
Ортингдан балчиққа ботириб олар.
Тухмат сочларингга қўндирса қиров
Гоҳида диёнат тил тишлаб қолар.

Олий одамларга бой бизнинг замон,
Улардан туғилган нур ва эзгулик.
Замона зийнати — ҳазрати инсон,
Даврингга, дардингга малҳам дегулик.

Юрак темир эмас, ё жонсиз кесак,
Қимдадир томирлар мисли пўртана.
Тўлғониб вужуддан ошаркан бешак,
Асаб тўлқинлари қилур тантана!

Аmmoки илтимоc, мухтарам доктор,
Эмлашдан ўтказинг неки инсон бор.
Виждонига экинг фазилатлардан,
Тиниқлик, ҳалоллик, хосиятлардан;
Шунда юз очадир манфий, мусбатлар,
Одамзод қонида пинҳон нисбатлар,
Ҳаёт ва инсондан тозалаб чангни
Шунда тугатурсиз алқисса «жангни».

1982

КОМСОМОЛ

Меҳнат
жанггоҳида
қайноқ вулқондай,
Алпона
юрагинг
мисли тоғ қадар.
Ирмоқлар
чопаркан
саҳрога қондай,
Очилиб,
сочилди
бахтинг
боғ қадар.
Ёшлик
чақмоғидан
тортиб ўт нарвон
Сайёра юзига
босдинг
юзларинг.
Зафарлар
хирмони
залварли карвон —
Ғалаба
йўлида
сеннинг
изларинг.

Съезд
минбардан
сўзлайсан ўктам,
Сарҳисоб
қилмоққа
қодир,
баркамол,
Беш йиллик
байроғин
сарбаланд
тутган
Партия
дастёри —
яша,
Комсомол!

1982

МАНГУ ОЛОВ

Ассалом кўз ёш бўлиб тўкилар бунда,
Тасалло кўз ёш бўлиб тўкилар бунда,
Соғинчлар кўз ёш бўлиб тўкилар бунда,
Укинчлар кўз ёш бўлиб тўкилар бунда.

Мангу олов ўчоғида ёш ва қон-уммон,
Ҳароратга айланмоқда висол ва фиरोқ.
Замонамиз қалбидаги чироқ — бу олов,
У келажак қўлидаги аланга байроқ!

* * *

Муҳаббатнинг рангида ёнар оловлар
Шаҳидларга таъзим этар келин-куёвлар.
Олов ичра нидо келар: «Яша Муҳаббат!
Сен мен каби олов бўлиб қолмагин фақат!»

1982

ЭЪТИҚОД

Доим шундай бўлган: Нон, Пахта, Ватан
Жасорат кашф этган мисли қасамёд.
Олов туйғумизнинг чўғидан тутган
Юрак қаъридаги буюк эътиқод.

Асрлар интилиб ҳалол ушоққа
Қулатдик текинга семирган тахтни.
Тилла соч ўрамоқ учун бошоққа
Меҳнатга мардикор этдик роҳатни.

Гарчи йўқсул бобом эди зўр деҳқон,
Ямоқсиз тўн киймоқ доғида ўтди.
Бугун Ўзбекистон — беҳудуд шийпон,
Эгатлар чопондек бағрини тутди.

Ялтиллаб яшамоқ — ҳали ярим бахт,
Она-Ёр меҳрисиз ҳолинг тору танг.
Сени елкасига кўтарди рағбат,
Меҳнатнинг қадрига етгувчи Ватан.

Бемеҳнат нон емоқ, бемеҳнат киймоқ,
Бу гаплар эскирди, биз учун ўтмиш.
Беминнат нон емоқ, беминнат киймоқ
Заррага айланиб томирга ўтмиш.

Энди улар бизнинг онгимизда зич
Ғўзадай, бошоқдай отгандир илдиз.

Улар — иқболимиз, ташвиш ва севинч,
Бахтимиз олдида тиз чўкамиз, тиз.

Пахта — ўлкамизнинг биллур чехраси,
Меҳнат жилосида роса ярақлар.
Муқаддас пахтанинг минг-минг чаноғи,
Бедор тунлар учун ёнган чироқлар.

Доим шундай бўлган: биринчи карвон
Карнай-сурнай билан олинар пешвоз.
Кўзга кўрингунча то сўнгги хирмон
Қулоқда жаранглар даъваткор овоз.

Сўнгги карвонларда орзулар тошган
Ва лекин аримас сўнгги куч, армон.
Ушоқ, мисқол, меҳр дилда туташган,
Бекам яшамоққа ундар ҳар замон!

1984

МАЙ ЁМҒИРИ

Пистадай сочилар кўк суюнчиси
Дехқоннинг бўлажак дастурхонига.
Баҳор ёмғири, кел, ризқим элчиси,
Халқимнинг шодумон хонадонига.
Сочларин тароқлаб юв дарахтларни,
Япроқлар айлансин ёнар ферузга.
Губордан тозала чанг юракларни,
Ташналик қолмасин «пок» деган сўзга.
Тунука томларда чалиб ноғора
Кузак тўйларидан бергил башорат.
Ҳалоллик меҳнатга туташ тобора,
Дунёга келмоқда полвон жасорат.
Баҳор ёмғири, кел ботир мисоли
Чақмоқ қиличингни ялтиратганча,
Осмондаги қуёш — тинчлик тимсоли.
Тўсмоқчи чодирни эт парча-парча.
Боққанда ғанимлар дили тилиниб
Қуроли сирғалиб, қўллари толсин.
Қуёш ёғдулари миллиард тиф бўлиб
Евуз ниятларга санчилиб қолсин.
Ёмғир, келар бўлсанг, кўкни гумбурлат,
Чўчитиб уйғотгил ғафлат даштини.
Билсинким табиат инсонга ҳамдард,
Ва темир қўлларга тутмас бахтини.
Тинчлик йўлларида одамлар — дарё,
На боши, на кети кўринмас уммон.

Куррадан ювилсин деб зулмат, фарёд
Тилиқлик бағрига талпинар инсон.
Хандон писталардай тўкинлик тўкиб
Эй баҳор ёмғири, табассумлар соч!
Хандон писталардай шодон нур тўкиб,
Бизнинг юртимизга ёғдиргин қувонч.

1984

ЭГАТЛАРДА НУРЛИ МИСРАЛАР

Ўзбекистон — қаҳрамон она,
Эгатларда жон томирлари,
Ҳар бир тола — биттадан бола,
Юлдузи кўп осмон сингари.

Чақалоқнинг муштидек тугун
Кўсаклардан сочилди толе.
Нур оралаб тушдилар бугун
Ешу қари бағрига олиб.

Дала — менга сони бесаноқ,
Орзулардан тизилган қўшиқ.
Чақмоқ сўздай — ҳар дона чаноқ,
Ҳар эгатга мисра қоришиқ.

Муаллифи — оддий бир деҳқон,
Кетмонидан йўниб қаламни,
Тўрт фаслга тўлдирди тамом
Ёзилмаган дафтар-далани.

Назаримда бугун пахтазор
Оппоқ қўшиқ бўлиб жаранглар.
Бу қўшиқда олти қанот бор,
Юрақларга бориб жойланар.

Бу қўшиқнинг садоси — шараф,
Бу қўшиқнинг нидоси — қудрат.
Бу қўшиқдан муҳаббат тараб
Эвазига топдик шон-шуҳрат.

Қўшиқ ёзсанг юртинг азизлаб
Чаноқлардан изла илҳомни.
Фарзандлари каби эъозлаб
Бошга кўтар Ўзбекистонни!

1985

БАШАРИЯТ КЎЗИСАН

Йигирманчи асрнинг етук зиёси билан
Бўйи фазога етган эй муаззам Ватаним.
Меҳнат жабҳаларида топган дунёси билан
Қалбини қўшиб халқим съездига атади.

Бир елкадан тушуриб улғайиш сарҳисобин,
Иккинчисига ортар келажакнинг юкини.
Ундан чарақлаб чиқар шу катта юрт офтоби,
Бу «Саодат — инсонга, турмушнинг энг тўкини!»

Манзилимиз хўп олис, серзаҳмат, лек мунаввар,
Товонларни қонатган қинғир йўл равон бўлди.
Ақл, ғайрат, муҳаббат — бир матлабга сафарбар,
Янги замон устун — покдомон виждон бўлди.

Тинчлик йили куррада мангуликка айлансин,
Қоматини рост тутсин сабр косаси тўлганлар.
«Бирга яшаш санъатин ўрганмоқ»қа шайлансин
Она замин меҳридан умиди бор бўлганлар.

Сен борсанки, Партиям, армон—армонда қолмас,
Ўзинг худди сўзингсан, сўзинг худди ўзингсан,
Эзгуликка йўл очган пўлат билегинг толмас,
Ешлиқ қаби чақнаган башарият кўзисан!

1986

ШУ БУГУН

Даврим томирини
ушлаб кўр бугун —
Менинг юрагимдан
шиддаткор зарби,
Мушакдек отилиб
чиқар янги кун,
Сочимга қўнмоқда
учқунлар гарди.
Мушакдек отилиб
чиқар Янги кун,
Уни туққан қуёш —
ижодкор Инсон,
Қамалак рангларга
сингдириб мазмун
Зафарли юришга
этади тимсол.
Халқимиз амрида
экан келажак
Ҳар бир қўл —
бир кўприк,
бармоқлар — устун,
Устида бокира
дунё
кулажак,
Бугун
бир бекорчи бармоқ йўқ,
дўстим.

Гарчи бош бармоқ у,
гарчи жимжилоқ —
Ватанга тиргақдир —
бари бирламчи.
Ҳаётга чанг солса
кирланган тирноқ
Ҳақиқат тиглари —
беомон қайчи!
Бармоқнинг биридир —
Оловкор меҳнат,
Тобида —
қаҳратон қиш,
саратон ёз,
Етти қават ердан
қазиган шуҳрат —
Стаханов акадан
қолган бу мерос!
Яна бир бармоғинг —
Ғолиб жасорат.
Ғанимлар қаҳридан
этгувчи халос,

Ирода яратган
чексиз муҳаббат,
Бу —
Собир Раҳимдан авлодга мерос!
Бармоғинг биттаси
аталмиш Шитоб.
Ғайрат қанотида
этганча парвоз,
Етти қават кўкда
ясар инқилоб
Замондош Гагарин
қолдирган мерос!
Бири Фидойилик —
эл, юрт дардида

Панжалар ишлайди
паншахага хос.
Ҳайкалин тиклайди
пахта гардидан,
Турсуной опадан
қолган бу мерос!
Бири Жанговарлик —
мисли шеърият,
Пайвандлар
сўз билан ишни
эҳтирос.
Инсонлар қалбини
боғлар ҳамият,
Бу Ҳамза, Ғафурдан —
шоирга мерос!
Бугунни
шу бугун
ёзмоғинг керак,
Шеърингдан қон олсин
беш улуг виждон
Улар бирлашсалар —
туғилди демак
Бугуннинг Одами —
Янги қаҳрамон!

1986

Чегарани билмаса кўшиқ

СУВ ДУНЕСИ

Денгиз, денгиз, денгизи кабир,
Юрагимдай бепоён дунё.
Мавжингдаги ёғдулар надир,
Дилингдаги ёлқинингми ё?

Бир-бирини қувганча тўлқин,
Пўк ёғочни ташлар улоққа.
Жаҳл билан солишиб шовқин,
Ташлаб кетар уни қирғоққа.

Соҳилиннга соламан назар,
Неки бунда пўкак, пучак бор —
Ҳаммасидан этибсан ҳазар,
Оқимингга чидамоқ даркор.

1968

ҚУЁШ БОТГУНЧА

Қуёшни дейдилар, энг улкан, чексиз,
Зўрлиги қолдими қаршимда ҳозир.
Тухум сариғидай жажжи ва сарғиш,
Беқиёс кўринар наздимда денгиз.

Соҳилга бир тўлқин қўйгунича бош,
Чағалай чўмилиб учганга қадар.
Булутлар оралаб жилмайган қуёш
Денгиз устидаги фонусга ўхшар.

Фонусга ўхшару кўз қорачиқдай
Неча Болтиқларга бўлур ҳукмрон.
Фарзандлар бошида она — чироқдай
Оламда танҳо у бедор посбон.

«Фонус» ҳам йўқолди, бошланди кеча,
(Офтоб нур элтмоқда океан сари)
Гўзаллик чекинди назардан нари
Денгиз —
Денгиз экан қуёш ботгунча.

1968

ГУЛХАН

Билакузук тақдилар қўлга,
Келтирдилар атайлаб гул ҳам.
Меҳмон дея бошлашди кўлга,
Сув бўйида ёқишди гулхан.
Меҳмонлигим унутдим дарров
(Шундай бўлар меҳр тошганда).
Ошга уннаб ёндирдим олов,
Узимизни сезиб Тошкентда.
Икки ёнда ёнар аланга,
Икки халқнинг икки одати.
Бу шунчаки...
Аммо оламга
Бир ҳарорат бахш этар тафти.
Тафт тобида туғиларди байт,
Қўшиқ мисол тўлғанар юрак.
Нигоҳларда ёнар муҳаббат,
Бунга на сўз, на имо керак!
Бунда сира ёнмаган дил йўқ,
Гулхан ундан тушган лахча чўғ.
Гуриллайди қалб ниҳоясиз,
Гулхан унинг фақат соясин!

Таллин, 1968

БАЛИҚЧА

Қува-қува, ана, ниҳоят,
Балиқчани тутиб олдилар.
Шўх болалар севиниб ғоят,
Тор шишага уни солдилар.

Шўрлик балиқ юраги ларзон,
Бош уради тор қафас ичра.
Сузай деса урилар ҳар ён,
Бош уради деворга сачраб.

Қайдан билсин тушмагур бола
Денгиз билан шиша фарқини.
Балиқ эса тортади нола;
Фақат қўмсар денгиз бағрини.

Оғиз очди балиқ сўнгги бор,
Балки яна деди «Денгизим»,
Тушунмасдан бу сирга зинҳор
Бола ҳайрон, узмасди кўзин.

1968

СУВ ПАРИСИ

I

Зангори Фин кўрфази узра
Қанот ёзиб турар Русалка,
Мармар булут бошида дурра,
Қўлларини чўзмиш юксакка.

Йироқлашдим туйғуга тўлиб,
Аммо қалбда бир тўлқин қолди;
Сув париси — гўзаллик бўлиб,
Қанотига мени ҳам олди.

Денгизлардай беғубор, пок у,
Тўлқинлардай беором, ҳалол.
Оқ кечадай қалби оппоқ у,
Оқ йўл олган сузар безавол.

Гўзаллик ва тиниқлик сари
Эзгуликка шайлар хаёлни.
Оқ йўл тилаб қоларкан пари,
Нафосатга йўллар аёлни!

II

Қани бўлсам денгиз париси,
Измишга бош эгса-ю, денгиз,
Гўзалларнинг бўлиб нарғизи
Айрилмасдим денгиздан ҳарғиз.

Сув париси мен ўзим дея
Тўлқинларга урдим юзимни.
Анойисин денгиз топди-я,
Қўлларимдан олди изимни.

Оёғимни гоҳ ердан узар,
Ғарқ этмасми, ютмасми дейман.
Дугоналар балиқдай сузар,
Мен-чи, ёниб ичимни ейман.

Оҳу каби ҳазилкаш ҳалқа
Тутқин этиб гирдобга тортди.
«Сув парисин» тўлқинда чайқаб
Хас мисоли қирғоққа отди.

Тавба қилдим, денгизга қондим,
(Сузмоқни ҳам билмоқ керак-да),
Париликдан мутлақо тондим,
Сув париси экан эртақда...

1968

* * *

Денгизимиз осмондай улкан,
Ярим ойдаи қалқийди елкан.
Денгиз эмас, қувонч бағрида
Сузмоқдамиз илҳом наҳрида.

Муху¹, Пунту², гўзал Саарема³ —
Уч томчидай сочилган деманг,
Уч томчидай эгизак орол —
Дўстлик аро кўприклари бор.

Қалбимизнинг тўлқин садоси,
Оққуш билан денгиз сабосин
Қанотига илиб кетади,
Болтиқ узра қўшиқ элтади.

Сайримиз ҳам мисоли денгиз,
Бўлса дердик адосиз, эсиз,
Елканимиз қайрилди бирдан,
Сувга чўкди шўхликлар бир дам.

Чеҳраларга сизди жиддийлик;
Кўзлар боқди бир белгига тик.

---

¹ М у х у — Эстониядаги.

² П у н т у — майда ороллар.

³ С а а р е м а — номлари.

Шодликларни боғлади хаёл,
Орзуларга чоғлади хаёл:

Чегарага -чегара қўйиб,
Муҳаббатга фарқ тўлиб-тўйиб,
Чегарасиз яшаса инсон,
Чегарасиз яшнаса замон.

Чегарани билмаса қўшиқ,
Учаверса қалбларни қўшиб.
Чегарасиз бўлса сув, осмон,
Чегарасиз сайр этса инсон!

1968

СУВ САҲРОСИ

Кўкдаги зарра чўғ остида денгиз
Ейилиб ётади ўз маконида.
Туя ўркачидай денгиз нотекис,
Қалқиб сув саҳроси турар ёнимда.

Сув саҳроси бу, ё қум денгизи,
Иккиси қариндош-хешдай афтидан,
Унда ҳам, бунда ҳам куч ётар тенгсиз,
Балки ер шари ҳам шулар кафтида.

Ундов белгисидай турдим анқайиб:
Дафтар чизигида вергулдай митти --
Қирғоқда лопиллар қорайган қайиқ,
Сузмоққа шайланар абхаз йигити.

Денгизнинг осмондай бағри кенг, улкан.
Чўмилар инсон ҳам, ой ҳам, қуёш ҳам.
Фақат инсон эмас, енгил руҳ олган,
Ундан куч олмоқда гиёҳ ҳам, тош ҳам.

* * *

Қизик, кечагина денгиз эди тинч,
Қаърига олмоқда бугун зилзила,
Тўлқин тепаликлар ясаб силсила,
Укириб урилар гўёки йиртқич.

Қирғоққа бош уриб бұлар минг парчин:
Сирень гулларидай сочилар кўник.
Дельфиндай сакрайди тўлқинчалар тик,
Билмадим, не кечар денгизнинг ичи.

Филнинг ҳазилидай қилиғи ҳам бор;
Қирғоқда турганни юлиб кетади,
Оҳ, кетди, дегунча ўлжасин такрор
Яна ўша жойга ташлаб ўтади.

Мени лол қолдирар денгизнинг нози,
Емғир саваласа қирғоқдан тошар.
Инсондай қаҳрли, инсондай нозик,
Гоҳ сокин, гоҳ эса ҳаддидан ошар.

1971

ДЕНГИЗ — МЕНИНГ ҰЗИМДИР

Денгиз — менинг феруз кўзимдир,
Денгиз — менинг худди ўзимдир.

Теран денгиз бағримдай улкан,
Оппоқ бахтдай сузар оқ елкан.

Осудалик қилар тантана,
Бош кўтарди бирдан пўртана.

Нимадандир чекди изтироб,
Кўз ёшлари аччиқ номакоп.

Соҳилидан тошди кўпириб,
Урмонзорга чопди бўкириб,

Оқ қайинлар чўмилиб олди,
Танасидан ғубор йўқолди.

Денгиз — менинг худди ўзимдир,
Денгиз — менинг феруз кўзимдир.

Қорачиғим — сурмаранг елкан,
Олам бўйлаб у сузар экан,

Гоҳо сокин, гоҳо ғалаён,
Вужудимда кўтарса тугён,

Асабларим чақмоқ чаққанда,
Сувилондай алам чаққанда,

Қирғоқлардан ошиб кетар ёш,
Ёноқларга тошиб кетар ёш,

Денгиз — менинг тиниқ кўзгимдир,
Денгиз — менинг худди ўзимдир.

Киприкларим — қайинлардай зич,
Шабнамларда титрайди севинч.

Юрагимда тошқин туйғулар
Қувончимдан кўкка улғаяр.

Қалбга яна сиғмас ҳаяжон,
Кўзларимдан тўкилар маржон.

Ялтирайди мисли жавоҳир,
У шодликка чашма — жаҳондир.

Денгиз менинг равшан кўзимдир,
Денгиз менинг шўх-шан ўзимдир.

1981

ҚУШИҚ

Учмоқдаман денгиз устида,
Кетмоқдаман денгиздан йироқ.
Аmmo ҳамон қулоқ остида
Шовуллайди тўлқин баттарроқ.

Қани энди тўлқин сингари
Юракларда яралса қўшиқ,
Қулоғингдан кетмаса нари,
Юрагингда мавж урса жўшиб.

1968

БИЗ АЙТГАН ҚУШИҚ

Гулчеҳра Сулаймоновага.

Иккимизнинг тупроғимиз
 бир кўҳна юртдир,
 Ҳар иккимиз сўзимиз бир —
 «Ман аз Бухоро»,
 Бир исмимиз акс-садоси —
 бахтимиз бутдир.
 Йўлларимиз туташ кетди
 бир тақдир аро.
 Болаликнинг ўйинқароқ,
 жўшқин ёзидан
 Тандир каби ловулларди
 тоқи Заргарон,
 Ажиб эртак сўйлар эди
 қирқ қиз Мозийдан,
 Ғойибона қисматидан
 гунг Чилдухтарон.
 Зебигардон дурларидай
 кўринган ҳар тош
 Билмас эдик
 бибиларнинг зори эканин,
 Ғам-андуҳдан,
 фиғонидан
 қотган бу бардош
 Айтолмаган,
 дилга санчиқ хори эканин.

Ақлимиздан туман тарқаб
ёришди мубҳам,—
Миноралар ўз сукутин
қила кетди шарҳ,
Нечун эрди Нодиранинг
«кўз ёши зам-зам»...

Робиянинг ғазалида
нечун гирён Шарқ,
Эрк бўлмаса не ўзи бахт,
қайда табассум,
Шодмон бўлсанг, илҳом жўшар
шукрона қўшиб.

Бахт-саодат гулзоридан
биз уздик ҳусн.
Ойдин тақдир фахрияси
биз айтган қўшиқ,
Қабутардай учиб кетдик
иккимиз ҳар ён,

Тошкент билан Душанбега
боғланди тақдир.
Бухоронинг юрагида қолган ошиён
Ширу шакар бўлиб кирди
шеърга қўш еатр.

Булбули гўё бўлибсиз
ардоқ юртида
Дейсиз «Чу дилбар дилрабоям
Тожикистон»,

Мен дейманки «Озод Шарқнинг
қирмиз бетида
Ёқут юлдуз гўзалимсан,
эй Ўзбекистон».

Мен сиз бўлиб, сиз мен бўлиб
куйлашсак тўлиб
Кўз ўнгимда қучоқлашар
Чотқол — Бадахшон,

Ва бетилмоч диллар дилга
қондай қуюлиб
Бир дарёдай туташади
Вахшу Зарафшон.
Бир дарёким — асов юрак, олмосдай тиниқ,
Устодларнинг теран сози
бордир мавжида,
Бир дарёким — чилвир сочли
тўлқин бетиним,
Ул рақсида Гулрухсор бор,
Озод, Мавжуда.
Бизга Помир тоғлари ҳеч
днийдор олдида,
Дўстлик тоғи ундан юксак —
юксал тобора.
Қояларга суянч елка,
чўққи олдинда,
Демак бирга бародарам,
хешу таборам!

1982

САЛОМ, МАДАМ, МСЪЕ

«Франция шеърлари» туркумидан

Мисли синиқ биллур ойна,
Ялтиради ўлка сарҳаддан,
Осмон узра мен ғойибона
Дейман: салом, мсье ва мадам.

«Уэст Орли»¹ очди дарвоза,
Коммунарлар юртига қадам
Қўярканман етсин овозам:
Салом, сизга, мсье ва мадам.

Гул кўтариб кутдингиз илиқ,
«Байналминал» хўп этди бардам.
Сена каби меҳрингиз тўлиқ,
Салом сизга, мсье ва мадам.

Занжи қизлар қўлида патнис,
Чеҳралари мисоли банан.
«Ананасга қаранг», — деса, биз —
Салом деймиз, мсье ва мадам.

Волгам каби тиниқ кўнгиллар —
Эзгу ният бизларга ҳамдам.
Салом сизга, эркталаб эллар,
Салом сизга, мсье ва мадам!

Париж, май, 1975

---

¹ Уэст Орли — аэропорт.

ПАРИЖ КЕЧАСИ

Париж кечасини кўрмоқ истардим,
Париж кўчасини кўрмоқ истардим.

Монмартр белида туриб қолдим жим
Наздимда чўкканди анчага замин.

Зийнат қутисидай жимирлар шаҳар,
Нозигардон мисол чироқлар яшнар.

Сурмадон чўпидай минора — Эйфель,
Кўкка нарвон бўлиб шамшод тутар бел.

Ёйилиб оқади Сена — тиллақош,
Нур билан ўйнашиб яратар қуёш.

Улама сочдайин қуюқдир ўрмон,
Юлдуз тўкилгандай уйлар чароғон.

Асрлар чангини ютиб «Биби-Марьям»,
Сеҳрли сирларга чўмган Нотр-Дам.

Безабон куйлайди санъатдан Лувр
Зукко халқ умрига қўшганча умр.

Қулоғим пардасин йиртди қийқириқ,
Хиппилар инграрди қилиб минг қилиқ.

Бир ёнда одамдай ясанган ити,
Хоними бир ёнда, сархуш йигити.

Оёқлар остида шишалар синиқ,
Гитара беармон бўзларди сўник.

Монмартр этагин ёқалаб тикка
Кўхна тор кўчадан чиқдим, кенгликка;

Ўигаль кўчасининг кечаси гўё
Яланғоч оламни сиғдирган дунё.

Вожаб, атрофда ишратхоналар,
Таажжубдан тиришар нақ, пешоналар.

Тақдири бешафқат балки аёлнинг
Ишсизлик, тенгсизлик енгмиш ҳаёни.

Чақмоқдек бир ёниб, бир ўчар чироқ
Дейди, бу ҳаётга сен яхшироқ боқ.

Париж кўчасини кўрмоқ истардим,
Париж кечасини кўрмоқ истардим.

Астари ялтироқ мисоли парча,
Авраси қалбимни этди минг парча.

Париж, май, 1975

МУЛККА ДАХЛДОР

Чаманзорга тушганди йўлим,
Гул қасрлар эртақдай сўлим,
Бунда кезган билмас не ўлим,
Қалбим эди тонгдай бегубор.

Ойна бўлиб товланарди кўл,
Уша томон тортди мени йўл,
Дедиларким, эҳтиётроқ бўл —
У хусусий мулкка дахлдор.

Йўлакларда салом берар гул,
Ўтолмадим узатмасдан қўл.
О, афсуски, хуфтон бўлди дил,
Дедиларки, мулкка дахлдор.

Чашмасида ювай дедим юз,
Салқин тортсин ҳориган қош-кўз.
Сув бошига чўккан эдим тиз,
Билсам, экан мулкка дахлдор.

Баланд пошна туфлимни олиб,
Ўтиргандим оёғим толиб,
Мезбон деди қовоғин солиб
Бу манзара мулкка дахлдор.

Сув ҳам, нур ҳам, ҳаво яшиллик,
Завқ ҳам, шавқ ҳам шахсга дахлдор.
Оҳ, меҳнаткаш, шўрлик рошеллик,
Сен баҳраманд бунда нима бор?!

Ла Рошель, июль, 1975

РАССОМЛАР БОЗОРИДА

Чайқов бозоридай гавжум ва сурон,
Ранг-баранг либосда бунда халойиқ,
Санъатми, тириклик — бунда ноаён,
Расм ҳам рассомга катта майдон лиқ.

Хаёлимни тортди турфа манзара:
Одамлар, фикрлар, ҳар хил ўй, ғоя.
Камалак рангларда сукут йўқ зарра,
Ўтмиш ҳам бугундан сўзлар ҳикоя.

Рўпарамда аёл — ярим-яланғоч,
Кимни ром этмоқда, менгадир даҳшат.
Томоша қиламан мен ҳам ноилж,
Рассомнинг қўллари титрайди қақшаб.

Бозорнинг на боши, охири бордир,
«Янгича» суратлар чорламас кимни?!
Мана, занжи бола шайтон ва жулдур
Кўчада ўйинга туширар шимни.

Кўзларда на ҳаё ва ёки қўрқув,
Юзида шўх қалби бергандай садо.
Чақнаган, ақлли қарашлари қув,
Боқишда мағрурлик этарди пайдо.

Назари тушганлар жилмаяр аста,
Аммо муаллифнинг чеҳраси жиддий.

Балки шундай демоқ истади қасддан,
Қим билсин — ҳаётдан шуми умиди?!

Тун чўкди, одамдай оқди нур, оташ,
Неонлар ҳаётни ялтиратади.
Аслида бир бурда нон учун кураш
Рассомлар қалбини қалтиратади.

Париж, июнь, 1975

СУКУТ САДОСИ

Пер-Ляшез тупроғи — мўътабар, вазмин,
Сукунат енгади нафасимни ҳам.
Япроқ шитирламас, қушлар сайрамас,
Руҳлар салобати босар елкамдан.
Қулоқларим бирдан кетди ғувиллаб,
Бошимда айланди бутун ер шари,
Мана улар — ҳали мурғак чоғимда,
Тарих қўрғошиндай миямга қуйган;
Мармарга айланган оташ юраклар
Ўн тўрт комиссардай турар мустаҳкам!
Париж Коммунаси — бу исёнкор ўт,
Менинг юртимгача етиб келганди
«На отлар туёғин тақаларида,
На жангчи этигин қўнжиларида».
Менинг юртимгача етиб келганди
Инсонлар орзусин қанотларида,
Даҳолар кашф этган китобларида.
Пер-Ляшез...
Бир ёнда Торезу бир ёнда Дюкло
Ҳаётга, курашга ёзар чақириқ,
Инқилоб қўшиғин эслатар Потье,
Шопен ўз хаёлин созлайди куйда,
Сукут оламига йўқдай ниҳоя...
Қанча тақдир ётар, қанчалар тарих,
Ҳаёт сукут ичра қайнайди бунда —
Бошингда, қалбингда, ҳаяжонингда,
Оламга янгидан яралгандай сен!!!

1978

ЖАҚЛИНА

Эй, Жақлина, гүзал қыз,
Фариштадан афзал қыз.
Армон тўла кўзларинг,
Қайга бошлар изларинг?

Ясангинг келур жуда,
Ешлик айни авжида.
Бўлсин, дейсан, қорним тўқ,
Аmmo чўнтакда пул йўқ.

Унг томонда магазин,
Сўл томонда магазин.
Зеб-зийнат қамаштирар,
Аламни қалаштирар.

Бағринг эзиб «уф»лайсан,
Ҳавасингни «қулф»лайсан,
Қайда арзон бу «Татти»?¹
Ҳеч вақо олмай қайтдинг.

Дейсан, безанмоқ қийин,
Ҳолим не кечур кейин,
Қайдан олурман ош-нон
Қарзга бермас-ку, дўкон.

---

¹ «Т а т т и» — Париждаги арзон мол сотиладиган магазин.

Ишхона асли кўп-да,
Аймо менга эшик берк.
Аёл ерда — эр кўкда,
Баробармас ҳуқуқ, эрк.

Эй Жаклина, барно қиз,
Умринг ўтмоқда ишсиз,
Толма, қидир юмушни,
Фақат асра номусни!

Париж, июнь, 1975

МУЗИКАЧИЛАР

Мезбону меҳмонга гавжум бу шаҳар,
Қўчалар ҳам тўла мўъжизаларга.
Турфа ҳис бахш этар менга шу қадар,
Вужудим муз босар гоҳ иззалардан.

Балки менда фақат шу хил таассурот,
Беўхшов оламда беўхшов юрдим,
Саволга чулғадн ўзгача ҳаёт,
Нозик таъб берганми беғубор юртим.

Гюго кўчасидан ташлардим қадам,
Бир ажиб мусиқа мени уйғотди.
Ё ажаб, таниш куй келарди қайдан,
Қалбимни ёндириб минг ўйга отди.

Жозиба етаклаб келди бу ерга,
Тингларди одамлар унутиб олам,
Ёш йигит, ўсмир қиз чўмилиб терга
Скрипка чаларди, юзларда алам.

Большой театрда Шопенни илк бор
Чалиб лол этганди мени ватандош.
Энди-чи, кўчада бўлиб хору зор,
Туриб тингламоққа етмас бу бардош.

Утган-кетган эса бир зум бўлиб маст,
Сознинг қопчиғига садақа ташлар.
Наҳотки туйғулар қадрн шунча паст,
Наҳотки шу кўйга тушди бу ёшлар!

Париж, 1975

ИНСОН ҚУЛИ

Рўпарамда ёнар мангу аланга —
Қурбонлар руҳини эслатар абад.
Бардошим чидамас аччиқ аламга,
Юрагим тирнайди эски жароҳат.

У шунчаки фақат аланга эмас,
Ловиллаган иссиқ, тоза, алвон қон.
У шунчаки фақат аланга эмас,
Жангчи тилагидан отилган армон.

Ёдгорлик тахтадан узмайман назар,
Рўйхат қаршисида айланар бошим.
«Ана, менинг акам,
бу қўшним Назар,
Бу эрим, бу укам, бу қариндошим»... —

Ҳар ким яқинини топар қидириб,
Фурур ҳам адоқсиз бир ўкинч билан.
Жасорат майдонин турар тўлдириб,
Бухоролик авлод — қари, ёш-яланг.

Номаълум солдатга гулчамбар тутиб,
Москвада бош эгдим вьетнамлик билан.
Қизил Майдонимдан ҳар саҳар ўтиб
Тошкентлик жангчига бахш этдим ўлан.

Ватандан узоқда турибман бугун,
Француз жангчисининг қабри бошида;
Фашизм бурқситган қора марг тутун
Умрни совурган йигит ёшида.

Улкан «Инсон қўли» — беқиёс тимсол,
Қурбонлар ёдини соларкан бошга.
Яшолмаган умрин сўраган мисол
Гранит қўл кафтини чўзмиш қуёшга!

Қуёшга интилган инсоннинг қўли —
Хўрликлардан халос яшамоқ, демак.
Қуёшга интилиб яшашнинг йўли
Тинчлик, дўстлик учун курашмоқ, демак!

Француз жангчисига ёнмоқда олов,
Пойига гулчамбар қўярдим,
  бехос

Сирена янгради — келгандай бало
Ерни ҳам осмонни тутди бир овоз.

Бутун Франция келди қоматга,
Менинг қулоғимга туюлди нохуш,
Франция ўрганган бундай
  одатга,

Бу демак — хотирдан ўчмасин уруш!

Эсдан ўчирмоққа дўстим, ҳаққинг йўқ,
Сенага қоришиб оққан қонларни.
Тинчликнинг кўксига тегса бирор ўқ,
Тарих кечиролмас «ёвуз» шонларни.

Уруш ортда қолган. Жангчи шуҳрати
Уруш жафосини солар юракка.
Шу боис Тинчликнинг жасур қудрати
Инсон қўлларини чўзди юксакка.

Ниорт, июль, 1975

СЕН ЭДИНГ

Қадам қўйдим ўзга тупроққа,
Ўзга ҳаво симираркан таң,
Кетган сайин сендан йироққа
Яқин бўлиб борардинг, Ватан.

Юксак Эйфель минорасидан
Шарққа томон боқдим дафъатан.
Бегона юрт канорасидан
Олов бўлиб кўриндинг, Ватан.

Луарада чайдим бетимни,
Дурлар сочни бошимдан фонган.
Босолмади юрак тафтимни,
Томиримда сен кездинг, Ватан.

Ҳар таажжуб, ҳар бир ҳайратда
Қиёсингни қидирдим атай.
Ухшашинг йўқ ўзга ҳаётда,
Юрагимда ягона, Ватан,

Қучоқ очди қанча гул, япроқ,
Қанча макон кўрдим ва зотан,
Кўнгил бўлди безовта, муштоқ
Нафасимда сен эдинг, Ватан.

Сен эдинг-да, қалбга ўт қалаб
Иўлларимга кўз тутган, отам,
Онам каби яна эркалаб
Ўз бағринга олдинг, ҳур Ватан.

Париж — Москва, 1975

НУР ДЕЯ

(Фаластинлик араб аёлига бағишлайман.)

Нақадар мўл эди унинг севинчи
Бағрига олганда икки ўғлини,
Нақадар тоғ эди унинг суянчи,
Ораулар ёндирди ҳавас чўғини.

Шу қадар кўп эди машаққати ҳам,
Едирди, ичирди — киймай ва ичмай,
Шодлик ҳам қайғуни кўришди баҳам,
Кундузлар отмади тунларни кечмай.

Сўнги кўрпасини қавиркан Она,
Ширин келажакка уланди хаёл...
Икки келин келар, икки дурдона,
Лабида табассум ўйнади хил.

Сўнгра бир жуфт бешик, бир жуфт неварар,
Номларини атарман Мурод ҳам Мақсад.
Бозога айланар атроф-теварак...
Бормикин бувижон — менчалик хурсанд.

Алҳазар, айланди дунё тескари,
Кўз олдин қамради бирдан қуюқ дуд.
Бошларини эгганча ўғлини дўстларини
Пойига қўйдилар нақ икки тобут.

Ахир эзгуликни солганди дилга,
Машъум тобутларга айланди наҳот?

Онанинг ёшларини қўшилиб Нилга,
Фалак селларига айланди, ҳайҳот?!

Ҷаддини кўтаринг Она шўрликни,
Бирдан жудо бўлди икки устундан.
Қора дастрўмолнинг ювнинг шўрини,
Кўзлар кўр бўлмасин аччиқ тутундан.

Фарзандлар устида Она йиғлаб хун —
Атрофга тикилиб сўзлади пурғам;
— Йиғламанг, одамлар, бунда тўй бугун,
Сиз тўйга келдингиз, тутмангиз мотам.

Алпларим келтирар бир кун ёрини —
Икки келишимни — халоскоримни,
Бириси — Озодлик, бири — Интиқом,
Ҳуррият йўлини нурга бўяр қон.

Уғлонларим ҳаёт нур қанотида,
Нур дея жонларин этдилар фидо.
Бир кун остонамда — зафар отида
Мурод ҳам Мақсадим бўлгайлар пайдо!

1979

АЛҚАСОС

Ливан болаларига

Яногимни куйдирар,
Кўзимнинг жолалари,
Бағримни ўртамоқда
Оналар ноалари.
Исроил — Азроилдек
Жонларни топтар экан.
Сизларга мотам тутдим
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

«Шатила», «Сабра»даги
Шаталоқ изларингиз,
Чодирларга сизмаган
Қўнғироқ сўзларингиз
Сионист этигининг
Чангига айланмоқда.
Қаҳрим — менинг интиқом
Жангига айланмоқда,
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

Уз она юртингизда
Яшар чоғи эди-ку,
Қувғинликлар бегона,
Яшнар чоғи эди-ку,
Камалакни от қилиб

Учар чоғи эди-ку,
Ширин хаёл кўкни
Қучар чоғи эди-ку,
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

Тошлар аро тош бўлиб
Ётар мурғак бошлари.
Беғуноҳ қонлар ичра
Сузар бешикдошлари,
Саргардон болаликни
Кўрди кўпга қотиллар,
Аждод-авлод — наслигини
Тутди тўпга қотиллар,
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

Қабих қилмишларини
Пинҳона яширмоққа,
Аҳли олам олдида
Аламлар ойирмоққа,
Норасталар устидан
Бульдозерни сурган ёв,
Билки эртага ҳаёт
Яна бошини кўтаргай,
Гўдаклар қош-киприги
Майса бўлиб кўкарга,
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

Жажжи жонингиз билан
Йиртқичларга юзма-юз,
Бир парча замин учун
Олишдингиз беомон,
Йўқ, сизни бой бермасмиз,
Кабутар-қушчаларим,

Сизни ёқламоқ учун
Оёққа қалқди жаҳон,
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

Вашингтоннинг қўли қон,
Итларга қоптирмоқда,
Қуролдан тизгин бойлаб
Ливанни топтамоқда,
Наҳот, билмас босқинчи
Бесабабу беасос
Хушрез ўинни учун
Бир кун келур алқасос!
Шунда қутлуғ қонингиз
Қайтар зилол сой бўлиб,
Эзгу ўй армонингиз
Иқбол, бахт, чирой бўлиб.
Сиз қайтурсиз, ҳаётга
Эрк-озодлик, шан бўлиб,
Сиз қайтурсиз ҳаётга
Фаластин — Ватан бўлиб,
Оҳ, Ливан болалари,
Оҳ, Ливан болалари!

1982, сентябрь

ШОИР ЮРАГИ

(Грециянинг Мессолунгей шаҳрига Байрон юраги дафн эгилган.)

Бу тупроқни нечун айлади Ватан, —
Эътиқод йўлида юраги байроқ,
Жанггоҳга ўзини отди дафъатан,
Нечун ёт ўлкага жон тикди Байрон?

Ситамкор муҳаббат ўртаб беаёв
Балки йироқларга олиб кетган бош.
Севги маъбудаси — Афродита ё
Ваъда қилганмиди суюк ёр-йўлдош.

Ёки афсона юрт, афсун-сеҳридан
Учқур хаёллари топмайин ором.
Сизиф меҳнатидай серзаҳмат шеърдан
Қайта туғилдимиз безовта Байрон?

Балки ўт улашар чоғи Прометей
Шоир қисматига тушганми учқун.
Ўўқса ўтхонадан чиққандек атай,
Шеърлар лахча чўғдек ёндираб нечун?

Жасорат енгдию енгилди тани,
Орзу-ўйларига етишди юнон.
Шу эди шоирнинг эзгу истаги,
Озодлик бор жойда бор эди Байрон.

Шоир кўз юмаркан, демиш баногоҳ:
«Ердан қувват олар экан Прометей.
Аламнок юрагим қолсин шу юртда,
Дунё дардларидан бўлай мен огоҳ».

Сунио бурнида шоир дастхати
Машғалдек ловуллаб чорларкан ҳамон,
Оташда кўринди исёнкор бахти,
Прометей сингари турарди Байрон.

Афина, 1984

УСТУНЛАР

(қадим Юнон обидалари асосан устулар шаклида қурилган.)

Афина, Акрополь, кўҳна Парфенон,
Зевсга қўл чўзгандек турар устулар.
Афсона қасрида яшади юнон,
Ҳақиқат бошида сузди тутунлар.

Эмишки мозийда тошқиндан чўкиб,
Бенажот, бемамот қолганда инсон,
Маъбудлар ўша кез юксак чўққи —
Олимп тоғларида сақлагаймиш жон.

Утмиш қобурғаси — колонналар гир
Айланиб сўзлайди эртақлар бесўз.
Юнонга кирмасин қай бир жаҳонгир
Мағрур Акрополга тиккан экан кўз —

Юртга тош ёғдирган ҳатто Зулқарнайин,
Бир тошдай ғойибга кетди думалаб.
На Али, на Вали ганжина талаб
Дунёдан ўтдилар устун бўлолмайд.

Тегирмонтошидай қадамлар гўё
Ханжардай санчилар пойингга тошлар.
Талотўп замонлар зарбиданми ё
Мармарга айланиб қолганми бошлар.

Тошни-тошга чақдим, чатнамади ўт,
Ва леккин келди бир инграган индо:

Устимда устунлар жафолардай кўп,
Устунлар устунлик қилмади аммо.

Бунда қолди фақат даҳо ақллию
Гомер, Суқротларнинг тирик ғояси.
Заҳматкаш Эзопнинг закий нақллию
Қулвачча авомнинг меҳнат қояси.

Акрополдан пастга ташлайман нигоҳ,
Мунғайиб кўринар Афина қасри.
Уруш маъбудаси — этайми огоҳ:
Устунлар устида она-Ер асли.

Бағрингни титратиб кираркан қурол,
Тирноқли дўстларинг қўлингни миҳлар,
На Олимп тоғию ва на Акрополь
Бошпана бўлолмас урушга мифлар.

Бугун ер куррасин сақламоқ чоғи
Дўстлик устунлари, тирағи керак!
Илк бор Акрополдан Гитлер байроғин
Юлиб отган коммунист юрағи керак!

Афина, 1984

ҲИНДИСТОН ОНАСИГА

«Бугун 683 миллион ҳинд халқининг
бошида 683 миллион муаммо бор».

Индира ГАНДИ

Олтюз милён халқнинг
                                милёнларча аламин
Рикша янглиғ елкада
                                тортган жафокаш Она,
Озодликка интилиб
                                жанг-жадаллар оламин
Ушоққина жуссада
                                тортган ҳаётбахш Она!

Ҳиндиқуш тоғи бугун
                                устимга отди ўзин,
Ҳинд наҳрин зилзиласи
                                қалбда қалқди кўпириб.
Айлансаму довулга
                                жосусларнинг илдизин
Қаттиқ замин бағридан
                                юлиб олсам кўпориб.

Эҳ, кўҳна олам, нечун
                                бошинг урмассан додга!
Аёлдан хун олмоққа
                                қайдин олдинг дилтошлик?
Башарият бешигин тебратган
                                улуғ
  *отга

Қўл кўтармоқдан ортиқ
борми шарму пасткашлик!

Яшин, чақмоқ, гулдурак
шамсу қамарга макон,
Гандилар осмонида
ярақлаган ул Зухро —
Индиранинг оқ бахмал,
қонли сочлари аро
Бир нафрат уйғондики —
унда Ватан намоён.

Онажон, бугун Сизнинг
тепангизда Ҳиндистон
Яна бир Ганг дарёча
тўкар экан кўздан ёш,
Қотилларнинг афтига тупурди
жумла-жаҳон,
Ниқоблари сўкилиб,
душман этди ўзни фош!

Онажон, бугун сизнинг
тегрангизда Ҳиндистон
Ражив қасами ила
мағрур кўтараркан бош,
Муқаддас ҳокингизга
асов Жамна бермай дош
Қасос пўртанасига
айланди ўша замон.

Бу интиқом тошқиндай
босиб кетар дунёни,
Разилларнинг барчасин
ютгай гирдоб қаърига,
Сиз яшайсиз, Онажон,
Сиз яратган исённи,

Сиз яратган энёни

эмган инсон бағрида.

Бугун олтиюз милён

дарду алам, муаммо,

Ягона дардишгизни тортмоққа

эмас қодир,

У шундайин айрилиқ,

қудрати буюк аммо

Олтиюз милён қўлни

туташтириши а қобил!

1984 йил, 31 октябрь

НИДО

Асрлар бўйи тилсиз, вазмин чўккан Ҳимолай
Чақалоқдай чинқирди бугун дунёга боқиб.
Музлаб қотган бағрини ёндирди сўнмас олов;
Тўкилди оғушига Индира Ганди хокки.
Ёниб яшаган умр ёниб таралди тоққа
Ва ўкирик акс-садо титратди ер шарини,
Мудроқ харсанглар доди инграб кетди ҳар ёққа,
Ирмоқларга бўлиниб тўкди кўз ёшларини.
Бу алвидо эмасди, мангуликка қасида —
Ҳиёнатдан юксакда давом этгучи умр.
Бу нидо — исён, кураш, нафрат, қаҳр аслида,
Бу эзгулик уруғи — тоққа сочилган ғурур.
Бу нидо — миллион-миллиард қашшоқлар қўлларидан
Чилпарчин эриб тушган занжирлар жарангидир.
Бу нидо жонни тиккан Тинчликнинг йўлларида
Бир тўлқинга туташган юраклар оҳангидир.
Бу руҳ энди заминдан, адолатдан жон олиб
Разолатлар устида қилич — чақмоқ ўйнатар.
Бу руҳ энди замонга вулқон каби отилиб,
Ғафлат бандаларини уйқусидан уйғотар.
У ҳар баҳор табиат тилсимларини очиб
Номашом гулларига чулғайди тоғу тошини.
Табассумларга тўлсин дея интизор очун
Сим-сиёҳ гўшаларга тўғрилайди қуёшни.
Алвон сочин ёяркан, армонларин улашиб
Ҳимолай тоғ тахтидан Маликаи нурафшон
Боқий қуёш кўшикида халқи билан диллашиб
Нидо йўллар: «Намасте, болагинам Ҳиндистон!»

1984 йил, 10 ноябрь

ЖАНГЧИ ОНАГА

Бир қўлингда фарзанд, бир қўлингда қурол,
Боланг тушларига сергак посбонсан.
Бир қўлингда фарзанд, бир қўлингда қурол,
Боланг қушларига мовий осмонсан.

Тўплар даҳшатидан безовта мурғак,
Маҳкамроқ қучибсан оғушга уни.
Қўрқув ва ҳадикда ўртанар юрак,
Бошидан қувасан қаро тутунни.

Сенинг суратингга боқаману жим,
Юртингни хаёлан яёв кезаман.
Гарчи юзларингда балқир табассум,
Ғамгин юрагингда оғриқ сезаман.

Муҳаббат кафтида башар яратган
Она кўкрагига ўқталмоқ нечун?!
Асрим хунхўрлари лойиқ лаънатга,
Аёллар милтиқни тутгани учун!

Эй замин эрлари, тик тутиб орни,
Тинчликни армуғон этинг элларга.
Аёллар қўлидан олиб қуролни
Бағрини тўлдилинг бола, гулларга.

Тинчлик отамиз-ку, тинчлик — ёримиз,
Тинчлик — ўғлимиздир, куёв ва қайлиқ.

Тинчлик — титраб турган она-Еримиз
Пўртана устида қалқиган қайиқ.
Бор бўлсин табассум — зафар кўкига
Она юрагидан отилган мушак.
Бор бўлсин табассум — олам кўксига
Она армонидан сочилган чечак.

Бир қўлингда қурол,
Бир қўлингда бола —
Ширин ухламоққа ахир ҳаққи бор,
Тўкилган қонлардан унган илк лола,
У кураш, у умид, озод Сальвадор.

1985

Ахир нега ёнмай...

ДУГОНАМНИНГ ДИМОҒИ

(Баъзи аёлларга)

Опа-сингил эдик икки дугона,
Бир майизни бўлиб ер эдик аҳил.
У менга, мен унга доим парвона
Ҳатто кўйлакни ҳам киярдик бир хил.

Тақдирда бор экан, вақт етган замон
Умр йўлдоши бўлдик — у ҳам, мен ҳам,
Турмуш деган савдо ҳаммага аён,
Ортиқча «чақ-чақ»ларга фурсат кам.

Ироқдан кўриб бир кун югурдим хурсанд,
Қучоғимга маҳкам олдим уни.
Ғалати қараш билан «ҳа, сенмисан»,
Дея жийирди менга бурнини.

Орамиздан бирор қил ўтиб қолдими,
Ташвиш, хаёлга солдим ўзимни.
Қўнглини ранжитиб соя солдимми,
Тун бўйи юммай чиқдим кўзимни.

Қўшнисин учратдим, қаранг, кўчада,
Равшан бўлди менга ҳамма сир,
Дугонамнинг эри куни-кечада
Бўлган экан олим — профессор.

1961

ОҒИР ГАП

Тош десам у тош эмас,
Тош бўлиб тош отмайди.
Темир десам темирмас,
Юрагимга ботмайди.
Ханжар десам ханжармас,
Тириклайин тилмайди.
Олов десам оловмас,
Куйдириб кул қилмайди.
Оғу десам оғумас,
Бўғзингга тикилмайди.
Десам безанжир қафас,
Жон олишни билмайди.
У бирдан отилган ўқ,
Кечирмас сўз — хатодир.
Оғир гапга бардош йўқ,
Унинг номи адодир.

1980

ЧИММАТ

Сен ҳақингда ёзмоқ орият, гуноҳ,
Эслаганда барча кирди-корнингни.
Оналар эркини этиб гунг, гумроҳ,
Бир ямлаб ютгандинг унда борини.

Лек мовий осмондай пок эди бағри,
Юлдузи, қамари, қуёши билан.
Чақмоқдай чақнарди қамчиндай қаҳри,
Начора, сен ундан келгандинг баланд.

Тарих олдида сен қоп-қора кўмир,
Қора панжаранинг ортида қолдинг.
Энди аёлларнинг юзларида нур,
Кўршапалакдай зулматга йўқолдинг.

Букун мен нечундир эслаб бадбахтни
Юрагимга солиб маҳзун ўй сурдим...
Эрким маҳкум қилган ўша чимматни
Баъзи эркакларнинг қалбида кўрдим...

1981

* * *

Баланд кетма,
  кимсан,
  қаёқдан,
Муаллақда билгил,
  йўқ босим.
Юзтубанлик
  тортар оёқдан,
Димоғингдан бұлмайди осиб.

1982

АХИР НЕГА ЁНМАЙ

Ахир нега ёнмай,
  ширин туйгулар
Емиш бўлаверса фисқу-фужурга.
Муҳаббат ўрнида нафрат туғилар —
Йиртқичдай ташланса кўланка нурга!

Ахир нега ёнмай, тўкилса шеърлар
Қоғозбоз эшигин дуд хонасида.
Йўқотган онларим — йўқолган дурлар;
Умримдан парча бор ҳар донасида.

Ахир нега ёнмай, фароғатимдан
Айириб йўлатса йўлимга ғамни,
Ойнамга тош отиб, жароҳатимдан —
Еттинчи осмонга сакраса ғаним.

Ахир нега ёнмай, икир-чикирлар
Ҳаёт қаймоғига ураркан панжа,
Заҳарлаб қўймасин учун бу кирлар,
Асаб қуртларига қарши очинг жанг!!

1982

ШИРА БОСГАН НИҲОЛ

Бирники мингга, мингники туманга
Мақол.

Қўлинг титрамасни,
заҳматкаш боғбон.
Илдизидан суғур,
қурит зурриётин.
Шира япроқларда — баҳо фарёди,
Шира кўзларида гўзаллик қурбон.
Ҳар йили шу такрор,
шифо қилмас қор,
На ҳусн, на мева, на салқин битар,
Ўлимга ўзини чоғламас бекор,
Аммо ён дўстларин у ҳалок этар...

1982

МИС УЗУК

Бармоқда ярақлар мисоли олтин,
Фарқиға бормасанг жило айлар ром.
Қорайгач, йўқолур жозиба тамом,
Кўзларни алдаган қадри — бир тийин.

Шундай одамлар бор — кори, қилмиши
Ярқироқ узукни мудом эслатар,
Юзага чиққанда доимо миси
Олтин сувларига чўмилмоқ истар.

1982

* * *

Дўқингни қўй гулдурак,
  осон пўниса,
Чақма чақмоқ
  юракни куйдирмай десанг,
Уввос солиб йиғлашдан,
  тиғлашдан кўра
Заррин ёғдуларингни бўйнимга ўра.
Қора чачвонингни оқ,
  кўрай кулгичинг,
Наҳот ҳаётда беранж
  бўлмагай яшаб?!
Ярасига туз сепиб
  ҳамдард бўлгучи
Баъзи нодон ошнога
  кетдинг-ку, ўхшаб?!

1982

ИЖОДКОР ЗАҲМАТИ

(Ҳазил шеърлар)

1. ШОИРНИНГ ХОТИНИ

Шоир рафиқасига — беҳад мушкул дейдилар:
Шоир халқи зуккодир, фидойи ҳам тантироқ,
Илҳом тутқич бермаса ич-тошини ейдилар,
Аччиқ сўздан ёй тортиб, бўлур тажанг, тантигроқ.

Илҳом париси бирдан елпиниб ўтса борми,
Шоирга чой ташнишдан завқланар хотин ҳатто.
Эркалаб рафиқасин кассадаги борини
Сарфлаб олмоқчи бўлар унга қундузли пальто.

Башанг либос эгнида,
қадамлари бўлакча;
Товус каби товланиб, борар экан ботиниб.
Ёзувчига боқишмас,
камтар, содда, хаёлчан,
Барча дейди:
«Кетмоқда ёзувчининг хотини».

2. ШОИРАНИНГ ЭРИ

Эр келар ишхонадан
уйга қуриб тинкаси,
Етагида фарзанди,
боғчадан олиб қайтар.

* * *

Сенга инсоф берсин, учинчи одам.

Абдулла ОРИПОВ

Сен азм кўприк бўлдинг,
                                бирлашди икки қирғоқ,
Қанча-қанча давр юки
                                манзилга етди бу дам.
Уланди яқин-йироқ,
                                оққа — оқ,
  этга — тирноқ,
Таъзим сенга, саховат
                                қилган учинчи одам!

1982

ИЛТИЖО

Атиргул, тоза гул, мағрур, хушбўй гул,
Табиат кўркиннга жаҳонни тиккан.
Бандингга теккизай деган эдим қўл,
Зирқираб огритди жонимни тикан.

Уйлардим, не бонс шул маҳобатга
Таниннга қадалмиш киприкдай тиглар.
Энди ақлим етди — ёвуз ниятга
Қарши қаратилган экан «милтиқ»лар.

Биламан, ҳасаднинг қаҳри беодош,
Кўзларнинг қувончи сенда-ку, бироқ,
Бошингга қайдандир келиб тушар тош,
Кимлар илдизингга солади ўроқ.

Ва лекин йўлдошинг бўлса ҳақиқат
Ғолибсан, бағрингга насим эсади,
Қанийди ёмонга шундай бешафқат —
Сенинг тиканларинг менда бўлсайди...

1985

Танга нина кирса —
даҳшат деган гап!
Чемпиондек сузар
Томирларингдан.
Жарроҳга бетутқич —
берар экан чап,
Олиб ташландими,
яйрайди бадан.

Хиёнат заҳри ҳам
бамисли нина...
Аммо давоси йўқ
Шу ниначалик,
Қонингни заҳарлаб
у секингина
Охир юрагингда
Қолур санчилиб...

1985

«ДУМАЛОҚ ХАТ»ЧИЛАРГА ОЧИҚ МАКТУБ

Дебсиз: гулларини бемаҳал сочиб
Бодом шохларига отмоқдалар тош.
Не қилсин аёзда бодом гул очиб,
Аслида қор отиб ўйнар яланг-ёш.

Дебсиз: омборга ўт қўйишди оқшом,
Замин кўк туташиб ловиллаб ёнди.
Аслида тўғри сўз каби нурафшон
Шафақнинг сувдаги сурати эди.

Дебсиз яна жуда кўп нарса дебсиз,
Ўйлабсиз, тил юмшоқ, оғуға макон.
Нечоғлик ҳақиқат бошини «ебсиз»,
Ўйлабсиз, фитналар ғолиб бегумон.

Аммо ўйламабсиз сиз сурган даврон
Ана шу серзаҳмат елка устида.
Илонга айланиб ниш урса виждон
Чўкиб кетишингиз йўқлик остига.

Ҳақиқат — бу баҳр қаъридаги дур,
Чақмоқлар жангида қаҳрамон қуёш.
У ханжар дамида ялтираган нур,
Ифвогар бошига битган қаттиқ тош.

1985

БУГУН СЕНИ ЭСЛАДИМ, ҚУШНИМ

Ун ёшга тўларди суюкли қизинг,
Ун гулзор оралаб ўсарди қадди.
Ун қоя ошарди оталик қадринг,
Не афсус, ҳаётмас на қиз, на ўзинг,

Бугун ёдга тушди ўша қаро кун,
Азага айланган базм сафоси.
Бугун ёдга гушди умрга якун,
Қўйган сармастликнинг ўчмас жафоси.

Тегирмонтошидай бошинг чархпалак,
Чархпалак ўйладинг қўлдаги рулни.
Остин-устун эди ер, осмон-фалак,
Туман пардасига ўрадинг гулни.

Ҳушингга келтирди даҳшатли фарёд:
Тош каби, тош каби, тош каби қотдинг.
Қайфинг ҳам ғилдирак остида гўё,
Ягона қизчангни ўзинг йўқотдинг.

«Қотил»,— деб, бақирди сенга келажак,
Қизнинг етим қолган қўғирчоқлари.
«Қотил»,— деб, бақирди сенга жонсарақ
Онанинг бўш қолган ўт қучоқлари.

Юрагинг устидан ғам эзиб ўтди,
Азоб қафасида қийнади виждон.
Ўзингга ажални сен ҳукм этдинг,
Жаҳаннам жарига улоқтирдинг жон.

Бир вақтлар сен чироқ ёққан хонага
Кўчиб кирди бирдан сукунат, алам.
Ёнма-ён яшайди энди онага
Кайф мерос қолдирган қўшалок мотам

1985

БАХТ КАЛИТИ

Кураш — ҳаёт ва бахт калити,
Уни қўлга олмоқ — хўп заҳмат.
Бу манзилнинг бормикан кети,
Дейсан гоҳо ҳоритса меҳнат.

Бор, дейсану кетурсан олға,
Бахтлиларга келиб юзма-юз.
Билагингга куч-қувват боғлаб
Узоқларга сен тикасан кўз.

Бахт эшигин оstonасига
Бир кун етиб келурсан хуррам.
Пешонангга битса насиба
Оғушига олар сени ҳам.

Лек қалбингни яралар ёмон
Пешвоз чиқиб кутганда ҳузур;
Сен эшикни очганинг ҳамон
Қириб кетса «...хирмонда ҳозир».

Ва эшикда қоларкан қўлинг
Туғилмоқни ўйла қайтадан.
Ғафлат билан курашмоқ йўлин
Ҳаёт сенга ўзи айтади!

Сен тасаввур қилган даргоҳга
Қўяркансан шахдам қадамлар,
«Баковул»лар қолиб гуноҳга,
Тавоб айлар сени одамлар.

1985

Болалар бағрида ўйнар ҳақиқат

ИНОҚ ОИЛА

Уч опа-сингил — аҳил,
Бувисига қарашар.
Дарсларини тайёрлаб
Сўнг ҳовлида яйрашар.

Ишхонадан қайтган чоғ
Ота ҳам она ҳорғин,
Дейишади: «Ассалом»,
Бари очишиб бағрин.

Дадасининг қўлидан
Папкани олар Дилдор,
Онасин хизматига
Алишер турар тайёр.

Обдаста, совун, сочиқ
Зумда олиб келади.
Ота-онаси хурсанд
Меҳри тоблаб кулади.

Ултиришар овқатга —
Қошиғу вилка тайёр.
Иш беришмас ҳеч кимга,
Болалар шундай дастёр.

Овқатдан сўнг бошланар
Суҳбатлар — ширин,

қувноқ.

Булар шундай оила —
Доим меҳнаткаш, иноқ!

1973

ҲАМИДА — ҲАМШИРА

Оппоқ қордай халатда
Ўтиб борса Ҳамида.
Боқар барча палата,
Файзи бор қадамида.

Тарқатиб дори-дармон
Дейди: Шифо ёр бўлсин.
Беморда қолмас армон,
Ҳамидахон бор бўлсин!

Ҳамшира қиз Ҳамида
Доктор бўлинг камида,
Сизга тилакларим нақд:
Бири соғлиқ, бири бахт!

1973

ҚОРБОБО, УЙГА МАРҲАБО!

Қорбобожон, Қорбобо,
Совғангизга минг раҳмат.
Қани энди марҳабо,
Уйимизга марҳамат!
Қорбобожон, Қорбобо,
Сизга ёзай дастурхон.
Олма, узум, мураббо,
Нок билан қилай меҳмон,
Шифтга қўйганмиз илиб
Сизга — деб қовун, тарвуз.
Тилими тилни тилиб,
Мазаси қолган ҳануз.
Мевалардан сархиллаб
Олиб берай Қорқизга.
Мазасин тотсин ҳидлаб...
Ҳали анча бор кузга.
Сиз билан йилда бир бор
Учрашмоқнинг ўзи кам,
Афсус ёзда ёғмас қор,
Кўришардик унда ҳам.
Юринг кетдик, Қорбобо,
Уйим олисда эмас,
Уйимиз иссиқ аммо,
Эриб кетмасангиз бас!

1973

ҚУРУВЧИЛАРГА РАҲМАТ!

Марказда менинг уйим
Кўкка баробар бўйи,
Чаманзор кўча-кўйим,
Қурувчиларга раҳмат!

Уйим билан ёнма-ён
Нур тўла Қизил майдон.
Ҳилпирар байроқ, алвон,
Қурувчиларга раҳмат!

Уйим ичи ҳам кўркам,
Нақшинлари беқасам,
Тўрт хона ёруғ, шинам,
Қурувчиларга раҳмат!

Деворлари ҳам гулдор,
Айвонида гулдон бор.
Бунда қиш-ёзин баҳор,
Қурувчиларга раҳмат!

Уйим тоза, йўқ бир хас,
Кўрган дер қилиб ҳавас,
Бунда яшаркан Фирдавс,
Қурувчиларга раҳмат!

1973

ОЗОДА

Қўшним Озода
Дер, яхши қизман.
Қайда — озода?!
Чизгани чизган...

Уйнинг деволи
Асли эди оқ,
Қаранг аҳволин:
Хилма-хил бўёқ.

Эшиклар ёнин
Бўяб ўчирган.
Ойна томонни
Бузиб кўчирган.

Чизма-чизиққа
Тушуниб бўлмас,
Қаранг, қизиқ-а...
На қуш, на гулмас.

Уйни озода,
Тутгин, Озода.
Уйингнинг ҳусни —
Ўзингнинг ҳуснинг.

1973

БАРИ ЯРАШАР

Кулишингдай йинглайсан ширин,
Кўзларингда кўрмасам-да, ёш.
Эритмоқнинг экансан пири,
Гарчи дерлар: «Боладай юввош».

Сенга қолса, учиб кетган шар
Қайта келиб қўнса қўлингга.
Сенга қолса, катта одамлар
Юрса фақат сенинг йўлингга.

Майли, эзгу истаклар учун
Кулсанг, ҳатто қилсанг хархаша.
Истиқболи бор йигитчага
Дўмбоққинам, бари ярашар.

1973

СЕНИНГ ЗАМОНАНГ

Ойи, айтинг, нимадир,
Паранжи билан чачвон?
Нега улар қорадир,
Қимлар кийган ва қачон?

Чулгаб кетди хаёлга
Қизгинамнинг саволи.
Чачвон — қафас аёлга,
Озодликнинг заволи.

Мен-ку, киймадим уни,
Шунинг ўзи катта бахт.
Бувингнинг ўтган умри
Қора чачвонда ҳар вақт.

Ўтмиш деймиз у чоғни,
Оналар эди тутқун.
Идиш-товоқ, ўчоқни
Қучоқлаб ўтган бутун.

На томоша кўрмаган,
Гулдай новда чоғида.
Мендай ишлаб юрмаган
Она юрт қучоғида.

Қулмай ўтди бечора,
На нур, на чирой билган.

Нажоти йўқ, начора,
Бошига чачвон илган.

У қаймоқдай оқ юзин
Хазондай заъфар этди.
Умрини қоқ ярмидан
Хазондай узиб кетди.

Паранжи билан чачвон
Қолди энди музейда.
Чунки бугун ҳар замон,
Юзлар — офтоб юзидай.

Бизга бу замонани
Ленин бобонг бердилар.
Озод бўлса оналар
Юрт ҳам озод, дердилар.

1974

БАҲОНА

Дастурхонга қўйилди таом,
Она деди: е, қўғирчоғим.
Нимкосаси бўшалмай тамом
Учиб қолди уйнинг чироғи.
Совумасин, е, она қизим,
Парво қилма, слгин, деяпман.
Гулшан дейди: ҳоронғи ахир,
Оғзимни ҳеч кўролмаёпман.

1975

МЕНГА ҲАМ...

Қаерга, деди қизчам,
Дедим, ҳаво оламан.
Деди, олинг менга ҳам,
Уйда кутиб қоламан.

1975

ЭРГАШ

Эргаш мудом эргашар
Дадаси, ойсига.
Ўзи катта, ўн яшар,
Одоб келмас эсига.

У келди театрга
Дадасига эргашиб.
Чопиб борди партерга,
Турар чолдай энгашиб.

Очилди ўтмай бир зум
Ёруғ саҳна пардаси.
Залда тинчлик, табассум,
Янгради қиз ялласи.

Эргаш зални кузатар
Қўлида дурбин тутиб.
Стулни гижғижлатар,
Гоҳ ўтириб, гоҳ туриб.

Одамлар дакки берар,
Эргаш бунда бепарво.
Музқаймоқ дер, сув дейди,
Отага бермай ором.

«Қорним очди», деб бирдан
Шовқинлайди бетоқат.

Ота туриб ўрнидан
Қидириб кетар овқат.

Ниҳоят қолди чарчаб
Уйқу босди кўзини.
Стул узра ёнбошлаб
Сўнг ташлади ўзини.

Опичлаб Эргашини
Ота уйга йўл олди.
Кўролмай томошани
Шўрлик армонда қолди.

1975

ОЙГА УЧИШ

Қўлларини қанот қилиб
Елпиғичдай айланар.
Гир айланар кўзларига
Стул, китоб, ойналар.
Учган каби отда пойга
Кўз олди алғов-далғов,
Дейди:
— Ойи, учдим ойга,
Қайтиб тушаман дарров.

1975

ҲОРМАНГИЗ

Ҳорманглар, ўғил-қизим,
Пахтангиз хирмон-хирмон.
Кичик қўлингиз сизнинг
Хирмонга катта дармон.

Дарсдан кейин папкани
Қўйиб эгат бошига,
Чорлаб ака-укани
Борсиз чаноқ қошида.

Бўй баробар ғўзалар,
Белингизда пеш этак.
Чаққон қўлда узилар
Ярим кунда беш этак.

Ухшар худди юлдузга
Беш қиррали ҳар чаноқ,
Гўё дер ўғил-қизга:
«Беш» баҳога биз чанқоқ.

Ҳорманглар ўғил-қизим,
Ишингизга, барака.
Чаноқлардай юлдузли
«Беш»ингизга барака.

1979

ЎЗБЕКИСТОН ҚУЁШИ

Дейдиларки оламда
Малика — ой ягона.
Юлдузлар тўла осмон,
Аммо қуёш бир дона.
Ойим, дадамлар билан
Юртлар аро кўп кездим,
Ҳар бир ўлка, днёрнинг
Ўз қуёшини сездим.
Ёзда шимол қуёши
Чақнар, аммо иситмас.
Салқин ел эсиб бебош
Офтобни писанд этмас.
Жануб қуёши эса
Ёғду сочар кун бўйи.
Болаларни чақриб
Бирга қуради ўйин.
Бизнинг қуёш пахтапаз,
Чаноқларни пиширар,
Деҳқон йиққан хирмонни
Тоғлар қадар оширар,
Ўзбекистон қуёши
Ҳамиша порлайверсин.
Узун-узун шуъласин
Ҳарсққа улайверсин!

1981

ОДАТ ҚИЛМА

Одат қилма оёқ чалмоққа
Эй беқарор, бебош тирмизак...
Сен эмас-ку, силлиқ тупроқдан
Туртиб чиққан тош, темир-терсак.

Юввош экан қоқинган дўстинг,
Яна ўйнар бекин, бекудур.
Парвозини беҳуда тўсдинг,
Яхшиямки у ҳали гўдак.

Одат қилма оёқ чалмоққа,
Бир умрга этурсан майиб.
Йиқилганлар жони қийноқда,
Йиқитганлар юрар жилмайиб.

Одат қилманг оёқ чалишга
Хоҳи кичик, хоҳи каттадир.
Йиқилганлар лаънат айтадир,
Йиқитганлар қолар қарғишга.

1982

* * *

Қатта майдон. Болалар ўйнар...
Орзу, қувонч бунда бир дунё.
Боғча қуриб бири қум ўяр,
Бири уйга ғишт қўяр гўё.

Парво этмай уларга ўғлим
Қўтарилар зинама-зина.
Хавотирдан безовта кўнглим,
У-чи, олға босар жимгина.

«Қатта»лардан асло қолмайди,
Ишонч билан қўяди қадам.
Пастдан дейман: «Қайт ортга, болам»,
Қулоғига сўзим олмайди.

Терга ботиб чиқди, тушмагур,
«Қаранг, ойи», деб кулар майин,
Юрагимда ортади ғурур —
Меңга майин боққани сайин.

1982

Шеъримга қон қуймиш қардош қалами

Т а р ж и м а л а р

Н. А. Некрасовдан

* * *

Бунчалар юввошсан ва итоаткор,
Сен унга чўрисан, бағринг тўладир.
Барча илтифотлар — унга бари бир,
Қалбида на иссиқ, на совуғи бор.

Ёшлик чоғларингни эслагин бир дам,
Серишва, димоғдор, чиройда танҳо.
Ситамкор ҳукминг-ла ёғдирдинг жафо,
Аммо у севарди сени шунда ҳам.

Кузнинг қуёши ҳам шундай беоташ,
Зангори осмонда кўрки бор фақат.
Ёзда бўронларни ёриб ҳаётбахш,
Асов нурларини сочар беминнат.

Нозим Ҳикматдан
Туркия

БИРИНЧИ МАЙ

Бутун жаҳон майдонлари аро
Қизил Майдон кириб келмоқда,
Байроқ билан
ва ё байроқсиз,
Қўшиқ билан
ва ё қўшиқсиз.
Аммо дунё майдонлари аро кириб бормоқда
Биринчи Май! —
Дунё умидлари ичра
Қизил Майдон кириб келмоқда
Биринчи Май —
Қизил Майдон.
Озодликни тутқун этган
Зиндон, қамоқларни
Синдириб
Қизил Майдон кириб бормоқда
Биринчи Май.
Қизил Майдон
Барча минтақаларга
ёмғир остидан,
Қор устидан
ёриб ўтмоқда
Биринчи Май,
Бутун дунё
Қизил Майдонга айланиб бораётир.

Ленин сўзлаган

ўша Қизил Майдонга!

Кўзларимни юмдим:

Зимистонда фақат сенгина,

Сенинг манглайингда ҳамда қўлларинг

Олтин учбурчак.

Сен зимистонда

Мен сени яширдим.

Қиприкларим-ла,

Қўшиқларим, мижгонларим-ла,

Энди эса шеърларимда

Ҳамма нарса сендан бошланур,

Унда сенсиз менинг ҳаётим йўқдир,

Унда менсиз сенинг йўқдир қисматинг.

Сандиқдан суюкли кўйнагингни ол,

Ушанда кўргандим сени илк бора,

Истардим,

қамоқдан юборган гулимни

Сочларингга қўшиб ўриб ол,

Токи баҳор дарахтидай ясангин зебо.

Айни чоқда

Ғаним олдида

Уқиб олки

Мағрур бош билан

Нозик Ҳикмат рафиқаси

юрмоги даркор.

Ян Райнисдан
Латвия

ИШЧИ ҚИЗ ҚУШИҒИ

Куйламагил, тўкмагил алам
Деразамнинг ёнида, булбул,
Кўз очмоғин керак субҳидам,
Ором олсин ўртанган кўнгил.
Сен куйласанг, сўкилар юрак,
Косасидан тошар юз дардим.
Ахир тонгда уйғонмоқ керак,
Машаққатга боғланган бахтим.
Мени кутар у қора дастгоҳ,
Мени кутар ўн олти соат.
Зулук тунун, чанг ва зим-зиё,
Куйламагил, кўнгил бетоқат.
Сен куйлайсан алам, фироқдан,
Менга эса керак уйғонмоқ.
Сен ичасан гулоб япроқдан,
Менга эса насиб ғам ютмоқ.
Деразамнинг ёнида мунгли
Куйламагил зинҳор, булбулим.

Марварид Дилбозидан
Озарбайжон

БУРМАЛИ ҚИРЛАР

Гўзал бурмали қирлар,
Майса сурмали қирлар,
Шўх ва эркажон эдим,
Мен бир митти дон эдим.
Бўй чўздим бағрингизда,
Ям-яшил баргингизда
Ўсдим, улғайдим гул-гул,
Дон боғладим мўлу кўл.
Япроғимни шамоллар
Бу қирларда учирсин,
Юрагим шунда турсин,
Юрагим шунда урсин,
Кўйлакка мато яхши,
Дўстликка бир тап яхши,
Кезмоққа ғурбат эллар,
Улмоққа Ватан яхши.

ОЗАРБАЙЖОН

Онамдан илк айрилганда
етти ёшим битмаганди,
Алласиннинг ширин саси
қулоғимдан кетмаганди.
Гўдакликда қирқилмишди
севинчимнинг жуфт қаноти,

Ўқтин-ўқтин йиғлатарди
етимликнинг шўрлик оти,
Қайга кетсам бир соф хаёл
айрилмади мендан бир он.
Сен кўнглимда ғунча очдинг
ажиб туйғу — Озарбайжон.

Йиллар кечди... Етимликнинг
юрагида занги қолди.
Энди менинг кўзларимда
ҳар туйғунинг ранги қолди.
Не саодат барқарорки
меникидай у туюлди,
Минг оҳангга тушган садо
қулоқларимга қуюлди.
Қалбим саҳар рангларидан,
шафақлардан ранг олмишди.
Ранги, булут орқасидан
сомон йўллар нур солмишди,

Чечаклардан безанмишди
ёшлигимнинг илк баҳори.
Бунча юксак ёшлигимнинг
қанотлари, орзулари,
Бу туйғунинг илҳоми-ла
хуш ўтажак азиз инсон,
Сен кўнглимда ғунча очдинг
ажиб туйғу — Озарбайжон.
Бир лаҳзали пўртанадай
оқиб кетди яна йиллар,
Баҳор очди ёшлигимнинг
боғчасида қийғос гуллар,
Энди мана у кунлардан
хаёлий бир кечмиш қолди,
Юрагимда ёшлигимдан
муҳаббатли ўтмиш қолди,

Надир она муҳаббати
туяр танҳо одамижон,
Сен кўнглимда гунча очдинг
ажиб туйғу — Озарбайжон.

Туман тарқаб бир ел эсди,
буюк тоғлар тепасидан,
Чаманларнинг атри келди
нам тупроқнинг нафасидан.
Барқут боғлар орасидан
оралади яна бахтим,
Илк очилган бинафшадай
болалигим яна топдим.
Сен қалбимда йиллар оша
тўлиб-тошган эй ҳаяжон,
Ҳиссим, туйғум, муҳаббатим,
илҳомимсан, Озарбайжон!

Римма Казаковадан

ТУШИМГА КИР

Тушимга кир, тарк этяпсан қалбимни,
Унутяпман дардингни ҳам қадрингни,
Тушимга кир, мен ҳам ахир иссиқ жон,
Тушимга кир, ўтирайлик ёнма-ён.
Тушимга кир, ҳорғин ва итоаткор.
Тушимга кир, куйдиргандай олов ёз.
Қўрингандай беваларга кетган ёр,
Оналарга — ўғил, ўғилга — парвоз.
Бошгинамни болишимга қўйган дам,
Қўзни юмиб мен санайман юзгача,
Қирмаяпсан тушимга,
Мен ўзгача;
Унутдимми балки уйқуларни ҳам,
Тушимга кир!

МЕН КЕЛДИМ

Мен келаман, келадир висол,
Қачонлардир бир келишим бор.
Йилдаги энг соз сана мисол
Мен топарман сени излаб ёр.

Сени излаб келарман бир кун,
Баҳслашиш йўқ сира кўнглимда.
Дала кезиб келарман бир кун,
Игна бошоқ тутиб қўлимда.

Ўтганларни эслатсам тўлиб
Қош чимириб турдинг-да, кетдинг.
Аммо хушбўй мойчечак бўлиб
Сени излаб мен ташриф этдим.

Саратондай мен келдим ёниб,
Қуйдиргали қоғоз гулингни.
Софликнинг оқ укпарин миниб
Фариштадай қошингга елдим,
Саратондай мен ёниб келдим.

Тушдай қалтис ҳамда омонат
Тўсин узра мен қадам отдим.
Сочилмаган орзу ва ният
Шуъласидан мен сени топдим.

Қайси ташвиш, қайси ғавғони
Қай ғамингни тенг бўлай ҳамдард.
Тескарига оқар дарёни
Сузиб ўтдим, қолмасин деб гард.

Куним, боғим ва хонадоним.
Нур ва шабнам томчисида жо.
Ниҳолдирман, мен сенинг донинг,
Олис юртда бўлганман пайдо.

Мен келмадим, баҳслашишга йўқ,
Шодлик билан тўладир лабим.
Сенга келдим, кўнглинг бўлсин тўқ,
Ўт ёшликка қайтганим каби!

МИРЗАЧУЛ

Мирзачўл кашф этди менга ногаҳон
Ўз-ўзимизга шубҳа, кўнгилда ҳасрат.
Ахир бундан зиёд бормикан эҳсон,
Менга ҳам икки қўл бермиш табнат.

Мирзачўлда туриб шуни кашф этдим,
Чекинди дилимдан қонмоқ роҳати.
Менинг баҳоримга етишмас, аттанг,
Ҳайдаш ва экишнинг нозик санъати.

Заминга сув — ҳаёт зарурат мисол,
Очлик нафас олар иш ҳавосидан.
Қалбга кириб олган ташналик алҳол,
Шифосин топади иш давосидан.

Қўллар яратаркан, неки қурааркан,
Бу очлик туфайли портлаган исён.
Яратмоқ ишқида тэмир ураркан,
Қалам — гоҳ омоч-у, гоҳида кетмон.

«Голодная степь» — оч саҳро демак,
Унга очман баҳор ва севги каби.
Умидим, қачондир Мирзачўл бешак,
Менинг меҳримга ҳам оч қолур қалби.

УҒЛИМГА

Эслатмоқчи эмасман асло,
Серташвиш кун-тунларни болам.
Гар уйғонса дилингда худо,
Билки, ўша — муқаддас онанг!

Қачонлардир лаззатли тунда
Еки совуқ туш-пешин чоғи.
Сўзнимизни эсларсан шунда
Ва шу ўсган ўйнинг қучоғин.

Баъзан ўкинч ўтмади изсиз,
Лек бахтиёр сен ўғлим бугун,
Тушунарсан меҳримни — чексиз,
Энг суюкли сен менинг учун.

Гоҳ ёлғизлик эзди фироқда,
Танҳоликнинг тошин тортдик тик.
Аммо қўрқув, таслим — йироқда,
Чунки биз ҳам суюкли эдик.

Худди улкан экран сингари
Хотиралар юзин очарсан.
Мактаб томон юриб илгари
Деразамга — ортга боқарсан.

Қанотларни силкиган қушдай
Осмон узра қўлим сузмоқда.
Муҳаббатим нидоси бўлиб
Упичларим янграр чақмоқдай.

Яна эслаб қолурсан, эслаб
Сўзсиз, сўз-ла билдирганигни.
Ва ҳаётнинг бўшин текислаб
Онани қўли тўлдирганини.

Севган қизинг ила севишнинг
Ҳаяжонини бирга туярсан.
Меҳрим ила бўлурсан доно,
Меҳрим ила сахий суярсан.

Орзу хаёл, сукутларинг ҳам
Менга на сир, на жумбоқ иши,
Нечун билмай, суюк боламан
Юксаларкан сеvimли киши.

Ҳозирча сен меники фақат
Ҳис этмасман ўздан йироқда,
Кел, бир ўпай, уйқу олдидан,
Ўпай узоқ... ҳамда узоқдан...

Қадрия Темирбўлатовадан Доғистон

АГАР...

Гўдагинг йиғласа овут мушойим,
Бешикка оҳиста энгашиб, дилдор,
Томчилаб ёғилса нафис навбаҳор,
Шивирла: йиғлама,

ўргилсин, оинг.

Эринг ғазаб қилса, гурмуш бузгудай,
Сўра, нега ёнар умр йўлдошинг,
Елкасига қоқиб, эггин-да бошинг,
Тинчитгин, тозала қалбин кўзгудай.
Қайсару нодонин мулзам эт дарҳол,
Гар сенга захрини сочмоқчи бўлса,
Оғзинг юм, сўзларинг қочмоқчи бўлса,
Индама, нодонлик ўзи қолсин лол!

СЕВГИНГ ЙУҚОЛСА...

Янтоқзордан изла — туя йўқолса,
Қўзичоқ адашса ўтлоқда бўлар.
Тулпоринг ғойибми — йилқи томон бор,
Севгинг йўқолса-чи, қаёқда бўлар?

Эгасин қоралаб қайтади туя,
Қўзичоқ сурувга келар ўтлоқдан.
Йигит қамчисидан — тулпор йўрғалар,
Йўқотилган севгинг қайтар қаёқдан?

Любовь Забаштадан
Украина

ШЕЪРИЯТ МАЛИКАСИ

Зулфияга

Шеърият дунёси, заҳматли даргоҳ,
Биз эса чўримиз — доим ишга ғарқ,
Шундай шеър яратким, ташламай нигоҳ
Биров ўтолмасин туйғусиз, бефарқ.

Атиргул мисоли хуш атри сочиқ,
Тўхтанг лабингизга тутинг бир нафас,
Тотини тотинг ҳам бўлса-да аччиқ,
Фақат сарғаймасин худди унут ҳис.

Олисдаги синглим, узоқдан туриб
Сенинг тупроғингнинг сезаман бўйин.
Сезаман далангни сувга тўлдириб
Ариқда тўлқинлар қурганда ўйин.

Сатрингни тинглайман, дардинг бор унда,
Дугонанг дарди ҳам, бахти ҳам аён,
Инқилоб олови сачраган кунда
Гулханда чарсиллаб кул бўлган чачвон.

Муҳаббат оташи ёнди дилингда
Солганида ажал ишққа таҳлика,
Назм дунёсини олиб қўлингга
Ўзинг бўлиб қолдинг шеърий малика.

Тамара Жирмунскаядан
РСФСР

ШАҲАРЛАРАРО АЛОҶА СТАНЦИЯСИ

Алло! Алло! Беринг қулоқ,
Марҳамат, уланг тезроқ,
Уланг ёзга қаҳратонни,
Жануб билан шимолни,
Соя билан нурни уланг,
Жимжитликка — шамолни,
Саволларни жавоб билан,
Учувчига ҳилолни.
Алло! Илтимосим Сизга!
Уланг тунни кундузга.
Бугун билан эртани
Кичкинага каттани,
Нина билан ипни уланг,
Асримизни Замонга,
Ғам-андуҳни бирга қувганъ
Инсонларни инсонга!

Жола Бадъедан

Тожикистон

РАССОМ БЎЛСАМ

Мен агар бўлсам рассом, —
Нурдан олиб табассум,
Гулдан кўчириб ҳусн
Зумрад тоғ кўҳлигидан,
Зилол сув шўхлигидан
Нигоҳингга тўкиб ранг,
Рангларга бериб оҳанг,
Чизар эдим юзларинг,
Ишққа тўла кўзларинг —
Ошиққа бермас ором.
Мен агар бўлсам наққош,
Ойдан сўраб тиллақош,
Камалак камаридан,
Осмоннинг қамаридан
Олиб ранго-ранг бўёқ,
Чизар эдим юзларинг,
Токи сенинг кўзларинг
Ешликка бўлсин қуёш.

Медея Кахидзедан

Грузия

НЕ УЗИ БАХТ?

Урилмаган ўт узра
Тушдим узала.
Осмон кўзи — юлдузлар боқар сержило.
Оҳ, юракда ҳаяжон,
Қандай соф ҳаво,
Нақадар азиз менга
Ушбу лаҳзалар...

Майли, қадрдон Ватан,
Кафтингда тўлиб
Ойдин водийларингда
Утса кунларим.
Қорачиғингда қолай
Мангу ёш бўлиб,
Ҳеч қаримас, навқирон
Халқим сингари.

Бахт нимадир?
Заминга ишонч, садоқат.
Болаликдаги каби
Сеҳр бор унда,
Майса узра ётибман,
Кўзлардай фақат
Эркалатиб чарақлар
Юлдузлар тунда.

Турсунхон Абдурахмоновадан

Қозоғистон

УЙЛАРИМ

Янги либос ақлга қўшолмас ақл,
Тиниқликка заррача интилмас ғубор.
Асли қуруқ одамлар қолади тақир,
Қанча ниқоб ёпмасин, алдолмас зинҳор.
Оламда жами нарса эмасдир турғун,
Ешлигинг ёнгинангдан кетади ўтиб.
Энг севган кўйлагинг ҳам тўзади бир кун,
Сўзимга тушун, дўстим, қулоғинг тутиб.
Ҳавасли бахт, катта бахт, бешовқин шуҳрат
Гўзал қалбли инсонда — ойдиндир йўли.
Гўзал қалбни буколмас ҳеч қандай даҳшат,
Бирга олиб кетолмас ҳаттоки ўлим.

Сожида Сулаймоновадан
Бошқирдистон

УМР

Нима билан ўлчанар умр?
Юрган довонлар билан,
Юзга дил дарди тошган
Ажин, пушаймонлар билан
Нима билан ўлчанар умр?
Омад ё шонлар билан,
Бахт бахшида этгувчи
Одамижонлар билан.
Нима билан ўлчанар умр?
Қолган излар билан,
Киши кўнглига уруғ сочиб
Кетган сўзлар билан.
Нима билан ўлчанар умр?
Орзу ниятим билан,
Умр олдида ўлчовга сиғмас
Эли хизматим билан.

Гулчеҳра Сулаймоновадан

Тоҷикистон

БУҲОРОДАН КЕЛИН КЕЛДИ

Бухоронинг боғидан бир дона гул келтирдик,
Чеҳрасида оловранг, ягона гул келтирдик,
Шаҳримиз чаманига, севги хиёбонига
Бошда тутиб қадрдон, дурдона гул келтирдик.

Қандай нафосатки бу, дилбарлар кечасими,
Қалбларни этган шайдо хуморлар кечасими,
Осмон тилла лаганда тилла танга сочадир,
Бухоро оғушида бедорлар кечасими...

Бир жуфт оппоқ кабутар, майли, бахтнома қурсин,
Садоқат севгисидан, майли, ҳамхона қурсин.
Ўз нозию адоси, севги қўшиғи билан
Қўйиб беринг, бизни ҳам масту мастона қилсин...

Жумахон Тинмисеитовадан
Қирғизистон

МЕНИ ИЗЛАСАНГИЗ

Орзу-ўйим — завқим билан туташса
Ёшим дейман ўттиздамас, саккизда.
Ёш қалбимдан ўт олмоқ истасангиз,
Мени изланг чақмоқ чақилган кезде.
Менинг кучим шаррос қуйган жалада,
Метеорда — учиб тушган қўққисдан.
Сочга оппоқ тонглар қўнган паллада
Мени изланг Бадахшон чўққисидан.
Олмослардан топинг менинг сўзимни,
Қалбим изланг Иссиқкўл тўлқинидан.
Зилол сувда кўрсатаман юзимни,
Иссиқкўлдай тошар дилим қинидан.
Билакларим Олатовдан олар куч,
Қоялардай бақувват, элчил қўлим.
Қачон, қайда, нега, кимга келмай дич
Хавф-хатарсиз очилар оппоқ йўлим.
Ҳар манзилга битилгандир ниҳоя.
Мен ҳам бир кун унга бориб етарман.
Қўз юмганда изласангиз кифоя —
Қабрданмас,
эл қалбига ўтарман.

Гулрухсор Сафиевадан

Тожикистон

ЮРТИМ

Тожикистон —
Сен меникисан,
Энг майда тошинггача,
Сенинг қовжироқ майсанг
  атиргулдан азизроқ.
Саҳийлик балқиб ётар
  тоғу қуёшинггача,
Гўзаллигим ҳам сендан
  эй, зебо она тупроқ!

Балки сариқ темирнинг
Баланд юрар қиймати,
Балки ўрмон қаъридан
  уни топмоқ амримаҳол.
Аммо бир ганжина бор,
  Ватаним куч-қудрати,
Унинг номи — бирликдир,
  ўлчови ҳам бебаҳо.
Тоғларнинг ёқут тоши
  қизларга нозигардон,
Дуру олтин орзуси —
  қадрига ёт, бегона.
Қалбидек тиниқ чашма,
  юзлари қирмизи нон,
Булбуллар хонишлари — унга азиз дугона.

Ҳар бир тоғ — кумуш олтин,
                                сийму зарга тўла хум.
Фарзандлар камолдан юксалар Тожикистон.
Ҳар бир тоғда — бир гўша,
ҳар уй муқаддас бугун,
Заминга меҳри билан
                                Ватанга содиқ инсон.

Эй, кичкина диёрим — катта одамлар юрти!

Иброҳим Юсуповдан
Қорақалпоғистон

ШУҲРАТ АРАВАСИ

Шуҳрат аравасининг тилла гупчаги,
Эгари кумушдан ясалган, башанг.
Жилви тўқилган зар ипак билан,
Аммо юролмас у чанг-тўзон оша.
Оёқни қиймалар тикан ва тошлар,
Тоғ сари ўрмалаб чиққанинг сайин.
Емон йўл тинкани қурита бошлар,
Тоғдан қиров тушар бошингга майин.
Ярим йўлдан қайтар кимлар енгилиб,
Аммо сен қайтмадинг, йўлдан қолмадинг.
Пастга ҳам боқмадинг бирров эгилиб,
Энг юксак чўққига етдинг, толмадинг.
Пойингга бош уриб ағнар булутлар,
Ернинг саратони бунда сира йўқ.
Тушиб келаётирсан мамнуи, кўнгила тўқ,
Толиққан оёғинг омонат турар,
Тушиб келаётирсан юксакдан танҳо,
Манзилга етишга жуда қолди оз.
Зарур эмас сенга на от, на улов,
Шуҳрат араваси чопади пешвоз.
Шов-шув билан борар арава шахдам,
Йўллари толадай узун, ингичка,
Ясалган мақтовнинг мўрт ёғочидан,
Арава ярамас серзаҳмат ишга.
Баъзи бир одамлар буни билса-да,
Уни ҳайдайвериб ҳориб-тинмаган.
Пушкин от арава ёллаб минса-да,
Шуҳрат аравасин сира минмаган.

Гулхан оловида тобланган тақдир...

Достонлар

ЧАВАНДОЗ

Мухбир

«Газетачи», дейди маҳаллам,

Қоғоз,

қалам

мендан айрилмас,

Ҳар дақиқа...

ишим бир олам!

Кундуз...

Кеча...

Юрак тин олмас.

Йўл...

Йўлларда ўтар ҳаётим,

На боши бор,

На бордир кети.

Инсон меҳри — менинг қанотим,

Борар ерим —

Қайноқ иш

Юрти.

Қўлда қалам,

Қўлтиқда дафтар. Рўмол билан сочимни

танғиб,

Ҳозир бўлсам

қайда,

қай сафар,

Олишади дарровда таниб.

Қайга бормаи —

Пешвоз одамлар.

Одамларга пешвоз юраман,
Қизгин ўтар сафарда дамлар,
Суҳбат тинглаб,
Суҳбат қураман.
Савол-жавоб,
Турмуш,
                аҳволдан
Гурунг қизиб кетади, хуллас
Аён бўлиб қолар шу ҳолда
Матбуотда нимани қўллаш...

Ч о л:

Техникани...

                Техника фақат
Ҳар мушкулни этаркан осон,
Техникасиз азобдир меҳнат,
Синаб кўрди буни ҳар деҳқон.
Пахта инжиқ,
Юрак меҳрингни
Дил қўрингни менга тўк, дейди.
Сафарбар эт идрок — зеҳнингни,
Тонгдан то кеч белни бук, дейди.
Кетмон уриб ўтди асрлар,
Кетмон этди қийинни осон.
Деҳқон уни севиб қадрлар,
Кетмон унга ярайди ҳамон.
Кенгаймоқда еримиз сатҳи,
Поён билмай қолди даламиз.
Тажрибалар шуни кўрсатди,
Энди

                эплаб олмай қоламиз.
Машинна бор,
Ишлайди дуруст,
Гоҳи лоф кўп унинг баҳсида.
Агар сенга айтсам тўғри сўз

Ойлаб туриб қолар баъзида.

Нега битта машина ахир

Экиб.

Тикиб,

Ер ишлолмайди,

Ҳаммасини қилсин-да, бир-бир,

Бўлмаса иш

ҳеч тезлолмайди.

Ишдан сира қочмайди деҳқон,

Ер онамиз,

Ерга боғлиқмиз.

Дон олади кимки сепса дон,

Ер ҳам ермас терсиз, меҳнатсиз.

Аммо кетмон...

Денгиз юзида

Қалқиб юрган ялроқдай ожиз,

Эплаб эксак...

Йиғолмай кузда,

Ёмғир ёғса жон ачир жиз-жиз.

Меҳнат қилиб,

Топиб-тутаимиз.

Роҳат қилмоқ учун йўқ фурсат.

Газетга ёз, қизим, кутаимиз.

Талабимиз бир бошдан кўрсат?

Узи бўлсин тракторнамо,

Узи эксин,

Узи ҳайдасин,

Кузда пахта теролсин аммо,

Ҳис этайлик тугал фойдасин.

Бизга шундай машина керак —

У ҳақиқий бўлсин «пахтакор».

Кеч куз ҳатто чувасин кўрак,

Йиғиб-тергач,

Бошласин шудгор.

Узи лочин,

Лочин қулочли

Қиз-йигитлар бошқарсин уни,
Қизим, ўйлаб топгини пложни,
Илтимос, тез ёзиб чиқ шуни.

М у х б и р:

— Хўп, отажон,
Хўп, онажонлар.
Ёзаман, хўп,
Ҳал бўлар булар,
Етиб келар ўшандай онлар!

Ч о л:

— Ана, шунда деҳқон шод бўлар...

М у х б и р:

— Сизларга ҳам бор бир саволим,
Жавоб беринг сидқидил сизлар:
Рул бурса гар қишлоқ аёли,
Машинани бошқарса қизлар?
Нима дейсиз?!

Ч о л:

— Ҳаёт шуни этса тақозо,
Биз ризомиз,
Тутиб бўлмас йўл.
Қиз-жувон тенг колхозга аъзо,
Қилсин нени кўрсалар маъқул!

М у х б и р:

— Беш қўл эмас экан теппа-тенг,
Қаршилар бор кексаю ёшда.

Бир воқеа кўрдим,
Ажиб денг,
Сўзлаб берай сизга бир бошдан.
Район бордим олиб топшириқ
Авжи пахта очилган палла.
Пахтакорни ишга шошириб
«Оқ олтин»га бурканган дала.
Чойхоналар сув қуйгандек жим,
Чиқиб кетган ҳамма пахтага,
Учрамайди йўлда бирор ким,
Машиналар ишлар вахтада,
Тонг оқариб келарди аста,
Аммо қишлоқ кундуздай уйғоқ.
Келган эдим бу ерга ёзда,
Бўлган эдим бир уйда қўноқ.
Уша уйга тўғри йўл олдим,
Уша ерда яшар дугонам.
Шу эшикка юрдим,
Лол қолдим
Файзсиз эди у турган хона.
Файзсиз эди,

у гавжум ҳовли,

Ётар эди анжом сочилиб,
Нима кечди дугонам ҳоли,
Катта эшик қолган очилиб.
Катта эшик,
Икки тавақа
Очиқ эди чўзилган қўлдай,
Тикилганча қотибман таққа,
Нелар келиб кетди кўнгилга.
Ичкарига илдам шошилдим,
— Мамлакат,— деб кирдим йўлақдан,
Бир хонада эшик очилди
Боши яланг,
Катта қўйлақда
Чиқиб келди дугонам сўлғин

Бошин эгиб,
Қуюқ кўришди.
Сочин силаб онаси ўглин
Бир дақиқа қотиб туришди.
— Қелинг, — деди,
Ўзин тутолмай
Йиғлаб ўзин бағримга отди.
Кўп уриндим ҳеч овутолмай,
Йиғи қалбда алам кўзғотди:
— Қим йиғлатди сени, дугонам,
Қим айлади диллингни пора.
Алам, дардга
  бўлгин бегона.
Йиғи дардга бўлурми чора!
Эсингни йиғ, қўлга ол ўзни;
Кўзингни оч,
Сидир ёшингни.
Яқин тутма дилга ҳар сўзни,
Кўзимга боқ,
Қўтар бошингни.
Йиғламоқнинг ўтгандир вақти,
Осон эмас бизни йиғлатмоқ.
Ўз қўлида ҳар кимнинг бахти,
Мумкин эмас, ғамни йўлатмоқ!
— Бардаммилар холам,
  кўзим тегмасин,
Ўғлинг тойдай,
  бўй қўшипти, бўй.
Сен-чи, дардга бўйин эгмагин,
Бошинг оғритмасин
  бебош хаёл-ўй.
— Нечук эринг?
У бош тебратди,
Қасални ҳисотма этади ошкор.
Бу сўроқ вужудни яна титратди.
Парпироқ лабларни тишларди такрор.

Узини зўр-базўр тутиб олди-да,
Аста енгларига кўзини артди.
— Сизни йиғи билан кутиб олдим-да,
Кечиринг,
Дейди-ю, сўрига борди.
Шолча узра атлас кўрпача сөлиб,
Дастурхон тузади,
Ўтқазди тўрга.
Ошхона томонда бир дам йўқолиб,
Сўнг келди,
Юзимга қаради зўрға.
Сопол товоқдаги лиммо-лим қаймоқ
Қандай бўлса
Шундай қолди бузилмай.
Мен учун ҳал бўлсин дер эдим жумбоқ,
Давом этсин дердим суҳбат узилмай.
— Бўлганга ўхшайди оила жанги,
Эру хотинларнинг аччиқ уриши.
Мос келмай қолади гоҳ-гоҳ посанги,
Эзилма,
Бу дока рўмол қуриши!
— Йўқ, опа, бу бахтим қуриши бўлди,
Ташлаб чиқиб кетди.
Ўғлим отасиз!..
Тасалли берай деб сўз излаб кўрдим:
— Ўтмайди,
Ўлмаган турмуш хатосиз,
— Бу хато бағримни кетди юлқилаб,
Бағрим эшигимдек қолди ланг очиқ.
Ширин тилакларни юрардим тилаб,
Энди-чи?
Тилаклар
Ўйимдек сочиқ.
Сўз йўқ тасаллига.
Босай деб ҳоврин:

— Далага юр, — дедим, — пахтангни
кўрсат.

Уйнинг дардлашолмас,

Ғанимат фурсат

— Юринг, — дер, —

— Юр, — дедим,

Кетдик далага,

Дарди ёзилади пахтасин кўриб...

Колхознинг боғчаси қарар болага,

Пахтасини терсин рулга ўтириб,

Мамлакат ҳақида ёзишим керак,

Очерк ёзмоқчийдим уни деб илғор.

Икки кун теримга чиқмабди, тснтак.

— Энди чиқолмайман далага зинҳор.

— Нега, сенинг бунда борми гуноҳинг?

— Энди қандай юрай кўтариб бошни,

— Ўзингга душмандир чеккан ҳар оҳинг,

Билакка тўплагин ҳамма бардошни,

Ҳали очилмаган ҳатто бир гулинг,

Ҳали бахтинг топиб, яшнайсан гул-гул.

Ҳали қайтиб келар ошиқ булбулинг.

Қаршингда бош эгиб

— Эт, дея, қабул?!

— Йўқ, асло қайтмайди,

Қайтмайди асло.

Бунга йўл қўймайман,

Бўлмайман таслим.

Бир умр юраман кўзимни ёшлаб,

Аммо унга қулдай этмайман таъзим.

— Ана холос,

Жиддий гапга ўхшайди.

Майли, бас қил, дардни, қизлар сезмасин,

Сен ҳақда ёмон гап қолмасин дайдиб,

Сен ҳақда қишлоқда «миш-миш»

кезмасин.

— Хўп, — деди,

Қовоғи очилди бир оз
Дардини сўзлади,
Кўнгли ёзилди.
Сўзимни тинглади,
Этмай эътироз.
Чиройи ёришди,
Мунгги ёзилди.
Далалар...
Пахтага бурканиб ётар,
Лўппи юз пахталар навбат кутади.
Эгатлар оралаб тушиб бир қатор,
Қизлар «оқ олтин»ни териб ўтади.
Бошқа бир қартада кўринмас ҳеч ким.
Машина турибди тут соясида,
Мамлакат хижолат,
Қолди кечкиб,
Баҳона йўқ ўзин ҳимоясига.
Олидан «салом», деб дугоналарга,
Қўлини уларга силкитиб ўтди.
Қизарди,
Ухшади бегоналарга,
Дарҳол машинасин рулини тутди.
«Зангори елкан»и борарди сузиб,
Ортида қолдириб қоқ ғўзапоя.
Машина гуруллаб, тинчликни бузиб,
Елкаси устида юксалар қоя.
Қўллари рулда-ю, хумор кўзларда
Қалқиган хаёллар

нажотга маҳтал.

Хамиша икки ўй, фикр кезади:
Бир ёнда колхознинг ишлари мужмал.
Ён колхозда бўлди тўю томоша.
Яйради ҳар хона бултур тўй билан
— Қатор карвонларни «оқ олтин» оша
Кузатдилар, ошди юздан ҳам план.
Мамлакатлар колхозида-чи?

Деворларда қолди чертилмай дотор.
Катта-кичик борки,

элнинг оғзида

«Бажармади» деган гап, кесатиқ бор,
Шу бўлди баҳона, этакни ташлаб,
Ўқишга бел боғлаб, эрта отланди,
Қанча-қанча қизу жувонни бошлаб
Энди,
Мана,

Сузар пўлат отларда.

Мен ҳам пахта тердим бошқа ёнбошда,
Уни қолдирмадим шу кунн ёлғиз,
Кечгача тин олмай куйиб қуёшда
Ишлади,
Тинмади,
Пахта терди қиз.

Қўнди далаларга зангори оқшом,
Унда-бунда ёнди тилларанг чироқ.
Ва теримчилардан қолмади нишон
Йўлга тушдик биз ҳам,
Уй эди йироқ.

Сўқмоқ йўлдан борамиз танҳо оҳиста,
Қўл-оёқлар мажолсиз, беллар бедармон;
У жим,

Мен жим,
Сўзлашга йўқ эди истак,
Аммо юрагимиз уярди тугён.

Осмонга боқаман,
Маржон юлдузлар,
Ойнинг теграсида давра қуради,
Балки, қиз бахтидан бир қисса сўзлар
Заррин мужгонларни қоқиб турарди.
Мамлакат эмасди Лайло ё Ширин,
Қишлоқда дердилар номин «Қора қиз»,
Ҳусни ҳаловати қалбда яширин,
«Айби», фазилати шу эди ёлғиз.

Тунда қайтиб келдик,
Мен унга ҳамроҳ
Кириб келдик,
Файзсиз эди ҳовлиси.
Кампир уйда экан,
Ёнарди ўчоқ.
Қозонда биқирлар хушбўй шовласи,
Ўғли ўйинчоққа ем-хашак орта
Ўйнаб юрган экан,
Ўпди онаси.
Ўша қош,
Ўша кўз,
Ўғилу ота, —
Бир олманинг худди
Икки палласи,
Ўша қош
Ўша кўз —
Қўзғалди алам,
Пайванд ниҳоллардай
Қалб узилмас ҳеч.
Мамлакат дардига солди мени ҳам,
Унинг тақдири-ла
Ёндим ўша кеч,
Шовла қолиб кетди совиб лаганда,
Самовар қайнади,
Ғингшнди...
Тинди:
Не ҳол бу?!
Бу қувноқ хонадан энди
Ташвишу нохушлик
Бўлмасми канда?!
Ким ўзи у йингит,
Сени хўрлаган,
Шакардай ўғлини қолдирган етим.
Аза очмоқ нега ундай кўрларга,
Кўрмаган эканман,

Кўрмайин бетин.
Арзирди кўз ёшга,
Арзирди куйсанг,
У агар бўлсайди орли, номусли,
Куй, агар ўшани юракдан суйсанг,
Куй, майли, ўзингдай бўлса бир сўзли.
— Опа, опажоним, хўрламанг ортиқ,
Уни хўрласангиз эзилар бағрим,
У менга ёр эди, ёр десам ёрдек!
Севаман,
Шу учун туганмас қаҳрим!
— Кечир мени, кетдим,
Кечир, сингилжон.
Бунча хўрламоққа ҳаққим йўқ эди.
Четдан туриб ҳукм чиқармоқ осон...
Сен учун ҳамиша кўнглим тўқ эди.
— Улим тиламайман,
Бўлсин соғ-омон.
Чин севги тилайман,
Севсин, чексин дард,
Кимнингдир йўлида бўлсин ниғорон,
Кутгани севмасин,
Ёнса, бас, номард!
Ёнсин,
Оташ уни қовурсин ҳадсиз.
Ёнсин,
Ўзи эмас,
Бўлсин ишқи кул.
Мен каби сўққабош тўлғонсин бахтсиз,
Мен каби дунёдан ўтиб кетсин тул.
— Ким эди у ўзи,
Сўйлаб бер менга,
Қайдан шунча меҳринг,
Шунча эътибор,
Ҳеч раво кўрмасдим озорни сенга,
Кўрмагин, дер эдим, заррача озор.

Қапийди қаламим қудрати етса,
Барини туш, дея, атаб ногаҳон.
Сарфлардим, майлига, бор қунтим кетса,
Сенинг муҳаббатинг асрардим омон.
У ҳақда сўзлаб бер, эшитай қани,
Арзирми,
Арзирми зардоб ютмоққа,
— Опажон, чиндан банд этмишди мени,
Ҳақлиман
Бир умр аза тутмоққа.
— Практикага келди бизга шаҳардан
Бўлажак агроном, яхши касб-кори,
Далага жўнарди субҳи-саҳардан,
Писандмас саратон ёки қиш қори.
Хаёлимдан кетмас ҳеч илк учрашув,
Борар эдим тонгда ариқ ёқалаб.
— Ассалом, деганда бир чўчиб тушдим,
Сўнгра гап колхоздан кетди ҳар қалай.
Сўзларди, тикилиб соларди разм,
Бир менга, бир ерга ташларди назар.
Гоҳ сўзда адашиб йўқотар ўзин,
Юрагим ненидир сезди, алҳазар...
Хайр, дедим, болалар қолмасин кутиб.
Қаёққа?! — деди-ю, туриб қолди лол.
Билолмай қолибман боғчага етиб
Келганимни, қаранг
Чулғапти хаёл.
Тушдан сўнг боғчада пайдо бўлди у,
Болалар бир зумда олишди қуршаб,
Ўзича нимадир сўйлаб кулди у,
Менга имо қилди бошини қашлаб.
Орзуларим қанот,
У бир қанотим,
Ўсиз ўтмас бўлди томоқдан чойим.
Шу, дедим, толенм,
Мен-ку мен,

Севдилар ҳаттоки ойим,
— Жангга кетди отанг,
Уйдан кетди қут.
Уйга файз қўшаркан
Дўрилдоқ овоз.
Отанг қоя эди,
Биз эса бургут.
Қоядан йироққа этмасдик парвоз.
Сенинг манглайингга мен бёқиб доим
Хаёллар сурардим сен ҳақда узоқ,
Шу кунга етказди ўзи худойим.
«Куёв
Куёвликмисан,
Ҳавас билан боқ!»
Тўйдан сўнг муҳаббат нашъасин тотиб
Тотли кечди турмуш,
Ширин яшадик.
Ишларди далада саҳардан тортиб,
Гоҳ иши унмасди,
Ахир ёш эди...
Сўнг яна чорлади ёримни ўқиш.
Мен-чи, бир орзуни тугдим дилимга:
Ўқишни тугатиб, бошлагунча иш,
«Пўлат от» жиловин олсам қўлимга...
Боғчани топширдим онажонимга.
Районга йўл олдим орзумни тугиб,
Ўқишга қилдилар қабул жон дея,
Севинчим даламга, йўқ таги-туби.
Отам ерларини олдим ўзимга,
Колхоз ери қолди отамдан мерос,
Отам ерларини суртиб кўзимга,
Ишга шўнғиб кетдим худди айни ёз.
Институт битди.
Кунни кеча у
Диплом олиб келди.
Кетамиз, деди.

Бундан аввал шундай девди неча у,
Диплом бор,
Қишлоқда нетамиз, деди.
— Машинам,
Колхозим,
Ёлғиз онам-чи,
Болалик йўғрилган
Иссиқ хонам-чи?
— Номус менга бўлмоқ
Бунда ичкуёв,
Мард кишига лозим
Ор, номус, ҳаё!
Машинанг!
Ё мени дейсан, гап тамом!
Йўқса, ажрашимиз эмас муаммо!—
Деди у.
Гап ортиқ этмади давом,
— Кет, — дедим,
Безгакдек вужудим титрар.
Мени этмоқчийди ўзига муте,
Мени этмоқчийди қўлсиз, оёқсиз.
Мен шахсий бахтимнинг юзидан ўтиб,
Унингча бўлибман майли ҳаёсиз.
Менинг шахсий бахтим — қишлоғим бахти,
Ўзим бошқараман бахтимни рулда.
Чўрилик этолмас ўзига маҳкум,
Ризқу насибам ҳам мана шу қўлда.
Доир тайёр эди иссиқ-совуғи.
Қаторда бор эди,
Усти боши бут,
Мен ўқи, дер эдим,
Биз дердик, ўқи,
Уни севар эди бутун қишлоқ — юрт!
Ўзини ўйлади.
Мен — инсонлигим
Унинг-чум ҳеч эди,

Айлади бир пул.
Шу учун ғазабга тўламан лим-лим,
Танлаган шу йўлим ўзимга маъқул!
Хат келди тунов кун,
Уэр сўрапти,
Келсанг, хотинимдан ажрайман, дейди.
Яна бир жувонни, демак, хўрлабди.
Яна кимлар бахтин қуритар, дайди,
Агар тавбасига таяниб келса,
Қабул қилолмайман,
Кечирмам зинҳор.
Ўғилчам нидоси майли бағр тилса,
Одам янглишмасин сира икки бор!
Бутун орзулару армонларимни
Пайҳонлаб топтади,
Қиргазди гўрга...
Алами оларди дармонларини,
Упкаси тўлганди,
Сўзларди зўрга.
Шундай ҳам бўлади,
Тек қоласан лол,
Ночор боқиб қолар киши кишига.
Қаламим ёрдамни бунда кўп маҳол,
Суқилиб бўлмайди юрак ишига!

Тасалли бермадим.
Ожизман,
Ожиз,
Яхшиси ўзимни олдим уйқуга.
Ёнарди юрагим саҳродек жиз-жиз,
Чулганиб кетгандим эзгу туйғуга.

Тонгда чўчиб турдим...
Қулоқда йиғи...
Бола хархашаси мени уйғотди.

Унга бефарқ эмас ота бэр-йўғи.
Меҳрига тўёлмай — ота йўқотди.

— Дадам қани,— дея қўларди нола,
— Дадам келсин,— дея ёлборар эди.
Қайдан билсин ота кимлигин бола,
Отаси борлигин у билар эди.

Уч майиб юракни ҳасрати ўртаб,
Тасалли бергандай хайрлашдим хуш,
Аммо ишончим бор:
Индинми, эрта
Уларни ардоқлар жонажон турмуш.
— Синглим, мен қайтаман,
Тугади ишим,
Дедим,
Уни қучдим кўзларим порлаб.
Икки тавақаси ланг очиқ эшик —
Қолди,
Мендан кейин кимнидир чорлаб...

М у х б и р:

— Ота, газетамнинг топширигини
Ушанда бажармай қайтдим изимга,
Бир амаллаб,
Қилиб йўл-йўригини
Ўтказдим,
Ҳамкасблар кўнди сўзимга!

Ч о л:

— Шундоқ ҳам бўлади ҳаётда, қизим,
Аммо у келиннинг ақли жойида.
Отам бир айтди деб эслаб қол сўзим,
У йигит йиқилар қизнинг пойига!

М у х б и р:

Ҳаётда учратсам бирорта мушкул,
Қўнгил хижил тортса,
Эзилсам бир оз,
Мамлакат қаршимда тўшаб ёрқин йўл,
От қўйиб боради мисли чавандоз.

1966

Тилмочсиз ҳам англадим ўзим.
Ҳа, гўзалдир ўзбек қизлари,
Чехрасидан ранг олар олам.
Ўша чирой ҳаққи ўзлари
Омон ўтди сувдан, ўтдан ҳам.
Курашларда менга мураббий
Бўлган русга меҳрим бепоён.
Шу ўй билан мен боқиб жиддий
Бир онани эслайман бу он.
Яшаш, севиш юртга муҳаббат,
Жонфидалик ва буюк парвоз
Қаби ажиб, ноёб хосият
Шу онадан бизларга мерос.
Шеърга солиб ташаккуримни,
Она мадҳни куйламоқ бўлдим.
Кураш билан ўтган умрининг
Дебочасини сўйламоқ бўлдим.

* * *

Энтикар қиз ҳаяжонидан
Қадамини тезлатган сайин.
Пешвоз чиқди она айвондан,
Қотиб қолди мисоли қайин:
— Дилгинангни сиёҳ қилган ким,
Очигини сўзла, қизгинам?!
Ё дафтарга тушдим — «икки»,
Нечун қўнди кипригингга нам?
Қўз олдига келтирди Надя
Хоним қизлар ҳангомасини:
— Сарафанинг этсанг-да ҳадя,
Бошимга ҳам урмасдим уни...
— Ундоқ дема, «арбоб қизи» бу, —
Пайров қилган бўлди бир танноз:
— Номини улуғ, супраси қуруқ —
Крупская! Ҳа, баландпарвоз!

— Баланд эмас, пастнинг қизи у
 Фирт сиёсий жиноятчининг!—
 Лаби юлқа киноячининг
 Тили қичиб, гапи қизиди.
 Туҳмат тоши ёғилди яна,
 Надя эса ҳайкалдай қотди.
 Юзи сўшик, қалби вайрона,
 Гимназия эшигин ёпди...
 Сув тортгандай чуқур қудуқдан,
 Оғир эди она тортган уҳ.
 Қиз чўкарди мазах ва дўқдан,
 Хўш, не қилса яшнаб кетар руҳ?!
 — Ота, менга очигин айт-чи,
 Орамизда ким жиноятчи?!
 Чақиб бергин бу сўз маъносин,
 Билай ўша қиз муддаосин.
 — Узинг бир кун топурсан жавоб...
 Саволларга тўла бу замон.
 Гоҳ кишини этар ҳарб хароб,
 Аммо оғмай юрсанг ҳар қачон
 Ниятларинг бўлмаган сароб!
 Жонга ора ота ўгити,
 Сув ичгандай бўлди сўлган гул.
 Яллигланди кул босган ўти,
 Офтоб каби яллигланди дил.
 Кўп кўрган у уқубат-алам;
 Кўп кўрганди у бағритошлик.
 Қайтди ҳозир қайтадан кўклам,
 Қайтди яна бағрига ёшлик.
 Сочин қилиб бошга чамбарак,
 Хаёлларин солар измига.
 Ёш бошига ташвиш не керак,—
 Бу саволни бермас ўзига.
 Қитобини ёпар бир нафас,
 Болаликка кўчади хаёл.
 Хотир тўлқинида мисли хас

Айланар бир бадтарин аёл,
Икки ўртоқ — Надя, Танюша
Уйнашарди бирга ҳамиша.
Қизлар бир кун яйраётган чоғ,
Пайдо бўлди у хотин ногоҳ:
— Илма-тешик бўлди-ку мия
Жўна уйим олдидан,— дея
Қизчаларни қувиб кетди у.
Қўғирчоқни олиб отди у.
Кўзларини «юмди» қўғирчоқ.
Дугоналар бўзлашди зор-зор.
Энди билса...

У-ку, овунчоқ,
Қўғирчоқдан инсон экан хор.
Шу ўй билан чўзарди қиз бўй,
Арғимчоқдай учар хаёлда.
Зерикканда тинглар эди куй,
Еки ўзи чалар роялда.
Жонга тегди «текин» яшамоқ,
Мактаб эди жонига оро,—
Унга эрмак керакмас, бироқ.
Унга мактаб бўлур кенг дунё.
Уша-ўша ташвишда она,
Ота ҳайрон нима қилмоққа...
Охир улар бўлди равона
Надюшани олиб қишлоққа.

* * *

Рус ўрмони туташар кўкка,
Дока ёпмиш бошига булут.
Қани, қуёш чиқсаю тикка,
Булутларга сочиб қолса ўт.
Шуъла бўлиб ёришса дунё,
Қизлар ўтса жилмайиб майин,
Тани ойни шимгандай гўё,

Золушкадай ясаенса қайин.
 Нурдан ясаб жиға ва тароқ.
 Қизчаларга улашса қуёш.
 Ҳар бир қизнинг йўли бўлса оқ,
 Ҳар бир қизга бахт бўлса йўлдош:
 Табиатнинг кўркига шайдо
 Утирарди Надя жимгина
 Александра Тимофеевна¹
 Бўлди ногоҳ қошида пайдо,
 Пайдо бўлди икки жандарм,
 Важоҳати совуқ, бераҳм,
 Таъқиб этар қадам-бақадам.
 Муаллима борар, боши хам,
 Қоплагандай елкасини муз.
 Қиз вужудин қуршар қалтироқ.
 Надя гўё қолганди ёлғиз,
 Юрагида ўчганди чироқ.
 Яланг оёқ шамолдай учди,
 Ўзин отди опа бағрига.
 — Қўй, Надюша,— дер ўқитувчи,—
 Бир кун қирғин келар барига.
 Жандармларга боқар қиз хуноб:
 — Қўйворинглар, унда йўқ гуноҳ,
 Қўйворинглар, қўйворинг, жаноб!—
 Елборади, қиз чекади оҳ...
 Опа дерди, дер эди «ўртоқ»,
 Фикрлари «ғоявий» яқин.
 Суҳбатини кутарди чанқоқ,
 Қай юракка ўт солмас чақин!
 Ўша эди шайдойи этган
 Некрасовнинг шеъриятига.
 Маркс, Энгельс номини битган
 У Надянинг пок ниятига.
 «Зеҳнинг ўткир, ўқи, сингилчам,

¹ А. Т. Яворская — инқилобчи ўқитувчилардан бири.

Исёнкор бўл, изла ҳақиқат.
Бўлма, аммо сира кўнгилчан,
Инқилобчи мард бўлар фақат».
Қасам бўлиб қолди бу сўзлар,
Қўрғошиндай қуйилди дилга.
Ўқиш керак, ўқишни кўзлар.
Тоғ қуласа, тутар қиз елка,
Петербургда бошлади тақдир,
Тақдир эмас, юрагин амри,
У танлаган битта йўл — ҳақдир,
Ҳақ йўлида ўтгуси умри!
Ун тўрт ёши — ўн тўрт кунлик ой,
Кўриниб ҳам қолди у кўзга.
Сочи — олтин бошоқ, қоши ёй.
Тухум оқин сургандай юзга.
Еш бўлса-да, салобатли у,
Тафаккури катталарга хос.
Чеҳрасида ўзгача ғурур,
Онаси ҳам ҳайиқар бир оз...
Минг афсуски, беаёв қисмат
Отадан ҳам ажратди бевақт.
Кўзлар — чақнаб турган шамчироқ,
Хира парда билан тўсилди.
«Ғамдан қилай онамни йироқ»,
Дея Надя яна эзилди.
Она юзин кўз ёши ювмиш,
Ўрганеди она қийноқда,
Қолдирмай, дер онага юмуш,
Тутмоқ бўлар уни ардоқда,
Мажруҳ танга сепилгандай туз,
Дардларига қўшиларди дард.
Лекин чўкмас тақдирга у тиз:
«Инқилобчи — бўлар фақат мард!»
Ўқишини этмади канда,
Эса ҳамки бешафқат турмуш.
Битта мушкул осон бўлганда,

Бошга тушар яна битта мушт.
Иш излар қиз,
Иш излар толиб,
Хаёлида рўзгор ташвиши.
Маъмур¹ ўзи ҳомийлик қилиб,
Енгиллашди Надянинг иши.
«Аълочилар нонга бўлмас зор,
Пансионга керак муаллим».
Гимназия чиқарди қарор:
«Қолоқларга берсин у таълим».
Тонгга қадар етмас шамчироқ,
Ҳам дарс берар,
Ҳам тайёрлар дарс.
Гирдобига олади мудроқ,
Бош зирқирар кетган каби дарз.
Бўлар она унга парвона,
«Ором ол» деб ундайди ҳар вақт.
Аслида-чи, дарси баҳона,
Қиз излайди китоблардан бахт!
Тилсимотдир унга «Қапитал»—
Инқилобнинг чин хазинаси.
Еришади нигоҳи ҳар гал
Чархланганда зеҳн игнаси.
Игна билан қазгандай қудуқ,
Оғир эди ўқимоқ, уқмоқ,
Фикрларнинг эса уфқи йўқ.
Кечмагунча ечилмас жумбоқ!
Сўнгра равон кетди барча иш,
Чизиқ тушди варақларига.
Севги бўлиб келди қизиқиш
Марксизм сабоқларига!

Ой-куни етилган
Онадай вазмин,

---

¹ Хусусий гимназия раҳбарлари кўзда тутилади.

Гитара торидай
Тўлганар хазин,
Юзидан зилоллик
Ариган Нева,
Гўёки вақтинча
Тўхтатган базмин,
Замон алаמידан
Бурқсиган тутун
Гўё Нева билан
Қоришиб оқар.
Россиянинг акси
Сувда — қора тун,
Шу тун қорасига
Чўмган ҳарёқлар.
Гоҳ бошин уради
Қирғоққа, тошга,
Тўлқинлар тўлқинга
Этагин улар.
Қалқийди бу бошдан
Нариги бошга,
Гардини, дардини
Қаёққа сурар?
Мавжида сир бордай,
Тўлқинлар бетинч,
Сокин сувда дерлар,
Кезади шайтон,
Гирдобда кўринар
Қандайдир илинж,
Қаърида қандайдир
Пинҳона исён.
Нева-ла дардлашар
Надя беармон,
Соҳилда кезади
Чўмиб хаёлга.
Нева болаликдан
Унга қадирдон,

Езар дил чигилин
Ва чорлар олға.
Нева!.. Тинглар дардин.
Бирдан ел — дайди.
Айланиб — осилди
Қизнинг бўйнига.
Рўмолин юлқилаб,
Сувга ташлайди,
«Тортиқ»ни тортади
Дарё қўйнига.
Ажаб, бу аломат»
Нимадан сўзлар?
Чўкарми рўмолдай
Орзулар қат-қат.
Ҳа, алжираяпман,
Шунақа, қизлар!
«Инқилобчи эса
Мард бўлмоғи шарт...
Дайди еллар тўзган
Айни шу замон
Волга соҳилида
Юрар бир ўсмир.
Бошида минг хил ўй,
Қалбида тугён,
Билармикин Надя
Бу ўғлон кимдир?
Биларми, заҳматкаш
Волгани бўйлаб,
Уз иқбол тонгининг
Отаётганин.
Буюк инсоният
Тақдирин ўйлаб,
Волгадан бир чақмоқ
Чақнаётганин?!
Биларми,
Бир куни

Соқов Нева ҳам,
Шу йигит амри-ла
Қўтаришин бош,
«Аврора» зарбидан
Туғилган олам
Лениннинг бошига
Тутажак қуёш!
Қайдан ҳам биларди,
Билганда ҳамон
Тушин талмовсираб
Сувга айтмасди,
Соатнинг милидай
Изга қайтмасди,
Одамлар боқмасди
Бу қизга ҳайрон:
«Қайлиғи келмабди,
Кутмоқда қиз, о!»
Гап қотар йўловчи —
Тегажоқ йигит.
Йигирма ёшлилар —
Тенгдоши, аммо
Романтикадан у
Тингларди ўғит.
Қўғирчоқ ўйнашган
Дўстлари, бешак,
Тусланиб юришар
Бугун балма-бал,
«Ўнг келган куёвга
Бўлиб келинчак,
«Бахт»ларин ўзича
Этар бари ҳал.
Унинг ёшидаги
Қиз қилиб пардоз,
Минг хил соч турмаклар
«Овлар» ишқини,
«Вальс»да оққуш янглиғ

Этмоқ-чун парвоз,
Қўйишмас эрта-кеч
Улар машқини.
Надя хаёлида
Бошқача «ўйин»,
На пардоз ва на рақс
Ёритмас кўнглин.
Диплом қўлга тегди,
Бу ёғи қийин...
Ҳаёт паррагини
Бурар қаёққа?
Қатъий қарор қилди,
Танлади йўлин:
Бўрон марказига
Борар — Виборгга!

* * *

Осмон қозонидан
Тошган каби сут,
Урмонга қор ёққан,
Ер-кўк қайин ранг,
Оқ тунда ўқимоқ
Мумкиндир мактуб:
Қизлар шивиродай
Янграб бир оҳанг.
Қўлда новда тутиб
Келар муаллим,
Қалбида табиат —
Мисли пок туйғу,
Табиат ҳуснига
Қалби лиммолим,
«Смоленск синфи»га
Қириб келар у.
«Талабалар» ёшмас,—
Мўйсафид, ўғлон,—

Савол ёғдиришар
«Илму амал»дан,
Қаерда иш ташлаш,
Қайда қўзғолон,
Неча бет туширди
Ким «Капитал»дан?
Эшик очилади...
Яна жандарм.
Бироқ йўқотмади
Надюша ўзин.
Устоз сўзларини
Эслади шу дам...
Харитага тикди
Беғубор кўзин.
Сўнгра этди давом
«Олим» қиз сўзин:
— Дарё, денгиз билан
Россия ҳусни,
У тинч ва тезоқар
Дарёга сероб.
Баҳор тошқинлари
Шоширса бизни,
Дарё қаршисида
Тўғон — бир сароб.
— Хоним Крупская!
Дер жандарм бехос,—
Қай мавзуда эди
Бугун дарсингиз?
Тингловчи Бабушкин
Қаддин тутиб ғоз:
— Ҳисоб-китобдан,— дер —
Дарсу баҳсимиз!
Синф кулиб юборди,
Қўзғолди чуввос,
Жандарм бурни узра
Тирқиради тер.

Надюша мулойим,—
Муаллимга хос,
Сал хижолат тортиб,
Аста шундай дер:
— Кечиринг, афандим,
Бу йигит шўхчан,
Ҳазил, қочиримсиз
Яшолмас бир кун.
Жуғрофия дея
Аталар бу фан,
Сиз ҳам тинглашингиз,
Бемалол, мумкин.
Пашшани қувгандай
Титрар шопмўйлов,
Жандарм эшик ёпди,
Ёпди орқадан.
— Варақани, дўстлар,
Яширинг дарров,
Эрта йиғиламиз
Шу вақт қайтадан.
Севган ликобчаси
Тушгандай қўлдан,
Надя кўнгли синди,
Руҳи ҳам тушкун...
— Надюша!
Сал ўтгач,
Якка из йўлдан
Етиб олди унга
Шошиб Бабушкин:
— Биласизми, дўстим,
Айтай хушхабар.
Хабарни эшитдим
Кеча Ольгадан —
Бир ўта марксчи,
Марксчи раҳбар
Етиб келган эмиш

Олис Волгадан.
Барчани йнгармиш
Классон¹ уйига,
Мактабдан вакилмиз
Мен ва Надя — сиз.
Қойил қолдингизми
Топган жойига,
Юришиб кетади
Энди ишимиз!
Муюлишда бирдан
Шарт узилди гап.
Жонсарақ кўзларга
Бермоқ учун чап,
Қизни кузатгандай
Узатди у гул,
«Ёр»нинг билагига
Қўйган бўлди қўл...
Уйда эса уйғоқ
Она билан чироқ.
Чироқ нур тўқниди,
Она эса тўр.
Она боқар йўлга,
Чироқ тўшар нур.
Надясиз хона бўш,
Бўш туради тўр.
Она — она ахир,
Буюриб бўлмас
Ухла, ором олгин
Хотиржам, дея.
Қизи ўз ишидан
Омон қайтса, бас,
Сергак она учун
Шудир кифоя:
— Қизим, кимдир ану,

---

¹ К л а с с о н — революцион курашчилардан бири.

Қузатган ўртоқ,
Қайлиғинг бўлса гар,
Айтгин ростини.
— Ростини айтарман
Қайлиғим бўлса,
Тўй фурсати эмас
Ҳозирча, бироқ
Сизга олиб келдим
Битта хушхабар.
Питерга келганмиш
Волгалик раҳбар.
Зора ишларимиз
Юришиб кетса...
Аммо, бўлар чатоқ
Хотин-халаж, саёқ
Буни эшитса!
Бугун Торнтонда¹
Кездим уззуқун,
Қоржомани илиб,
Қирдим ётоққа.
Ўзини осибди
Бир аёл — тутқун;
Ётоқ — ётоқ эмас,
Ўхшар қамоққа.
Нафасни қайтарар
Хона ҳавоси,
На ҳордик,
На ўйин.
Кўзларда — булут,
Онаю болалар
Дардли — даъвосиз!..
На нонлари бутун,
На кийими бут.
— Болам,

---

¹ Петербургдаги тўқимачилар фабрикаси.

Ишингдан кўп қайғунг — бир жаҳон,
Елғизлик қилурсан
Зулмни курашга,
— Гапнинг пўсткаллеси
Шунда, онажон,
Кўпчилик — бирлиги керак
курашга!

* * *

Стул узра ёйиқ дастурхон,
Пишиллайди кумуш самовар,
Духовкадан чиқар иссиқ нон
Ликопларга қуймоқ қуйилар.
Уйда анқир янги нон ҳиди,
Киранг-а, бир Надя таажжуб ила,
Қаранг-а, бир Надя кам эди...
Гап узилди айни авжида.
— Машғулотми бу ё зиёфат?
Гап қотади Надюша ҳайрон,
Тилда эса... тилда — сиёсат!
Эски дўстлар бўлса-да, бари,
Бир нотаниш ташланди кўзга.
Жиддийгина ўлтиришлари...
Қўл узатди у дастлаб қизга:
— Янглишмасам, Крупскаясиз?
— Мен — Ульянов!

Авф этасиз!

Сиз келгунча қилгандим ҳузур

Мақтовингиз эшитиб обдан.

Тўғри чиқди ўша тасаввур,

Айлаmassиз сўзимга гумон?

Кафтин кафтга ишқар Ульянов,

Ҳаяжонда Надя тикар кўз,

Мармар юзи гул каби ёниб:

— Мен ҳам сизни...—

дея олди қиз,

Давом этди узилган суҳбат,
Жўшиб сўзлар волгалик меҳмон.
— Кураш иттифоқи тузмоғимиз шарт,
Ишчилар этишар мушкулни осон!
Надюша кузатар нотиқни,
Уктам,
Сўзлари ўлчовлик:
На ортиқ, на кам.
Қуюндай қўйилиб оқади фикр,
Олмос қиррасидай сўзлари ўткир.
...Машгулотдан қайтди Надюша мамнун,
Енгил сизди ўзин мисоли бир қуш,
Баҳорни сезгандай
Умид урди ниш!
Ҳар янги учрашув —

янги тушунча,
Янги тилсимларнинг очилар сири.
Ечилар кесмасдан туриб тугунча
Хаёл кўзгусига тушса тасвири.
Надя эйтиқоди,

матлаблари ҳам
Володя қалбига кўчиб киргандай...
Гоҳида, икки ёш бирга юрганда
Янгидай туюлиб кетарди олам,
Бир кун шундай бўлди:
Бар уриб этак,
Тиззасигача лой,

қўлда белжурак.
Надюша гулларга берарди пардоз,
Қулоққа чалинди таниш бир овоз:
— Боғбон қиз,

айтинг-чи, қайда Надюша!
Ялт этиб қараса,

Володя — ўша.
Юзига югурди бирдан ҳаяжон,
Кўзлари чақнади,

Еришди жаҳон.
Оёғига боқди...

Юмуш... Начора!

Яқин келди нйманиб

Ўз касбдошига,

— Танимай қолдингми, мени, Володя?

— Табиётдан ҳам хабарим бор, де?

— Шунчаки...

— Уйга кир, мен ҳозир,— дея,

Сочиқ олиб чопди қудуқ бошига.

Пешвоз чиқди она қувона,

Бошлаб кирди уйга меҳмонни.

Кундай ёруғ,

Саранжом хона

Тўрда эса китоб жавони.

«Ану кузатгани шу эмасмикан?

Она хаёл сурар орқада қолиб,

Манглайи кенггина —

ақли кўп экан,

Унинг ҳам бор эди чўққи соқоли.

Урта бўй,

кўзида олов йилт этар,

Сахийга ўхшайди,

тили ҳам ширин,

Кўп эмас дунёда бундоқ йигитлар!

Наҳотки ёқмаса Надяга бири?»

Володя кўз узмас жавондан ҳамон:

«Капитал», Некрасов, Лермонтов, Гёте.

Надянинг бисоти эмас-ку ёмон,

Дили ҳам»,

деган гап кўнглидан ўтди.

Офтобда бўй чўзган новдадай нозик,

Нур эмган чечакдай таратиб чирой,

Надя кириб келди,

Титрар овози,

«Ўлтиргин!» дедию тополмайди жой...
Қизлар одати бу, босар савлати
Еқтирган йигитни кўргани замон,
Қанча яширмасин, меҳру ҳурмати
Юзида шуъладай бўлар намоён.
— Бугун меҳмонмасман, Надя, азизим,
Олиб келган эдим «Халқ дўстларини...»
Хўп десанг, бир ўқиб бераман ўзим,
Сен айтиб турасан кам-кўстларини.
Бор эди Володя сўзларин сеҳри,
Сўзласа, очилар янги бир олам.
Балки орзу қилган бунчалик зеҳнин
Қашфиётлар пири —
буюк Колумб ҳам.

* * *

Ишчи синфин қалби — Союзда,
Метин каби мустаҳкам бу саф.
Ильич номин эшитган кезде
Меҳнат аҳли оқар шу тараф.
Авж кунларнинг бирида, бироқ...
Машғулотга келмади раҳбар,
Туғилдими ўртада нифоқ?
Ҳамма бирдек кутарди хабар...
Майли тутиб қолган бўлса иш!
Қелганмикин ёки онаси?
Бетобми ё?
Эҳтимол, нохуш?
Гумонларнинг йўқ ниҳояси...
Хабар келди,
О, мудҳиш хабар,
Тишлаб қолди тилини ҳамма.
Парвозларда пишган қанотлар
Қайрилгандай бўларкан ғамда.
Кўнгилларни тиглади алам —
Володяни олишган қўлга,

Оддий қамоқ эмиш унга кам,
Сибирь кутар — қаҳратон ўлка.
Муз тилгандай бўлди танини,
Надя кўнглин этди чилпора.
Бу ном қалбни забт этганини
Шунда сизди ўзи илк бора,
Илк очилган баҳорги чечак.
Хазон бўлди кўчки тошида,—
Япроқларин этиб чирпирак,
Тиф ўйнатди қуюн бошида.
На чораки, фойдасиз ташвиш:
«Инқилобчи мард бўлмоғи шарт!»
«Иттифоқ»да сусаймади иш,
Буколмади дўстларни бу дард.

* * *

Қулларнинг ҳеч йўқдир саноғи,
Ўн беши — оқ, ўн беши — қора.
Володядан хат келган чоғи,
Жўшиб кетар Надя бечора.
Оддий мактуб,
  лекин мактаб у!
Сатр аро битилган дастур,
Оддий мактуб,
  лекин мадад у,
Сатр аро битилган дарсдир!

Бугун ҳам хат...
Хат келди, дея...
Надя ширин жилмайди бирдан,
Надя қўлин сўраб Володя,
Хат йўллабди узоқ Сибирдан.

Кутилмаган!
Ҳеч кутилмаган!!!
Ишонмайди Надя кўзига.

Хаёлига ҳатто келмаган
Ширин ўйлар тушар эсига.

Демак, у ҳам...

Шивирлар секин...

Шу кун узоқ боқди кўзгуга:

«Ҳа, пахмоқ соч, қандоқ ёқдийкин?»

Шу кун оро берди ўзига.

«Демак у ҳам...

Юраги мойил!

Чинданмикин?

Ахир синашта!

Ё билдириб қўйдими кўнгил

Туйғуларни кураш, синашда.

Кетмайди кўз олдидан нари

Унинг билан ўтган кунлари:

Қуймоқ базми, илк бор танишув:

Илм бобида баҳсу тортишув,

Бир-бирини кўрган замони

Секинлашган сокин қадамлар,

Нева бўйлаб боғ-хиёбонни

Яёв босиб ўтишган дамлар;

Сумка қурғур очилиб кетиб,

Китоб, дафтар сочилиб кетиб,

Қиз ибола боқиб туриши,

Володянинг хандон уриши,

Барчасини эслади узоқ...

У қалбга эрк бермасди бироқ.

Тошган бўлса, тошгандир туйғу!

Эслолмади,

Эслолмади у.

Ишқ дегани қанотсиз қушми —

Қалб қафасин ёриб учгувчи?

Тез ўсгувчи лаззатли тушми,

На тили бор, на бор тутқучи!
Ёки унсиз мунгли қўшиқми?
У қолдирар сени ғафлатда,
Ўзи олга чорлаб ошиқни,
Ҳеч сахийлик қилмас шафқатда.

«Тилсиз тилсим» деганича бор,
Қанча қилма тоат-ибодат.
Ҳаяжонинг айлайди ошкор
Ва этади сени «хижолат»,

Уйқуда ҳам қолмас ҳаловат,
Бу азобми ёки фароғат:
Эмиш, Нева оқар баландга,
«Нон» деб тўлқин кираркан жангга.
Шовқин-сурон ичра бир садо
Бўлур эмиш қўққисдан пайдо,
Чақирармиш қизни атайин,
Қиз олдинга интилган сайини
Сурилармиш ортга қадами,
Учиб кетар елда қалами...
Надя бахтга интилган сари,
Мана, туши келиб тескари,
Бахти бўлиб кириб келди хат.
Тонгдай оппоқ тақдирга раҳмат!
Ардоқлади уни қўлида,
Хат юзида кўзи югурди,
Не хаёллар кечди кўнглида,
Бахтидан лол — ўлтирди, турди:
Онасига айтди ниҳоят,
Ёзди яшнаб Володяга хат...

* * *

Яна хабар, яна шум хабар...
Шодликларнинг қаноти симди.
Ухшаш келди ҳатто тақдирлар,
Надя сургун қилинар энди.

Уни кутар бугундан Уфа,
Тушига ҳам кирмаган гўша,
Тақдир яна не қилар «туҳфа»,
Не кунларни кўрар Надюша?

Лекин кулди унинг «икболи»,
Маҳкамани кўндирди гапга;
«Ульяновнинг қайлиги» бўлиб,
Йўл олди у Сибирь тарафга.

Онаю қиз миниб извошга,
Боришади, ўйлари чуқур.
Филдиракдай айланар бошда —
Хаёл чопар отдан ҳам учқур.

Филдиракдай айланар тарих
Надя ерга боққан кезлари:
Бунда қотган тамға мисоли
Декабристлар босган излари.

Бу йўлларни ёш ювиб ўтган,
Бундан юрган «Рус аёллари»,
Бу йўлларда тўкилиб кетган
Маҳкумларнинг ўй-хаёллари.

Надя борар тўлқиндай тошиб,
Тошиб борар, яқин истиқбол...
Бу йўлларда тўкилмас ёши,
Юрагида кураш онти бор.

Шу кураш-ла орзу кулажак,
Эски дунё кетар-ку ёниб.
Пешвоз турар бизга келажак —
Шундай деган ўртоқ УЛЬЯНОВ!

1969—1970

КАМОЛОТ

ИМТИҲОН

Уртамизда қайноқ чой — аччиқ,
Ўтмиш каби парланар хира.
Шонли ҳаёт саҳнаси очиқ,
Қўтарилди парда — хотира.

Умр — дарё оқади тўлиб
Хотиротнинг ҳар биттасидан.
Жой олди у бир ирмоқ бўлиб
Тарихимиз харитасидан.

Қаҳрамоним менга рўбарў,
Кечмишидан тинглайди дoston.
Мисраларим умрига кўзгу,
Ешлигини этганди эҳсон.

Кўзни юмиб солади қулоқ,
Уртамизда қанча йўл, тақдир.
Мен ўқийман, худди бесўроқ
Сўроқларга тутгандай бахтим.

Мен ўқийман, гоҳ босади тер,
Осон эмас сархисоб бермоқ.
Ҳаяжондан адашади шеър,
Адашгандай йўлида ирмоқ.

Мен турибман Юлиус Фучик
Қаҳрамони билан ёнма-ён.

Мадҳ битишди каттаю кичик
Дўстларимиз бўлганда меҳмон.

У боқаркан гоҳ алам билан
Камолотнинг қаватларидан.
Мурғаккина қаламим билан
Завқ олурман даъватларидан.

Қаҳрамоним тилларида бол,
Ундан олиб элга бергайман.
Қаҳрамоним бир боғбон мисол,
Мен боғидан байтлар тергайман.

«МОСКВА, КРУПСКАЯГА»

Москва, Кремль нурлар базмида
Ҳаёт тарар содиқ чароғбон..
Ёғдуларнинг ойдин рамзида
Ильич эди унга намоён.
Иши доим ошган бошидан,
«Асарлар»ни кўргани-кўрган.
Надя опа умрдошидан
Сабоқ олиб, тинглаб, ўрганган.
Тонгда кириб келди Верочка,
Қўлда турфа конвертлар тутиб.
Иш бошланар тонгдан то кечга,
Орасида қанча хат, мактуб:
— Съезд яқин, келганда фурсат,
Эсимга сол, деган эдингиз.
Ўзим танлай, берсангиз рухсат,
Менга аён Сизнинг дидингиз.
Олган эмиш Мосторг бош-кийим
Хушлагайсиз қай рангда мато?
— Йўқ овора бўлмангиз, кейин...
Шуни кийиб қилайчи; адо?!
— Оҳ, Надежда Константиловна,

Ахир, дўстмиз, ваъдага кўра,
Менга «сен» денг, сиз ахир она,
Фарзанд бўлиб меҳримга ўрай.
— Ҳа, шундай, де!
Володямга жуда ёқарди
Қора этак, блузка бўлса оқ,
«Петербургча соч, кўк кўзингга
Бу либосда худди қўғирчоқ
Бўлиб яшнаб кетдинг ўзинг ҳам»,—
Деб яйрарди менинг Володям.
Володясин эслаб кетди у,
Елкалари худди чўккандай,
У йилларни излаб кетди у,
Жимиб қолди дардин тўккандай.
Йиллар ўтди,
Учмайди ёди,
Ильич порлаб турар қошида,
Ватан билан боғлиқ ҳаёти,
Юрт ташвиши она бошида.
Кузойнагин тақдию она
Мактубларга беради диққат.
Жиддий қошлар ёйилди яна,
Осиёдан келибди қўшхат;
— Тингла, синглим, ўтир яқинроқ,
Шарқ қизларин матлабига боқ,
Бир оз эгиб шамшод қаддини
У онага термулиб турди.
Вера очди мактуб қатини,
Жумлаларда кўзи югурди;
«Ўзимиздай юз очди тилак,
Муаллимлик қоғозин олдик,
Ишни недан бошламоқ керак,
Уйлай-уйлай чорасиз толдик.
Нима дейсиз, азиз онажон,
Маслаҳатга борсакми бизлар,
Сизни кўрмоқ — яна бир армон,

Салом билан очилган қизлар».
Она қалбин титратди тўлқин,
Пайдо бўлди табассум юзда,—
«Ўқи, ўқи, давом эт, ўқи»,—
Деб қўярди ҳар икки сўзда:
—Осиёда иш чакки эмас,
Янги ҳаёт бормоқда илдам,
Келсин улар, бергин телеграмм,
Қилишипти қизларим ҳавас.
Иккинчи хат ундан ҳам сўлим,
Дебди: «Ўша ҳикматлар учун,
Ўша сурат, суҳбатлар учун
Сизга минг-минг раҳмат, муаллим!»
— Ким эди у, эсламам сира,
— Ўша қиз-чи, «Роза Люксембург»,
Эслатарди котиба Вера:
— Асл номи Рухсор,
Бошоқдай
Тақимига тушарди сочи.
Русча бийрон сўзлаган чоқда
Қутлагансиз кенг қулоч очиб.
Танигандай бўлар эди-ю,
Этолмасди аниқ тасаввур,
Ҳорғин кўзи бир ярқ этди-ю,
Нафасидан таралди ҳовур.

Қаҳрамоним жилмайди хушнуд,
Уй тўридан олди бир сурат:
Ўша қиз бу — кўзларида ўт,
Енда она — турар пурҳикмат,
— Бу киши-чи, ота Калинин,—
Москвага қиламиз келин,—
Деса шармдан хўп увишибман,
Қаранг, ерга боқиб тушибман...
Утмишдан бу энг нодир кўзгу
Юрагимга солди ғалаён.

Келмас эди кўзимни узгум,
 Назаримда икки қаҳрамон —
 Бири тунда чақилган чақмоқ,
 Чақмоқ мисол чақнар юлдузи,
 Бири тонгда ёқилган чироқ,
 Кечаларни оқартган юзи;
 Манглайида бўртган тугунчак
 Жаҳолатни солади эсга.
 Ёруғ кунлар етиб келгунча
 Қанча кулфат олган ҳибсга,
 — Бирдай десам бу юзингизни,
 Ёлгон бўлур, ҳақиқат лекин
 Бир боқишда танимоқ мумкин
 Ёшликдаги нақ ўзингизни.
 Қўзларингиз ҳамон ёлқинли,
 Сўзларингиз ҳамон тўлқинли,
 Олов бўлиб туғилган журъат
 Олов бўлиб яшаркан абад!
 Гул ёшликка қайтариб бирдам
 Утмишингиз гар жонлангирсам,
 Озор олманг ва тутинг маъзур
 Қай сатрда кўрсангиз қусур.

БОЛАЛИК — НОЛАЛИК...

Сағирқишлоқ ном чиқарган ғариб ўлкага,
 Қора меҳнат талқон қилган букур елкага
 Нурларини этагидан тўкади офтоб,
 Эркин ҳаёт ваъда қилиб келди инқилоб.
 Инқилобнинг тафти билан деҳқон Очилнинг
 Бағри, баҳри, онг эшигин қулфи очилди.
 У шаҳарга кўчиб келди, шунда уйланди,
 Шунда ўсди, унди шунда, боши бойланди —
 Тўнғич қизи — фарзандини фирқа мажлиси
 Люксембургдай қўрқмас,

оқил бўлса деб зора

Розия деб атаганди,

аммо ойисин

Тилларидан тушмас эди

«қизим — Рухсора».

Шокил-шокил сочларига тақиб жамалак,
Кеча-кундуз, қўғирчоққа шайдо бўлганда,
Оҳ, Рухсора бўзлаб қолди,

Ниссо жон ҳалак,

Тошдай қотди

суянчиқдан жудо бўлганда,

Иқболига панжа ургап

қора унсурдан

Не қилсинки, Очил учун олмоқ бўлар ўч,
Қандай кулфат, бедодлик бу падарқусурдан
Ўч олишмас, паранжига келиб қолса дуч?
Минг шукурки, эмас эди Ниссо беҳунар,
Ҳунаридан ризқ-рўзию

усти бош унар.

Ора кирди бор-корига опойи Гулсум

Ва бозордан тўғри келди клубга Ниссо.

Аёл ҳайрон боқди йирик ёзувга бир зум:

«Эркакларнинг киришлари мумкинмас асло».

Қадам босди ичкарига,

уй тўла хотин,

Машиналар шовқинига

кулгилар туташ.

Фаранг кўйлак тикишарди, бир хушрўй отин

Ниманидир кула-кула сўзларди дилкаш;

— Сўнг деса, «гиз, доҳимизга келганда яқин

Чирмашсами оёғимга

рўдапо зулук,

Қоқилганда ичгинамда чақилди чақин,

«Ленин келиб қўлларимдан тутсалар борми?».

Унутибман раҳматни ҳам,

шарму ибони,

Доҳий Ленин кўкрагига қўйибман бошим,

Эс-хуш қайда дейсиз,
   фақат тўкиб кўзёшим,
 Йиғлайвериб айтолмапман
   бирор сўзимни,
 Хўрликларим хиппа келиб бўғса бўғзимни
 Хотинлар жим қулоқ тутар,
   берилиб расо,
 Бирдан кимдир «пиқ»иллади,—
   бу эди Ниссо,
 Узи билди, жони билди,
   сўнг деди тинчиб;
 «Ленингача боришипти хотинлар,
   мен-чи?!»

• • • • •

Ҳар кун келар бу ерга Ниссо,
 Бунда унинг очилар баҳри.
 Қизчасини ажратмас асло,
 Бирор жойда қолмасди айри.
 Шунда тикар қизча ҳам жияк,
 Ташвишлардан ўсди бохабар.
 Совға қилди клуб жуфт кўйлак,
 Она кўнгли ўсди тоғ қадар.
 Аммо бозор бўлмади канда,
 Ҳар кун борар, жияк баҳона,
 «Чақ-чақ»лашиб гап эшитганда
 Яйрашарди бари дугона.
 Кимдир жоҳил эридан қочди,
 Чавақланиб ким бўлди қурбон,
 Паранжига ким олов сочди,
 Ким ўқишга айлади фармон.
 Ким эрига тобе бош эгди,
 Муте бўлиб уй ичин хоҳлаб.
 Ким мардларча мушкулни енгди,
 Кураш қилди «янги»ни ёқлаб.
 Бари қизча кўзларин очди.

Бир кун бозор деворида хат
 Пайдо бўлди. Ёзуви йирик.
 Йиғилишган хотинлар беҳад,
 Уқир эди ҳижжалаб бири:
 «Қимки бўлса, бузуқ, шарманда,
 Юзин очар ўша зорманда!»
 Ниссо чиқди олдинга дарҳол,
 Сўзларида ёнарди нафрат:
 — Орамизда буқаламун бор,
 Огоҳ бўлинг, босмасин гафлат,—
 Деб қогозни шартта юлди у,
 Ва йўлини клубга бурди у.
 Рухсора-чи, тажанг, бағри хун,
 Кўринарди сал безовтароқ,
 Не дегани бу «Буқаламун» —
 У ўзига беради сўроқ.
 Кириб келди вужуди ларзон —
 Пешвоз чиқди Ниссога Гулсум,
 «Чақириқ»ни тиклаб шу замон
 Кўз югуртиб «уф» тортди узун:
 «Мурсали»¹нинг қилган иши бу,
 Буқаламун қайроқ тиши бу».
 Гулсум олди ғаладондан хат,
 (Крупскаянинг мактуби эди:
 «Паранжи — бу аёлга кулфат,
 Ҳур ҳаётдан нур олинг», дерди).
 Она хатин ўқиди такрор,
 Такрор босди уни бағрига.
 Мактуб бўлди қалбига мадор,
 Куч бахш этди алам, қаҳрига,
 Ниссо чопди бозорга чаққон,
 Хатни тутиб қўлида маҳкам,
 Ич-ичидан яйради шодмон,

---

¹ Мурсали — Фарғонадаги (1827 й.) Мурсалибиби ном-
 ли Муслмон Марказий Бошқармасининг хотин-қизларга тар-
 қатган мурожаатидан.

Уша жойга уни илган дам,
Айлантирар қўлда жиягин,
Кимдир тутди секин билагин:
— Қўлларингиз кўрмасин ҳеч дард,
Чекаркансиз жиякни бегард.
Менда арзон асл ипак бор.
Олинг шуни,— дерди «харидор».
Уйнаб кетди кўзида ипак,
Содда Ниссо тушди-ю, қўлга.
(Унга ахир зар ипак керак)
Ва равона бўлишди йўлга.
Ярим йўлга келгач арава,
Ҳамроҳ бўлди икки йўловчи.
От бошини тортиб баравар,
Чангал солди иккала «овчи».
Бир фалокат сездю бирдан
Қалтиради вужуди музлаб.
Огоҳ бўлди у кечроқ сирдан —
Қадалганди қаҳрли кўзлар,
Нима қилсин, қолди ғафлатда.
Фанимларни айласа-да фош,
Ўз-ўзини тергар кулфатда,
Режа излар хам қилганча бош.
Кўчада бор на бир йўловчи,
На олисдан кўрнар бир зот.
Бечорани йўқдир қўлловчи,
Қочмоқ учун турди у азот.
Тортиб қолди:—«Жондан кеч, тамом,
Мурсалига хиёнат қилиш...»
Қарғишига учрадинг бадном,—
Деб Ниссога қайраб кетди тиш.
Томирида кўпчиб ғазаб, қон,
Бўш келмади Ниссо, беомон:—
Буқаламун сенмидинг, кофир,
Номинг ўчгур, экансан гофил,
Ҳақиқатга ўтмасдан тишинг,

Ҳийлакорлик бўлдими ишинг,—
Дея Ниссо қаттиқ ҳайқирди,
Мунофиқнинг қўлини қайирди,
Аммо Ниссо...

— Тўхтанг, синглим!— сўз бўлди шу дам,
Қаҳрамоним аччиқ чой ютди.
Кипригида пайдо бўлди нам,
Сукутдан сўнг сўзлашга ўтди:
— Уч кун ўтиб шўрлик онамни
Топиб олдик пастқам жарликдан.
Инсон боши тош экан, ғамни
Кўтардим мен беш яшарликдан.
Кечагидай эсимда бари,
Қатта ўтди маросимлари,
Гулхан ёқиб қизу жувонлар
Ташладилар ўтга чачвонлар,
Мен ҳам онам паранжисини
Олиб отдим гулханга шартта!
Шунда йиғдим ҳушу эсимни
Ва ҳис этдим ўзимни катта...

ЕШЛИК — БАҒРИ ҚУЁШЛИК

Жудоликлар дил афгор этди,
Еш бошини улғайтди бирдан.
Бироқ Рухсор қолмади етим,
Ва қаровсиз қолмади бирдам.
Гулсум олди уни бағрига,
Қлуб қизнинг азиз макони,
Шунда савод чиқарди бари;
Уқиш, ишга топди имконни,
Шундан олди ҳаётга дастур,
Шундан кетди Тошкент, рабфакка,
Китоб нондай пок, муқаддасдир,
Қанча далда бўлди юракка.
Ҳаётининг энг олтин дами

Бошланди шу дорилфунунда.
Ешлигининг орзу, ҳамдами
Янги тилак тиларди унда,
Кечагина кузатди дўстим —
Ҳавохонни минг ҳавас билан,
У ҳам шунда унди ва ўсди,
Энди эса иқболи баланд.
Москвани кезар шу тобда,
Қимлар билан қурадир суҳбат,
Раҳмат Сизга, доно китоблар,
Сиз бердингиз қайтарилмас бахт!—
Шу ўй билан ташларкан қадам
Хиёбонга ўғирди юзин;
Давра қурган бир неча одам
Бир эълондан узмасди кўзин.
Тўқувчилик курсига даъват
Этиб Москва юборибди хат,
Рухсоранинг тинчи йўқолди,
Кеча-кундуз ўйланиб қолди:
«Москвага бориб ўқисам,
Дастгоҳларда шоҳи тўқисам,
Яшаш менга этарми насиб,
Яшолмасам — бекор ҳаммаси,
Қатта шаҳар, на хешу табор,
Бошим очиқ унинг устига,
Машиналар юрармиш қатор.
Одамлар-чи, ернинг остидан —
Ажиб,
Аmmo қатъийдир қарор,
Ҳавохондан нима камим бор?»
Эмас эди шунчаки рўё,
Ҳаёт бўлиб гул очди армон.
Юрган дарё, ўтирган бўйра,
Журъат бўлса йўл топар инсон,
Москванинг кўча-кўйлари,
Қизил Майдон, музей, уйлари

Метролар ҳам ёд эди тилда,
«Ўзиники, бўлди бир йилда.
Қозондаги пилладай шу тоб
Ҳаёт эди қайноқ ва тигиз,
Ғалтакдаги иплардай шитоб
Машиналар ўтарди ғиз-ғиз.
Олам — тигиз тўқилган мато,
Рухсор унинг битта қатими,
Бу ҳаётда мўрт бўлсанг — хато,
Тугун қоплар орзу қатини.
Автоматни бошқарар қўли,
Хаёлида уйғун фалсафа.
Сабоқлардан яйрарди кўнгли,
Русу ўзбек қалб — бемасофа.
Атрофида қизлар парвона,
Қўлларида ўйнайди дастгоҳ.
Иш баҳона, ўқиш баҳона,
Қучоғига олди ҳар даргоҳ.
Қўйни-қўнжи лиқ қувонч билан
Қайтди Рухсор,

кутарди хизмат

Ва бағрига зўр ишонч билан
Олди Тошкент — Текстилькомбинат.
Шуъла ташлар гўё ой—кўзгу,
Цехда Рухсор бўлганда пайдо.
Дастгоҳларни ораларкан, у,
Йигитларни этарди шайдо.
Навбахордай тўлишган қизлар,
Гўзалларга бойдир бу хона.
Рухсорадай қоши қундузлар
Бу даргоҳда якка-ягона.
Заковатга тўладир нигоҳ,
Қамгап дейсиз, гапи ичида.
Қушдай пайдо бўларди ногоҳ,
Юрар эди оёқ учида.
«Шунча кўҳлиқ, табиатдан зеб.

Бир қизга кўп», ўйларди йигит.
Ҳеч ким айтмас дунё кўрган деб,
Кибр-ҳаво унга эди зид;
Дастгоҳи ҳам тўхтаб қолди тақ,
Аллақайда иплар узилди.
Ҳамкасблари ўйлашарди нақ —
Дастгоҳида мурват бузилди.
«Машинанинг қалай аҳволи,
Нечун чизиб ўтирибсан ер?»
Қайдан келди Рухсор саволи?
Бир сесканиб тушди Алишер.
Ўнгими, туш — йўқотди ўзин,
Сўзларига ҳам тегди тўзим,
Ҳисга тўла кўзлар сузилди.
Охир деди: «ҳа, ҳа, бузилди».
Мунчоқ каби тим қора кўзга
Тўйиб-тўйиб боқди нигорон.
Боқмаганди бирорта қизга,
Шундай дардли, шундай беармон.
Тиз чўкди қиз, ёнида дастгоҳ,
Нуқсонини излар, афтидан.
Қиз билагини куяди ногоҳ
Алишернинг оташ кафтидан.
Титраб кетди Рухсорнинг лаби,
Кўзларига қалқди нафрати.
Алишерни силтаб ташлади,
Сўзлари ҳам чиқди ғалати:
«Машинангиз экан-ку тузук,
Сиз... ўзингиз беодоб, бузуқ»,
Рухсор юрди олмоқ бўлиб ўч,
Сўнгра, сўнгра... совиб кечди у.
Келмаганди «бундай»ларга дуч,
Юз хаёлни тикиб-бичди у:
«Ростдан севиб қолдимикан у,
Бундай ҳолни энди кўришим.
Ё ҳазилга олдимикан у,

Ёқмадими юриш-туришим».
Рухсор доим неча баравар
Нормасини этарди адо.
Ҳамкасбларга ҳамдард, диловар,
Бўлгани-чун яна баодоб,
Велосипед олди мукофот.
Қувонишиб дўстлари қучди,
Ёғилди кўп табрик, илтифот.
Уша куни Рухсор хўп учди...
Йигитлардан кетди у ошиб,
Нечасини қолдирди ортда.
Қимларнингдир келгандир фаши...
Кетдимикан нафрати ортиб...
Емон бўлса «Ҳурмат тахта»га
Илиарми унинг сурати.
Стахановчилар ҳаракатига
Қўшилганди ишин суръати.
Ҳам «аълочи тўқувчи» деган
Нишонини кўрганлар ҳам бор.
Қиз шубҳасин асослайдиган
Бирор далил йўқ — бари бекор!
Уйлаб ўйга етолмас эди,
Ўз-ўзидан изларди гуноҳ,
Дардларини айтолмас эди,
Ўз-ўзидан бўларди гумроҳ.
Юрагини ёғимларди ғаш...
Алишердан қочарди нари,
Қалбда қилар туйғулар кураш,
Хаёлини тўзитган сари.
Директори чақирди бир кун
Ва билдирди қизга хушхабар:
— Отлан,— деди,— эрта, кечқурун
Москвага қиласан сафар.
Москва. Кремль. Ишламоқда съезд
Улкан юртнинг зўр анжумани.
Ақл-заковат тошқиндир бу кез,

Ҳар нотикнинг бор таржимони.
Тинглар барин шарқлик делегат,
Ўз кўнглига тугиб кўп армон.
Берилганда Рухсорга навбат,
Вужудида тўлғонди туғён.
Залда фақат амиркон этик
Ғарчи бузар теран сукутни.
Тутмоқ бўлар ўзини тетик,
Минбар томон оҳиста ўтди.
Ғижим рўмол товланар гоҳи,
Солланарди майда ўрим соч,
Қадалганди олам нигоҳи:—
Кенг сахнада шарқлик қалдирғоч,
Минг дадиллик, сўзга чечанлик
Уни қўллай олмади, афсус,
Гўзал сўздан топиб нечани
Ҳозир йўллай олмади, афсус,
Гул ёшликнинг бахтли боғидан
Ташаккурлар чоғлаган эди,
Юрагининг нозик жойидан
Сўзмаржонлар боғлаган эди.
Қўлда тутиб бир той газмолни
Ҳайъат томон йўл олди Рухсор,
Комбинатнинг айтиб номини
Саломини айлади изҳор.
Ҳайъат гавжум,
Азим ҳукумат.
Рухсор кўзи тўлди ёшига.
Крупскаяни кўролди фақат,
Газламани қўйди қошига.
Залда қарсак ёғилди бисёр
Гулдуросдан титради сарой.
Қандай келди ўрнига Рухсор,
Тасаввурдан ололмайди жой.
Танаффусга чиқди анжуман,
Рухсорани дўстлар ўради.

Ўзбек, тожик, украин, арман
Табриклашга навбат турарди.
— Қизим,— дея таниш бир овоз
Рухсорани тортди ўзига.
Раҳбар ота чорларди пешвоз,
Қиз югурди ота изидан.
Кузатарди атрофда тенгдош,
Рухсор юрди бир хона томон,
Сокин сувга тушган каби тош
Томир бўйлаб тўзди ҳаяжон.
Ота мамнун,
Нуроний назар
Қиз қалбига соларди далда.
Ўзин анча тетикдай сезар
Қушдай енгил борарди залда:
«Гар Надежда Қонстантиновна
Шундай одам... берсалар савол,
Оҳ, Надежда Қонстантиновна!
Нима дейман, тилим қолса лол...
— Салом,— деди Рухсор қувона,
— Салом,— деди Надежда она,
Келиб қолди шунда юзма-юз,
Қутмаганда келди рўбарў,
Тикилишиб қолди кўзга-кўз,
Она ўпар,
Ўпар эди у,
Қучоғига оларкан қизни,
Рухсорадан узмасди кўзни.
Жуда оддий ўтарди суҳбат,
На жиддийлик, на расмият бор.
Савол берар Крупская фақат
Шарқнинг ҳаётига дахлдор:
«Ўзбек қизин аҳволи қандай,
Онг-идроки, қалай юксалиш,
Маърифатни қилмангиз канда,
Ўқиш керак,— дерди у,— ўқиш».

Саволларга, билганича қиз,
Жавоб қилди хушатвор билан.
Аппаратлар «чирқ» этди шу кез,
Лаҳза қолди тарихга пайванд.
Толенни ардоқ этувчи
Рухсор чиқди бахтли хонадан.
Ҳамюртларин шодмон элтгувчи
Хотиротлар олди онадан.
Юртга қайтгач, такрор ва такрор
Хотирада тиклади барин.
Тушларида кўрди неча бор,
Қўмсар эди ўша онларин.
Дугоналар қисташар қайта,
Рухсор тўлиб-тошиб сўзлайди,
Суҳбат авжи қизиган пайтда
Нотиқ каби шошиб сўзлайди.
...Иккинчи бор кўрганда Рухсор,
Кўришишди қадрдон мисол.
Бир йил ўтиб, худди шунда у
Она билан келди рўбарў.
Комсомоллар съезди эди,
Фойе тўла навниҳол ёшлар,
Кремлга ҳар ёқдан келди
Турфа касблик қавму қардошлар.
«Совға»ларнинг дўкончасида
Галстукка тўлаб турса пул.
Қимдир келиб кармончасидан
Ушлаб деди: «Қимга совға бул».
Не кўз билан кўрсин, вожаб,
Ҳаво турар унинг қошида.
Қучоқлашиб кетишди яшнаб
Ва юришди давра бошига.
Бунда эди жамулжам қизлар —
Нур таралар мисли камалак.
Гунафшадай очилган юзлар,
Етти рангда товланар кўйлак.

Фарғоналик Осиёхон ҳам,
Наманганлик Тоштилла ўртоқ,
Бибинисо, Тожихон, Марьям,
Тўпланишган яқину йироқ.

Зулфияни севиб ўқирди,
Қандай бахтки, турар ёнма-ён.
Шеърларидан қанот тўқирди
Ва учарди хоҳлаган томон.

Давра дилкаш, очилган гулзор,
Ўтиб қолди бирдан Крупская:
— Салом, қизлар!
— Ассалом,— дея
Қучоғига отилди Рухсор.
— Ҳа, сенмисан «Роза Люксембург»
Қалай ўзинг, ишларми тузук?
Комбинатми ҳамон иш жойинг,
Очилибди яна чиройинг?
Кўз узмасдан турган қизларнинг
Чеҳрасига ташларкан назар,
Она деди:
— Қани сизларни
Кўрса эди азизим Ильич!
Меҳнатимиз эмас бесамар,
Деб дилидан тошарди севинч...
Салмоқланиб йўл олди Она,
Ялтирарди шодликдан ёноқ,
Тарқалишди бари дугона,
Съезд ишга чалди қўнғироқ.

Хаёлида катта бир тугун
Тугиб қўйди Рухсор ўша кун.
Эмас эди ўзидан рози,
Довруғига мосмас тарози:

Тўғри унинг қўлида гарчи
Иш таниди шогирд юзталаб,
Ўзларига хўш, келганда-чи,
Нечун қўймас ортиқча талаб?!

Мўл дастгоҳни танҳо бошқармоқ
Нима бўпти, назардан қайтди.
Самари кўп, камчиқим тармоқ
Йўлларини изламоқ пайти!
Мажбурият, план — армонми,
Ишчи учун эрурми сарҳад?!
Ундан ўзса, баҳоли қудрат —
Буюрганда виждон фармони.
Хўп ўйлади, ўйлаб толмади,
Ўтган ишга ясаркан якун.
Кун санамай, ҳеч билолмади,
Нечук ўтди поездда беш кун.
Кўзларига нур шода тутди
Тошкентига қўйганда қадам.
Назаридан кимлардир ўтди...
Аммо, аммо... ёнида шу дам...:

Заминданми, ё тушди кўкдан,
Қандай пайдо бўлди яна ул?
Ўйламасди у ҳақда кўпдан,
Мана турар тутганича гул.
Довдирарди туйғу, ҳадикда,
Югураркан Рухсора томон.
Қўлин чўзиб салом-аликка
Алишер дер:
— Сизга армуғон!
Йигит тутар боладай шодон,
Дўпписини фижимлаб қўлда.
Ҳаяжонда қийналди обдан,
Икки оғиз сўзлади йўлда.

— Мени вакил қилди комбинат
Сизни йўлдан кутиб олгани.
Бўлак сўзга етмади журъат,
Айтолмади гапнинг қолганин.
Гоҳ қовушиб, қовушмай матлаб
Боришарди узун йўлакдан.
Съезддаги ишларни мақтаб
Рухсор сўзлар олис тилакдан.
Гап ҳам тамом, чўкди сукунат,
Анча йўлни босишди яёв.
Аммо қалбда борарди суҳбат,
Курашарди ҳислар беаёв,
Қизга энди барча сир аён,
Ниманидир излайди йигит.
Фақат дилин этолмас баён,
Ўз-ўзини эзарди йигит.
Севги тилга солганда занжир,
Севги дилга солганда занжир,
Туйғулари кўтариб исён,
Тутганди қиз қўлни ўша он!—

Беодобга йўйган Рухсора
Йигит дилин этди чилпора.
Ким билади, балки ёшликдан,
Балки ғурур, бағритошликдан.
Кўринганди Алишер босиқ,
Унта гапга берар бир садо.
Севгин, дея бўйнидан осиб
Қўйишганда чиқмасди нидо.
Гап кетганда Алишер ҳақда,
Меҳнатида бекаму кўстдир,
«Яхши йигит» деб уни мақтаб
Кекса ва ёш жўраю дўстдир.

Айби эди фақат «индамас»,
Бир жилмайиш — унинг жавоби,

Йўқ, масала, фақат ундамас,
Роз айтолмай ошар хуноби.
«Айб эмас-ку севмоқ, севилмоқ»,
Деган экан ахир бир шоир.
Муҳаббатга қалб бўлса мойил,
Йигит бағрин мумкинми тилмоқ?!
Айб эмас-ку севмоқ, севилмоқ,
Севги ёши тушганда бошга.
Севги эмас, шунчаки «илмоқ»—
Гуноҳига қолар у ёшлар.

Айб эмас-ку, севмоқ, севилмоқ,
Йигиту қиз қалби қўш хилват
Ўша хилват эшигин бироқ
Очмоққа қиз этолмас журъат.
Икки қўлин бойлайди ҳаё,
Оёғида занжирсиз кишан.
Қалби отқин шалола гўё
Талпинганда тортар уни шарм.

Севгисини пинҳона тутиб,
Ҳажр дардин пинҳона ютиб,
Армонига етмаганлар бор,
Ишқин чаман етмаганлар бор.

Шунда кимдир кўз қири билан,
Эҳтимолки, қалб кири билан
Айтар «тарки дунёлик», ёлғиз,
Истеҳзо-ла айтар «қари қиз»...

Қай юз билан этсин ошкора?
Қай сўз билан айтса дардини?
Алишерни севмас Рухсора,
Наҳот сезмас юрак зарбини?!

Бири севиб, севмаса бири
Ишқ шаробин тотмаса ҳамдам,

Хоҳ тахиру хоҳ бўлсин ширин
Машаққатин тортмаса баҳам,
Севги эмас, ҳа, севги эмас
Эртаклардан яралган кеча.
Танҳо лаззат деб ўйлаган «маст»,
Севгисидир боши берк кўча.

Алишернинг қалби қийноқда,
Рухсорасиз ўтмас ҳаёти,
Алишернинг қалби қайноқ-да,
Ҳаёл билан турмуши тотли.

Аммо дилга буюриб бўлмас,
Сев деганин тиламас кўнгил.
Қум устида уй қуриб бўлмас,
Қулаб кетар кесакдай буткул.

Шу кўй қанча кўча, дов-дарахт
Ҳувиллашиб қолишди ортда.
Хайрлашмоқ жуда оғир пайт,
Бардош керак фақат ҳаётда.
Учрашувнинг сеҳрини бўлиб
Йигитга гап бермасди шафқат,
Гумонлари ҳақиқат бўлиб
Чиқишидан қўрқарди фақат.
Неча кундир асраб бағрида,
Қалб кўрида айлади эъзоз.
Энди мана, нуқта барига,
Чўнтагидан олди бир қоғоз.

Шалдиратиб очди ич бстин.
Газетада босилган сурат:
Рухсора ва ҳарбий йигитнинг
Парашютдан сакраган суръат —
Лаҳзасининг эди тасвири,
Ошкор бўлди пинҳона сири!

Рухсоранинг рухсори яшнаб
Кундуз бўлиб ёришди бирдан,
Суратдаги йигити ўша —
Уша эди юракдан урган.
У суйгани «бургут келбатли»—
Кутгани хуш, нечун келмапти?!
Бошқасини демасин тагин,
Қим авради суянган тогин.
Нима ортиқ ери бор экан,
Алишер ҳам суқсурдай йигит,
Бу ҳам ахир менга зор экан,
Шу кишига олсамми тегиб...
Йўқ, бўлмайди,
Тикилар яна
Суратдаги йигит аксига,
Ич-ичидан бўлиб парвона,
Чек қўяди юрак баҳсига.
— Парашютчи экансиз, балли,
Юрак керак баландпарвозга,
Бунда кетмас баландпарвоз гап,
Парвозингиз юксакдир ҳали!

«Устозингиз эмас анойи»—
Тушунди қиз не ҳақдадир гап,
— Анойимас,
Қалби ҳам мойил:—
Бир зарб билан қиз жуфтлади лаб.
Ёғоч каби қотди Алишер,
Орзулари тутдай тўкилди,
Назариди гир айланди ер,
Ва тупроққа гўё йиқилди.
— Майли, мендан сиз мангу холи,
Бахтли бўлинг, шудир тилагим,
Не ҳам дердим, шу экан толе,
Аmmo сизда, сизда юрагим.
Оғир одим ташлаб хокисор

Орқасига бурилди йигит.
Еш олганча кўзига Рухсор
Ўз-ўзига қиларди ўгит.
Ҳориб қолди қилгандай шудгор,
Қувончлари эди беҳудуд...
Юлдуз санаб чиқди у бедор,
Гоҳида ҳуд, гоҳида беҳуд.

Тонгда туриб йўл олди ишга,
Кутар эди уни комбинат.
Таассуротин ҳар гал айтишга
Қилган эди Рухсора одат.

Шу кайфият, маҳзуи руҳ билан
Нечук элни қаратар юзга.
Сўзлармикин ёки «уҳ» билан,
Кўзи тушиб қолса гар кўзга.
Кўрмади йўқ, кўринмади у,
Ишни, демак, тарк этган бугун.
Анча ўктам сўзлай олдию
Бироқ дилга бойланди тугун:
Кеча кетди у алламаҳал,
Манзилига етдими омон.
Эромига берарди халал,
Қиз кўнглига чирмашди гумон,
Чигалини ёзди ўша кун
Дастгоҳида уни кўрганда,
Ич-ичидан суюнди мамнун,
Битта цехда ишлаб юрганда.
Аммо узоқ бормади бу ҳол,
Ичдаги дард юзига тепди:
Тан олибди «айбини» ҳалол,
Кўрмайин ҳам, куймайин, депти.
Ишдан бўшаб кетди Алишер,
Тентираркан қайда билмайди.
Нима қилсам, нима қилай дер,

Ахир дилга сев деб бўлмайди!
Аён эди қизга сабаби:
Севолмади уни бечора.
Ўзгасини истади қалби,
Ўзгасини севди Рухсора.
«Ёринг билан қаригин қўша»,
Дея тўйда айтдилар тилак.
Ёри эди — учувчи — ўша,
Суратдаги баҳодир юрак!
Назарида тўлганди бағри,
У оламда ягона эди,
Усиз замин бўм-бўш ва гариб,
Бутун олам бегона эди.
Севги деган туйғу, қурмагур,
Қўймас сени ҳоли жонингга,
Севгинг бўлса яшайсан мағрур,
Суянчининг бордир ёнингда!

Яшарарсан севги фаслида,
Севгинг бўлса мусаффо азал,
Севилмаган ёрнинг васлидан
Йироқдаги ёр ҳажри афзал!

Улим снган севги кучига
Ишонмади Рухсор бошида,
Гулхан ёнар энди ичида,
Нақ ўн саккиз баҳор ёшида!

Ўн саккиз ёш. Ёшлик қаймоғи,
Лаззатидан ким бўлмаган маст!
Ўн саккиз ёш! Ёшлик қайноғи
Оловида ким ёнган эмас!

Ўн саккиз ёш ва ўн саккиз кун,
Эртакдаги пари сингари.
Ўн саккизда ва ўн саккиз кун
Ширин ўтди Рухсор кунлари.

Ўн саккизда ва ўн саккиз кун
Сурмаганди ёшлик завқини.
Ўн саккизда ва ўн саккиз кун
Оналикнинг сезмай шавқини,

Ўн саккизда ва ўн саккиз кун
Тўлмаганди асал оғи ҳам.
Хонасини тўлдирди тутун,
Тўзди келин гул чиройи ҳам:

Оқ қалбларга тўкилди сиёҳ,
Қора парда ёғди шум хабар,
Уруш деган ёвуз аждаҳо
Ёрин жангга тортди субҳ-саҳар!

. . . . .
Отишманинг зарбидай бирдан
Шеърхонликни бузди қўнғироқ,
Чўчиб турди опа ўрнидан,
Эшик очди. Эшикда қувноқ

Пайдо бўлди собиқ полковник,
«Честь» бергандек қаддин ростлаб тик.
Нишон тўла — кўксига йўқ жой,
Нур мавжида барқ урар чирой.

Сочлари ҳам мош-гуруч тароқ,
Қоматлари сумбатли экан.
Сухбат қизиб, қолибди узоқ
Учрашувда ўртоқ ветеран.

Неваралар ёпирилди шодон
Келдиларми деб «оппоқ дадам»,
Сўрашмади на конфет, бодом,
«Орден беринг, дерди, бизга ҳам».

Тилга кирди ёп-ёруғ хона,
Болалардан яралди бозор.

Ич-ичимдан мен ҳам қувона,
Бўлишмасин қанча парвона,
Хайрлашдим бермай деб озор.

Толиқмасин деб қаҳрамоним,
Шунда қўйдим мен ҳам кўп нуқта...
Насиб этса суҳбат имкони,
Гал келади ёзгали пухта.

Йўл-йўлакай борар эдим маст,
Чарх урарди хаёл — капалак,
Ҳаяжоним тинчиган эмас,
Тараларди мисли камалак.

Рухсоранинг ойдин бир куни
Синғмас эди митти дostonга.
Иқболининг ҳар бир учқуни
Ёнмаганди унга осонга...
Опа босган муқаддас бу йўл —
Оналарнинг буюк тарихи,
Авлодларга айтажак гап мўл,
Бир шоирнинг етмас таърифи.

Маёқ бўлди — Надежда она,
Ўз йўлини топди Шарқ қизи,
Тақдир боғлаб минглаб дугона.
Бахт йўлида қолдирди изин.

Опа умри — на туш, на эртак,
Аёлларнинг саодати — бу!
Опа умри — бу порлоқ эрта,
Ватанимиз камолоти — бу!

1971—1973

ЗУҲРО ЮЛДУЗИ

*Биринчи комсомол қиз, бухоролик
Зуҳро Саидносир қизи хотирасига
бағишлайман.*

Балки сен бўлмаганда бўлмас эдим мен,
Бугун минбар узра етмасди қўлим,
Балки сен бўлмаганда бўлмас эдим мен,
Толега тўлмасди серзаҳмат йўлим.

* * *

Саккизинчи март —
Баҳор.
Тантана, байрам,
Улкан театрнинг зали — кенг осмон.
Қизлару жувонлар юлдузлардай жам,
Гўзаллар давраси гулзорларсимон.

Менга насиб этди шарафли минбар,
Юксакдан нигоҳим излар қўйини...
Олдинда биргина бўш ўриндиқ бор,
Балки ўрнимикан Зуҳробувиннинг...

«Аршидан учди юлдуз,
Излари ёниқ қолди.
Шаҳид кетган Зуҳро қиз
Юракларга ўт солди...»

Менинг юрагимда ўша аланга,
Аланга ёнади бўлиб аламим,

У етар боламга,
                                неча оламга,
Бу қўшиқ тебратди яна қаламим...
Сухан, маърузалар етди поёнга,
Ҳар ким ўз ютуғин этди сарҳисоб,
Офарин ёғилди аёл — Инсонга,
Яшасин

                                Хуррият,
  Ленин,
  Инқилоб!

Диллар пардасини чертар тарона,
«Шодлик ҳам, «Лазги» ҳам, шундадир

«Баҳор»,

Иззатдан қалбини тоғ этар она,
Раққоса рақсида қизлар бахтиёр.

Сўнг байрам банкети — тўла дастурхон
«Олинг-олинг»лардан аёл эъзозда.
Яна давра қизир, ҳангома, хандон,
Яллани бошлаймиз битта овозда.

Шодон жилмаяман қувончларга эш,
Ўйинга тушаман сочиб туйғуни
Ва лекин у тўрда бир ўриндиқ бўш,
Фахрий ўрнимикан Зухробувининг...
                                «Аршидан учди юлдуз,
                                Излари ёниқ қолди.
                                Шаҳид кетган Зухро қиз
                                Дилларга қасос солди...»

Шундай байрам эди худди ўша кун,
Ўша кун қувончининг чеки йўқ эди,
Кўчага ёғилган қиз-жувон бугун,
Қўшиқлар қисматга худди ўқ эди.

                                «Саккизинчи март,
                                Паранжини торт,

Қора чимматни
Гулханларга от...»

Шундай байрам эди худди ўша кун,
Аламнок ёшларни бас қилди ёшлар.
Чеҳралар қаҳрабо, жигарлари хун,
Чодирсиз юрмоққа қасд қилди ёшлар.

Очиқ юз саноқда,
эмасди гавжум,
Қилкўприк устидан тортар қўрқувлар,
Паранжи-чачвонга баравжи «Хужум»,
Панада ёғдуни соялар қувлар.

Саноқли бу юзлар...
Авжланар бидъат,
Кимлардир қайроқдай қайралар эди.
Саноқли юзларга гоҳ етмай журъат
Босган изларидан қайрилар эди.

Аёлга отилган нафрат, ғазаблар
Мудҳиш хабар бўлиб берарди садо.
Ҳар куни, ҳар соат ёнар асаблар,
«Хужум»да қанчалар бўларди адо;

Юзни очганига...
Зулмдан қочганига...
Китоб олганига...
Мактаб борганига...
Қўшиқ айтганига...
Елғиз қайтганига...
Сочни кесганига...
Эрка ўсганига...

Бегуноҳ тўкилди,
тўкилди қонлар,

Қабоҳат уруғин сочди ёмомлар...
Зухрони уйғотди шаҳид қурбонлар —
Ун саккиз баҳорни кўрган навнихол
Муштига тугилди интиқом онлар,
Чақмоқдай чақилди томирда аҳвол...

Бошига солмади бирор кун чодир,
Она паранжисин отди гулханга.
Аёл насаби ҳам ахир Инсондир —
Озодлик!—
Дея у киришди жангга.

«Биринчи комсомол»— шу эди номи,
«Шўрчи»да таниқлик алвон байроқдай,
Бадкорлар тақашди унга «бадном»ни,
Чечакни эзмоқчи эди олчоқлар...

Худди шундай байрам эди ўша кун,
Зухрога чунонам ярашди минбар,
Дилида борини тўкди шу бугун,
У бугун шод эди, бокира, дилбар:

— «Шўрчи»нинг шўрини ювмоқ замони
Келди онажонлар, опа-сингиллар.
Тўрт девол умрнинг забун, заволи,
Дилга чироқ ёқиб, нурлан кўнгиллар,

Қафасни тарк этинг, эй қалдирғочлар,
Элга баҳор келди, боғлар мунтазир,
Токай қўл косов, у, супурги сочлар,
Сизларсиз баҳор ҳам, боғ ҳам беназир.

Шариат кемирди аёл ёшини,
Ҳийлаи шаърийда шарм нима қилсин,
Узмоқчи бўлганлар ҳаёт бошини
Оқибат кечмишни қайдан ҳам билсин.

Аёл — яратувчи,
  уй фарништаси,
Яратсини янги давр,
  янги одамни,
Аёл — жамиятда эл сариштаси —
Чечаклар ундирсин босган қадами.

Ишхола эшиги интизор бизга,
Еяйлик, кияйлик, биз ҳам, беминнат.
Жоҳиллик сиртмоғи ор — ўзимизга,
Урфон даргоҳига қўйинг муҳаббат.

Замона бизники,
  биз замонники,
Фирқаю шўромиз сиз ҳақда ўйлар...
Саодат жилови — мард-майдонники,
Қисматга бўйсунган қул бўлиб ўлар...

Кимки тўсиқ бўлса оқар дарёга,
Шариат — бидъат ҳам ҳақиқатга қул,
Қабоҳат дунёсин синдириб буткул,
Йўл очиб борамиз янги дунёга.

Зухро қалтиради ҳаяжонидан,
Дилларни ёндирар эди ҳар сўзи,
Аёллар ўргилар тинмай жонидан,
Дердилар: «бормисан, бахтли бўл қизим».

Ғунча очилдию гўё баргидан
Зардобин шудришгадй маржон тўкди у,
Япроқда қолмади алам гардидан —
Қузғунлар қаддини буткул букди у...

— Бу қорамағиз ким, макони қайдан,—
Шивирлаб сўроқлар саллалаи қўноқ. —

Оташ истарани олганми ойдан,
Қошлари қундуздай, кўзлари — муичоқ,

Ақлини ўстирмоқ бўпти калта соч,
Булбул бўламан дер, қари қарқуноқ,
Эридан ёлчимас шошқалоқ қиз, қоч
Йўқ эрса... — ўзича миңгирлар қулоқ.

Тўрвадай буришди Файзи юзлари,
Тишни ғижирлатар, тепа сочи тик.
Қон тўлиб қизарди шилпик кўзлари,
Меҳмони кўринди унга ўлимтик:

— Қайни бўлмай ўлсин, ер юткур.
Яксон этди ору номусим,

Очиқ-сочиқ ангомини кўр,
Ақл ўргатар тағин элга шум,
Шошмай турсин тирранча пича, —
Заҳарини сочарди почча...

Қора рўйхат саноғида санади,
Опасини тилла қафасга солган,
Қамчисидан заҳар билан қон томган
Файзи қулоқ — поччасини савади.

Файзи бойнинг товоғига ҳамтовоқ
Ука Носир сирларини этди фош:
«Йўлтўсарми, бошкесарми ё қулоқ —
Қулатамиз ким кўтарса яна бош!»

Зухро олиб қўлларига машъала
Гулхан томон юриб унга ўт ёқди.
Шодлик бўлиб юзларга тушди шуъла,
Қиз-жувонлар аланга томон оқди...

Гулхан ўрлаб-ўрлаб чиқди осмонга,
Қора ўтмиш ёнар эди гуриллаб.
Тоза ҳаво уфурди хонадонга,
Аланга зард чехраларга урди лаб...

Навбаҳорни опичлаган қалдирғоч
Қаби сузар эрк елида қиз-жувон...
Шаббодага ташна дил ёзди қулоч
Умидлардан учқун сачраган замон.

Қарнай-сурнай, чилдирманинг бонгида,
Тарқалишди қушдай енгил руҳ билан,
Қим биларди

эрта куннинг тонгида
Осмону ер уйғонишни «уҳ» билан...

Субҳки кўкда ёйганда ҳарир қанот
Ёвуз ўқи тешиб ўтди қушчани.
Манзилига ета олмади ҳайҳот —
Чирик шохга жонсиз қулаб тушганди...

Юракларга қириб келди шум хабар,
Ер-осмонни субҳидамда титратди.
«Зуҳро сўнди» — қақшатди машъум хабар,
Эл-элатнинг жигар-бағрин тифлатди.

Уч олишнинг пайида Файзи қулоқ
Қайнисини айлантириб басирга —
Тутқазибди пичоғини Носирга,
Сингил билан хотинни этди чавоқ...

Опа-сингил тобутлари ўртада,
Моматалоқ юзни ёпмиш ол бахмал.
Юракларни пора этиб ўртади,
Икки Зуҳро сўнди бирдан бемаҳал.

Адолатга эришмади Адолат,
Азал бошдан пешонаси шўр экан,
Диёнатга чоҳ қазиди адоват;
Йигирмада борар жойи гўр экан.

Зухро бўлиб ёна олмади Зухро,
Чақмоқ каби чарсиллади ва сўнди,
Тўлқин каби чайқалдию ва тинди,
Ҳаётига қона олмади Зухро...

Булбул кўрмай бағрин тилди ғунчалар,
Орзулари, кўзларига қум тўлди.
Кундуз учун кураш қилди ғунчалар,
Кундуз эмас кўзларига тун тўлди.

Чидолмади ёшу қари фироққа,
Фарёд эмас тилга кирди қасамёд.
Ромитанинг қизи турди оёққа
Қотил қўлини синдирмоққа умрбод!

Бу ўч, алам алмашди гулхан билан,
Қўрқув ўрни бўшатилади журъатга.
Қайнаган қон, ўртаган алам билан
Қиз-жувонлар отилдилар меҳнатга.

Ўша-ўша оқиб ўтди қанча сув,
Дарёларда алғов-далғов сув тинди,
Чодир булут йиртилди — осмон сулув,
Эскиликнинг ғаддор қўли ҳам синди.

У кунларни бугун тарих дегаймиз,
Даҳшатли туш — фожиалар дунёси...
Зулмат ичра нурга бошни эггаймиз,
Уни санаб эзуликнинг даҳоси.

Аждодларнинг нури авлод қонида,
Қурбонларнинг заррасидан зарралар.
Сут билан нур чақалоқлар жонида,
Шу ёғдудан чақмоқ — инсон яралар.

Олтмиш йилки,
                    йўллар гоҳи паст-баланд,
Кураш билан ўзлигини танитди,
Олтмиш йилки,
                    аёл меҳнати билан
Ўзлигининг бўзлигини танитди.
Оқ бу йилни,
                    йўлларни эслаганда...
Давр аёлни роса тергаб синади,
Ҳатто фашист сийнасини кесганда
Иродаси, саботи ҳам синмади...

Керза этик қайиқчага ўхшарди...
Ўсма-сурма мутлақ йироқ ўйидан.
Аммо қалбда бир нафосат яшарди,
Жангчи эрлар омон қайтсин уйига.

Омон қайтсин,
                    фақат ғалаба билан,
Озодлиги боласидек арзанда,
Омон қайтсин,
                    фақат ғалаба билан
Топган бахтин ямламасин газанда.

Туролмади, кетди аёл жанггоҳга,
Нафрат билан ўқланганди яроғи,
Ярадор ҳам интиқ эди ингоҳга,
Она меҳри тенгсиз малҳам булоғи.

Ғалабани асраб қолди ўзида,
Жон берди у ажраб ширин истакдан...

Не бўлса-да бориб эрлар измидан
Ол байроқни тикиб қайтди рейхстагдан...

Отинг ўчгур машъум уруш дастидан
Аёл сочи қордай оппоқ, алвидо!
Ота, ака, ажради укасидан,
Ўғил-қизи жонини этди фидо.

Синдирмади иродасин «қорахат»,
Юрагида бир аланга бор эди.
Орқасида чекинарди ғам, кулфат,
Йўллариди бир аланга ёр эди.

Ғолиб борди

Ғолиб юртда

Ғолиба

Юрагида ёниқ қолган ўт билан,
Мушкулларни ёриб ўтди ғолиба
Ғўдагига тутган иссиқ сут билан...

Ёвуз ёвдан қолди буткул вайрона,
Тикламоққа зудлик зарур деб билди,
Эркакларга камарбаст келди она, —
Ишчи халқин шаъни бўлиб танилди...

Фашистлардан буткул қолди вайрона,
Буғдойзорни топталаб сўзон қилди...
Экди, тикди, бўзни ҳайдади Она,
Деҳқон халқин шаъни бўлиб танилди.

Босқинчидан буткул қолди вайрона,
Ўзбек юртин бўй-бастини дарз тилди..
Этник кийиб биёбон кечди Она —
Пахтакорнинг шаъни бўлиб танилди.

Танқис эмас,

энди тансиқ нон — улуг,

Тўлиб борди,
тўйиб борди дастурхон,
Қир-адирда қўзичоқлар — замбуруғ,
Белга белбоғ солди Чўлпоной — чўпон.

Кўз нури ҳам, қалб қўри ҳам бахшида:
Муаллима — онажондай болажон,
Инженерми, тўқувчими — таҳсилда,
Ким бўлса-да ёшларники бу замон!

Қолмади зор аёлларга ҳеч қўрғон,
Катта-кичик барчасин қамал этди,
Роҳатини унутиб урди жавлон,
Мушкул — енгил юмушни қарам этди,

Бугун, мана, минбардан сўзлар чечан,
Эркин,
эрка,

эркак сингари улуғ...
Ўзи билди, жони билди... не кечган,
Одоб,

ақл,
иродани қилиб туғ...

Эркак аҳли бизни олқиш этгунча,
Эрлар билан сув кечиб, заҳмат-кечдик,
Пўртанали тўлқин бўлиб етгунча
Гоҳида бол, гоҳида заҳар ичдик...

Зухро билан ўтирибман ёнма-ён,
Янги Зухро, тенгдошим у — қирқ ёшда.
Дугонамиз у билан кўпдан буён,
Танишлигим айтиб берай бир бошдан!

Аёлларнинг йили эди ўша кез —
Минг тўққиз юз етмиш беш!..

Қирқта аёл учар эдик хорижга —
Қирқта элдан вакил тушдик Парижга.

Дўстлар юзи порлади табассумда,
Душманларнинг юрагига ўт солди,
«Руслар келди» — гап тарқалди бир зумда,
Дўстлар бирга, ғанимлар ортда қолди.

Шундай бўлди Бордо деган шаҳарда;
Йиғилишди беиш, ишли, бой жаноб.
Учрашувга ошиқдик биз саҳардан,
Даврамызда қизиди савол-жавоб.

Бирдан турди ўрнидан мезбон аёл,
Ўзи ҳақда тўлиб-тошиб гапирди.
Таржимаи ҳолини айлар баён —
Орзу-ўйи ширин тушдай татирди.

— Жаклинаман, ёшим қирқда, маълумот
Олган эдим колледжда, анча бурун,
Тўрт болам бор, отам-онам ҳам ҳаёт,
Эрим ишчи, ўзи менинг тенгқурим.

Йиғирма йил хизмат қилдим, фирмада,
Эрим билан бир дастгоҳда, биргаман.

Қайтиб келсам қирқ беш кунлик декретдан,
Менинг ўрним банд этибди бир эркак.
Дебди жаноб: — иш қидирсин эт-бетдан,
Боласи кўп, фойдаси кам, эссиз ҳақ!

Эзмалигим учун кечиринг, пардон,
Сўзларимда аммо йўқ сира ёлғон.
Энди сиздан сўрар саволларим бор,
Сизлар ҳақда тушунчамиз жуда тор.

Зухро турди — ҳаяжон-хаёл сўнгсиз,
«Етти ўйлаб бир кесмоқ»қа уринди.
Икки олам келганида юзма-юз,
Икки ғоя синовидай кўринди:

— Сўрадингиз, миллатим, ерим, мадам,
СССРнинг Ўзбекистон юртидан.
Бухорода, «Шўрчи» деган қишлоқда
Ўсдим, ундим, яшнадим ул гулбоғда.

Кўксимдаги тақинчоқмас — нишон бу,
Бахтиёрлик ҳаётимдан нишон бу,

Меҳнатимни шарафлади Ватаним,
Бир жуфт олтин юлдузини атади.

Пахтакорман — касбим улуғ, беармон,
«Пўлат отда» уяман олтин хирмон!

Оналикка олдим битта юлдузни —
Ўстирдим мен беш ўғилу беш қизни,

Олимаси, тўқувчиси ўзимдан,
Шифокори, ўқувчиси ўзимдан.

Бир деҳқон, бири ишчи, муаллим,
Кенжатоим боғчага қатнар ҳали.

Мадам ҳайрон, жавоблардан қотди лол,
Ёмғирдайин ёғдирар яна савол:

— Шунча ишга вақтни қайдан оласиз,
Беш жуфт бола, рўзғор, дала, толасиз...

Гапларингиз сира бошимга сиғмас,
Шунча ташвиш — тана-тошимга сиғмас.

Шарқ эрлари бизга маълум азалдан,
Қаттиққўлмиш, мушт кўтарар ғазабдан.

Қай маҳалда ёпинасиз чимматни,
У либосми ё ўтмишдан иллатми?

Томирлари туртди Зухро бошларин,
Маломатдан чимрилди тун қошлари.

Жавоҳири тортар оташ қулоғин,
Парпиради аста бодомқабоғи.

— Ярим аср ортда қолибсиз, мадам,
Сийқа сафсатани олдингиз қайдан?!

Паранжининг хўп билибсиз отини,
Лек билмабсиз — у озодлик қотили...

Улар энди музейларда — «ҳангома»,
Қора чиммат зулмагга нақд айбнома.

Шарқ эрлари хусусига келганда,
Яна гафлат онгингизни еганда...

Тўғри, баъзан судралар сарқит — илон,
Заҳарини уриб қочгай ногаҳон.

Демасманки, ҳаёт кўзгудай силлиқ,
Йўлларимиз кўланкасиз ё тиниқ.

Қош қўяй деб кўз чиқарган йўқ эмас,
Орамизда учраб турар понемас.

Топилар эр-қолоқ, рашк оташида,
Данагини чақар хотин бошида.

Урфу одат тамғасини осганлар,
Кўр-кўрона насибани босганлар.

Кўз юммасман, топмади тамом барҳам,
Эртами-кеч пўст ташарлар улар ҳам.

Иқтисодий қарамликни йўқотдик,
Ҳуқуқсизлик, бегамликни йўқотдик.

Бир-бирига суянч, ҳамдард эр-хотин.
Бир-бирига таянч, пайванд эр-хотин.

Бир ёқадан бош чиқариб меҳнатда,
Баҳам турмуш сўз бермади миннатга,

Оиламиз бўлса битта арава,
Эру хотин тортар уни баравар.

Эркак иши, хотин иши — йўқ бизда,
Ишқ-садоқат мадад юмушимизда.

Вақтни қайдан олади бизда аёл,
Ахир барча имкон экан муҳайё.

Ҳар бир аёл ўз ишида фаришта,
Рўзгор иши саранжому саришта.

Дам олиш ҳам мўлжалдан унутилмас,
Янги кино биздан қочиб қутулмас.

Беранжею, Гюго, Золя. Мопассан —
Она тилда ўқиб роҳат топасан.

Мирей Матье* — фарангларнинг булбули,
Қўшиғи-ла ром этган у кўнгилни.

---

* М. М а т ь е — француз хонандаси.

Ҳайратидан ёқа тутди Жақлина,
Сигдиролмас бирдан барин ақлига.

Қондош номлар — хаёлини олади...
Ўзбек қизи буни қайдан билади?!

— Яна битта жумбоқ қолди юракда,
Бизлар учун буни билмоқ керак-да.

Топганингиз эр билан баробарми,
Боласи кўп оналар — бахтиёрми?

Бизда шундай: эр-хотин бир даргоҳда,
Неча йиллар ишлаймиз бир дастгоҳда,

Аммо ўттиз фоиз камроқ оламиз,
Пул топишда эрдан ортда қоламиз.

Умр бўйи битмас кам-кўстимиз,
Ижаранинг ўзи шилар пўстимиз.

Қалаванинг учи ўйнар қўлида;
Зуҳро сокин, босиб олган ўзини.

Чироқ ёқди биллур қандил кўнглида,
Қалби билан тинглашарди сўзини:

— Хоним, шундай, бор ўзбекда бир ҳикмат,
Аёлсиз уй — баракасиз, безийнат.

Эркак уйнинг тўкинчилик рамзидир,
Эру хотин хонадоннинг файзидир.

Машинаю шинам уйлар нафақат,
Ажратилган оналарга нафақа.

Шундай Ватан борми ернинг юзида,
Фақат бизда, фақат менинг ўзимда!

Бундай юртда яшамоқ бахт биз учун
Севги билан яшарамиз кундан-кун.

Тупроғини сурма қилиб сургайман,
Меҳрим билан бошдан-оёқ ўрайман!

«Наҳотки» — деб шубҳа билан айтдингиз,
Кўзингиз-ла кўриб бориб қайтингиз.

Ҳа, айтгандай, бахт орзуси — соз, аммо
Ўзинг ярат, қўлингда! — деган Гюго.

Нозик шамшод гавдасини тутди рост,
Баландпошна эса-да оёқин сал...
Бироқ қошин ҳўллабди инжу бир оз,
Кулчарўйга тортди оплоқ дастрўмол.

— Мерси, Зухро, сўйладингиз хўп эртақ,
Бизнинг учун ҳис этмоқ мушкул андақ.
Сизга етмоқ — қайда бу жамиятда,
Биз қолибмиз чақич чайнаб гафлатда.

Қорнимизни ўйлабмизу эрта-кеч,
Олам иши ўйлатмабди бизни ҳеч.
Китоб, саҳна менга йироқ, бегона,
Юмуш топсам — шудир бахтим ягона.
Ночорликдан аёл борад «Пегаль»га¹,

---

¹ «Пегаль» — Париждаги ишратхоналар жойлашган марказий кўчалардан бири.

Номус-орин пулга сотиб яшайди,
Ишга олмай корхона солар галга,
Меҳнат қилса — сиздай ҳалол яшнарди,
Эркаксифат деб ўйлардик биз сизни,
Назокатдан, нафосатдан хўп йироқ,
Дол бўлган зот дея сўйлардик сизни,
Қўлларингиз қоп-қора, дағал, қадоқ,
Ё меҳнатга яроқсиз бир нотавон,
Илм-ҳунардан ожиз, заифа, нодон,
Адашибмиз, пардон, узр, аёллар,
Сизни кўриб том ўзгарди хаёллар!
Тилка-тилка парчаланди тасаввур,
Янги олам кашф этдингиз — гўзал, ҳур.
Ардоқлардан чиройингиз мукамал,
Ой чеҳрангиз дилмиз этди қамал!
Сизга етмоқ — биз учун хомхаёлдир,
Аммо қалбан сизга етмоқ — аёнدير.
Орзу билан тўлиб ёниб яшаймиз.
Сизнинг юртга бормоққа зор, ташнаимиз.
Зухрохон ҳам Жаклина чалди қарсак,
Менинг кўксим кўтарилди тоғ, юксак.
Муҳаббатим ошди унга юз чандон,
Ўзбек қизин юзини кўрди жаҳон,
Ўзбек қизин шуҳратини ёйди у.
Ҳалол меҳнат доно сўзлари билан.
Ўзбек қизин маҳоратин ёйди у
Зукко ақли, порлоқ кўзлари билан.
Қайтиб келдик соғинч билан Ватанга,
Қирқта аёл қирқ диёрига юрди.
Соғинч билан қон югурди ҳар танга,
Қучоқ очиб кутди эл — она юрти.
Зухро кетди,
Гўё менинг бағримдан
Жигарпорам узилди ғойибона,
Дўстлик ипи тортиб меҳрим баридан
Хаёлимга кўчиб кирди дугонам.

Хат ёзишдик,

кўнгил очиб кўнгилга,

Пинҳон сирлар қатимидан сўкилди...

Сўз шодаси териб-тизилиб унга,

Дурдай оплоқ қоғозларга тўкилди...

Қиймаландим, юрак бағрим

ёнади,

Дугонамнинг бошига тушган кулфат:

У келгунча айрилибди онадан:

Чанг солибди ҳаётига ногоҳ дард...

Онасига Зухро эди ягона,

Қизнинг эса суюнчиги — онаси.

Ўн набира этагида қувона

Яйрашдилар, бибижон — парвонаси.

Зухрохоннинг кўнгли эди осуда,

Боши узра онажони бор учун

Онажонин чиқармасди эсидан,

Бир фарзанддек бажарарди ўз бурчин.

Париждан-да олганди фаранг рўмол,

Онажонин топар энди у қайдан?

Билганида олис кетмасди зинҳор,

Қандай халос бўлар энди у ғамдан.

Аччиқ эди дугонамнинг фарёди:

Хатга томган кўз ёшидан ўқидим.

Кўнгил сўраб хотирламоққа ёдин

Бухорога бормоқни дилга тугдим.

Бир йил ўтмай мезбонликни елдик биз,

Таклифимиз ташриф билан алмашди,

Тошкентимиз беаганди олтин куз,

Француз аҳлин кўзи гулдан қамашди,

Илтифот-ла таклиф этдим уйимга,

Илтимосим ерда қўймади меҳмон.

Қувонч билан рақс тушдилар куйимга,

Фарзандларим ёзди тўкин дастурхон.

Базм, чақ-чақ мунозара авжида,
Баҳсга кирди француз — ўзбек таоми,
Ошпаловнинг таърифи кетди жуда,
Қази, қарта, хандон писта, бодоми.

Навбатдаги мавзуда кийим-либос,
Жинси билан хўп мақталди атласим,
Зарпалаклар, қўлда тиқилган палос,
Зардўппимда қолди меҳмон ҳаваси.

Суҳбат кетди сўнгра болазорликдан,
Қайси юртда қанча бола туғилар,
Ночорлигу очлик ва беморликдан
Қайси юртда қанча бола бўғилар...

Тан беришди ўзбекка бесўз, бебаҳс,
Серфарзандлик — ўзбек кўзин қораси,
Мамлакатда биринчилик — осонмас,
Кўз ёримоқ — икки дунё ораси.

Ҳа, аёллар, ким бўлса-да, қай миллат,
Фикри-уйи, орзуси бир чашмадан.
Шум урушга қалқон барча эл-элат,
Тинчлик деган эзгу сўзга ташна-да!

Ясанмоққа муҳаббат бор, ихлос бор,
Мамлакатда ҳоким бўлса осойиш.
Пардозга ҳам парвози бор, ҳавас бор,
Оилада бўлса агар оройиш.

Юрагига қил сизмайди мабодо
Қора тутун ўрмаласа ҳавода.
Қайда дейсиз «борди-келди» — нарига,
..Ўз фарзанди яйрамаса бағрида...

Сўнг сўрашди бормоқ истаб «Шўрчл»га,
Зухро юртин ўз кўзи-ла кўрмоқни.
Меҳмон — улуғ, амал қилиб бурчимга,
Олиб бордим Бухорога қўноқни.

Кириб бордик «Шўрчи»га нақ пешинда,
Куз офтоби танни яйратар эди.
Узум, анжир, полиз, ишком ҳам шунда,
Анвойи ҳид сабо таратар эди!

Денгиз каби чайқаларди пахтазор,
Тўлқин-тўлқин эгатлар тўлғонарди.
Теримчи қиз қадамидан беозор
Коса-коса чаноқлар уйғонарди.

— Уйлагандик, пахта бамисли банан,
Ёки ўсар дарахтда ананасдай,
Қиярканмиз, танлаб,
қолмай модадан,
Заҳматини тортмай ё ҳис этмасдан.

Таажжубда яна ҳайрон мадамлар,
Наҳот ерга эгилади одамлар!..
— Эгилмаса ерга агар одамлар
Қайдан етди космосгача қадамлар.
Дедингизки, одам гавжум далада,
Қари-қартанг, ёшу яланг, бола-да..
Шаҳарликлар кўмакни этиб талаб,
Йиғиштирар бахш ушоғин битталаб.
Пахта термоқ элга келган тўй, деймиз,
Чунки пахта — заминга зартўн, деймиз.
Шундай, хоним, долзарб кунда далада,
Бошланади ҳашар оғир паллада.

Ипак, шойи, атлас, сатин, духоба,
Керак, дейсиз, мадам, бугун дунёга.

Модалардан ўчиб кетди нейлонлар ..
Қани энди ўчиб кетса нейтронлар..

Суҳбатимиз айни қизғин паллада
Етиб келди Зуҳрохон қоқ даладан.
«Пўлат от»ни бўшатиб қўйган замон
Қучоқ очиб югурди меҳмон томон.

— Хуш келибсиз, ассалом, бонжур, мадам,
Оғушига олди мисли қадрдон.
Ўзбек расми — тортди дарров дастурхон,
«Шивиргон»дан, «калабўри» анжирдан.

— Қўк чой ичинг, таъми улуғ кофедан,
Қўк чой сизни халос қилар чарчоқдан.
Ҳеч бўлмаса олинг «оши софи*»дан,
Яшаради инсон бизнинг чорбоқда.

— Қандай асал, анору шафтолилар —
Қайдан келар писта, бодом, олулар?

— Пахта билан ёнма-ёндир боғимиз,
Устирамиз пахтадан бўш чоғимиз,

— Ажиб диёр, не десангиз бунда бор,
Сиз экансиз, чиндан Зуҳро бахтиёр!

— Машинада қандай пахта терасиз
Ва бир кунда қанча пахта берасиз?

Юринг Хоним, кўрсатайин теришни,
Мисқол олиб тоғни юксалтиришни,

Олтин деймиз — пахгани, пахтазорни,
Олтин қўллар — атаймиз пахтакорни.

Нега заҳмат — тўрт фаслда у битар,
Гоҳи офат ишнинг белига тепар.

Лекин заҳмат деҳқон бошин эганмас,
Офат дея хирмон камбаст деганмас!

---

* Бухороча палов.

Зухро кетди машинасин кишнатиб.
Анча пахта тўкди бир оз ишлатиб.
Кўргандирсиз машина шарофатин,
Бир кун эмас, бир дақиқа қийматин.
Меҳмон дилда қолмади чала жумбоқ,
Очилдилар мисоли бодроқ чаноқ.
Меҳмонларнинг кўнглини олиб мезбон,
Бошлаб кетди «Зухро» мактаби томон.
Қора кўзлар гуллар билан кутишди,
Меҳмонларга ширмой, нон-туз тутишди.
Француз тилда болалар айтди қўшиқ,
Қўшиқ, куйга меҳмон рақсини қўшиб.
— Отинг нима?— сўрар бирма-бир мадам
Саф тортишган ўғилу қиз — ҳаммадан,
«Зухро»,— деди чучук тилда ёқимтой.
Зардўпписин тақдим этиб ҳотамтой,
Меҳмон ҳайрон, қизчалар чиройли хўп;
Не сабабдан Ромитонда «Зухро» кўп,
Зухро айтди «Зухробуви» тарихин,
«Зухро» номли кўчадан олиб юрди.
Шаҳар каби кўркам қишлоқ таърифи,
Меҳмон энди ўз кўзи билан кўрди.
«Аршидан учди юлдуз
Излари ёниқ қолди,
Шаҳид кетган Зухро қиз,
Истиқболга йўл солди».

Шундай тотли ўтди кун-дақиқалар,
Янги туйғу, янги олам туғилди!
Янги ҳамдаст туғилди минтақада,
Янги хаёл, янги одам туғилди!

Зухро қолди қайноқ меҳнат гаштида,
Кўнги тўлди дўстлар табассумидан.
Олам яшнар табассумнинг тафтидан,
Табассум бор — демак, олам осуда!

Тўқсон тўққиз фоиз бўлса ул меҳнат,
Майли, умр келтирар бўлса шонни,
Тўқсон тўққиз фоиз бўлса ул меҳнат,
Майли, қайта кашф этолса инсонни!

Меҳнат ила келди Зухрога шараф,
Орзусини мўлжалга чироқ этди.
Осмонўпар хирмонларга мушарраф,
Бухоронинг белига зарбоғ этди.

Бугун байрам, ўйин, карнай-сурнайлар,
Зухро билан ўтирибман ёнма-ён.
Икки Зухро назаримда намоён,
Тарих — бугун бақамтидай айланар.
Зухроларга тўлсин беғубор осмон,
Зухроларга тўлсин бутун ер юзи,
Зухролар бор,
юралар ҳам чароғон,
Чарақлатсин зулматларни ер қизин.

«Аршидан учди юлдуз,
Куррани қўлга олди.
Зухро номли жасур қиз
Юракда мангу қолди».

1975—1979

АЛВОН ДАСТУРХОН

Ғалабаинг 40 йиллигига бағишланади.

Олти бола эдик,
                    жўжабирдек жон,
Демак, бу — ҳар куни олти бурда нон.
Яна ака-ука тутинганлар бор,
Қўшни болалари — қимтинганлар бор.
Отамиз чопони қолди қозиқда,
Тамаки хушбўйи энди узоқда,
Энди уйнимизга тўкиб салобат
Радио тўлқини кирарди:

«Диққат!»

Гарчи, уруш биздан йироқда эди,
Уруш руҳимизда бормоқда эди.
Иссиқ қонимизда борарди уруш,
Жажжи жонимизда борарди уруш,
Қақшатқич жанг кезар нафратимизда,
Жанг билан ғам кезар нафасимизда,
Чуқур «уҳ» имиздан ўрларди тутун,
Аланга олмасдан ёнгандек ўтин.

* * *

Ёдимда...
Оқ қоғоз — нон каби азиз,
Дафтар деб газетга иншо ёзганмиз,
«Беш» баҳо олинган кун — уйда байрам,
Шодликни сакрашиб кўрардик баҳам,

Қайнарди қозонда биз суйган таом —
Димлама лавлаги, савзи ва шолғом.
Бир кун ёлғиз қолдим.

Очиқ эшикдан
Ғарчиллаган қизил пўрим этикда
Уйга кириб келди бир шаддод хотин,
Ҳар икки бармоқнинг бирида олтин.
Авради:

— Бир дафтар олиб чиқ,— деди,—
Қимирла, тирмизак, вақтим зиқ,— деди.
Мана, эвазига кулчасини ол.
Хоҳласанг ақчасин чўнтагингга сол.
Қўрқмагил, онангдан олганман рухсат,
Узи кўк бозорда кутмоқда навбат.
Уйладим, гап ахир кулчада эмас,
Яхшилиқ қилмаган инсонга элмас.
Балки юбормоқчи фронтга мактуб,
Ота ё акаси илҳақдир кутиб.
Балки фарзандига

ҳадиа этар...

Энг баланд тоқчадан олдим бир дафтар.
Ва уни бағрига яширган ҳамон
Орқага қарамай йўқолди меҳмон.
Онам келганида югурдим пешвоз,
Танти ишларимдан мақтандим оз-моз.
— Вой ўлай,— дедию бўзарди юзи,
Шўримиз қурипти, не қилдинг, қизим.
У дафтар қатида бор эди талон,
Кошкийди ўшасиз нон берса дўкон!
Қотма вужудидан сирғалди дармон,
Яхшиям суяди онамни тахмон.
Жой солиб устма-уст тахладим лўла,
Барча деразани очдим бир йўла:
Шаббода ўрнига гармсел эсди,
Бодбезакни елиб, иссиқни кесдим,
Пойгакдаги хумдан олган бўлдим сув.

Аммо илиқ эди ёвгон каби у.
Дастшўй, офтобага чопдим қуёндай,
Аксига шошганда топилмас «лаббай»...
Муздек сув текканда юзи-қўлига,
Жиндак қон югурди ранг-рўйига,
Чуқур-чуқур эснаб тортаркан енгил,
Кўзёши томчилаб ёришди кўнгил.
Наздимда арқондек қошлар қораси
Қуюлиб туташди яна ораси.
Қайданам дилимга диёнат келди,
Диёнат қилиб мен, хиёнат келди.
Не қилсам онамнинг кўнглин ололсам,
Ўша нон-қоғозга айлана қолсам.
— Дафтар орасига қўймас эдим-ку,—
Ўзини койишдан тинмас эди у.
Айбим эвазига кутдим шапалоқ,
Ахир борми гуноҳ бундан оғирроқ!
Волидам тушунди кўнглим оқлигин,
Ниятим эзгулик,

халис,

поклигин,

Бошини тутганча у хаёл сурди
Ва бирдан ўрнидан сапчиди, турди;
— Сўзла, кийинини, қандоқ уст-боши, —
Дедию илди у кавушин шошиб.
Мен эсам эшикка боқардим бот-бот,
Қайтиб келармикан ўша шум, шаддод,
Онам сўзларини кўчада илгаб,
Балаид токчадаги дафтарни чоғлаб,
Келганини билсам,

бўлардим абжир,

Эшик ҳалқасига солардим занжир.
Шомда қайтди онам,

кўзида ҳадик,

Тўпписен қудуққа тушган боладек

Нигоҳи умидсиз,
  ҳорғин
  бенажот,
Мен эсам эшикка боқардим бот-бот,
Бедарак кетди у,
  қайтмади беор,
Ҳаётда алдандим мен шунда илк бор.
Уша кун кашф этдим ёмон инсонни,
Қўзимга тик боқиб сотган имонни.

* * *

Бозордек бу уйга чўкди сукунат,
Онадан бошланар экан кайфият,
Оқшомги таътилда йўқ эди шодлик,
Туршакли шўрвани шопириб ичдик.
Майли, нонсиз қолсак,
  розимиз минг бор.
Она дийдорига оч қолиш —
  душвор!
Онам оёқларин чиқдим уқалаб,
У мамнун сийларди мени эркалаб,
Онам бизга эди энг яқин ўртоқ,
Қалбимиз сасига соларди қулоқ.
Биз билан ўйнарди қувлашмачоқ ҳам,
Ҳориган чоғида биз овунчоқ ҳам.
Лабидан учмаган ҳеч қачон қарғиш,
Биримиз оғрисак — эзарди ташвиш.
«Дардингни олай» деб ардоқлар эди,
Бағрига сиққанча қучоқлар эди.
Билмадик, туймадик муштин зарбинни,
Севарди меҳнатни,
  меҳнаткаш мардни.
Гужумдек чайирди
  у — деҳқон қизи,
Тарсиллатиб ўтин ёрарди ўзи.

Кечни тонг қиларди,

тонгни эса кеч,
Аммо ҳориганин билдирмасди ҳеч,
Биз ҳам эмас эдик

эгилмас терак,
Кучимиз етгунча берардик кўмак.
Кўча ишларига

жавобгар акам,
Уйнинг юмушига
қарарди опам.

Биримиз ҳовлида — кичкина фаррош,
Гулзорга сув қуйиб, ювар эдик тош.
Биримиз кўчадан хас-хашак топиб,
Йиғиб келар эдик ўчоққа таппи.
Ошхонада ўтар менинг ҳаётим,
Чинни синдиришда чиққанди отим.
(Бор-йўғи — қўлимдан тушганди стакан,
Битта пиёлаю бир сопол лаган!)

Челаклаб сув ташир укам ҳар сафар,
Икки хум лиммо-лим тўлгунга қадар.
Сувга ҳам тизилар нон каби навбат,
Ҳафтада бир-икки сув берилар пайт.
Хуллас, барча ишни бажариб «беш»га,
Бир кўрпа остида ётардик кечда.

Онам сўзлаб берар аччиқ ўтмишин,
Муаллим чоғида бошдан кечмишин:
Отда аранг қочиб қутулганини...

Босмачи ўқ узиб, қутурганини...
Онам севар эди шеърни азалдан,
Ўгитин бошларди доим ғазалдан,
Навоий, Нодира, Бобуру Фурқат
Ва ўзин байтларини ёд айтар фақат.
Туғилган кунимда одат — ҳар сафар
Қитоб дўконига қилардик сафар.

Бугун меҳрибоним беҳад фаромуш,
Эртанинг ғамида у хаёл сурмиш,

Мижжа қоқмай чиқди онам бечора,
Топмоқ керак эди яшашга чора.
Чамамда шайланди бозор бормоққа,
Икки кўйлагини тугди сотмоққа.
(Минг афсус — бириси эди зардўзи,
Каттароқ бўлганда жиярдим ўзим...
Онам авайларди уни «пуф-пуфлаб»,
Балки шу боисдан хўрсинди «уф»лаб...
Эгнига оларди тўй-байрамларда,
Эслайман, ёқарди у дадамларга...)
Негадир юрагим азобда эди,
Кориҳол бўлмоқдан безовта эдим,
Онам аҳволнга қаттиқ ўкиндим,
Ҳамроҳ бўлмоқ учун жуда ўтиндим...

* * *

Бозорга йўл олдик.
Дилимда ният,
Қўлимга олганман каттакон сават.
Жазира.
Гугурт чақилмасдан ўт олар эди.
Тандирдан ариққа ташлангин,
тан дер,
Аланга юзингни нақ ялар эди,
Гугурт чақилмасдан ўт олар эди.
Иссиқ ҳаво ютиб тақиллар томоқ,
Гоҳ юрган йўлингда элитар мудроқ,
Шунда оро кирар жонингга — яхоб,
Мошдайн очириб кўздан қувлар хоб.
Мадрасанинг очиқ дарвозасидан
Салқин ел эсарди тош ҳавзасидан.
Ўтган-кетган бунда бирпас тиклар рост,
Равоқдан тўкилар чирқилдоқ овоз:
Дарахт қидирарди меҳмон қушчалар,
Оёқлари куяр ерга тушсалар,

Елкангга мингандек қуёш боласи
Орқангни куйдириб борар шуъласи.
Қизлар кўйлагининг гуллари рангпар,
Уғирлаб қочипти саратон — хумпар.
Чинор соясида ўтириб чоллар
Қантдек оқ яхтагин ечиб «кўкчой»лар...
Танлари анжирдек қора жужуқлар,
Сочлари жамалак жажжи пучуқлар
Шоҳруд ёқасида қуришар ўйин,
Музқаймоқ ўрнида гажиб бодиринг,
Кўнгил косасидек

ним «Лабиховуз»—

Осмон сув ҳўплайди кечаю кундуз,
Бир умр яшайди шундай меҳри тоб
Бобо Бухорога ошиқ офтоб.
Ёнингдан ўтганда файтунлар елиб,
Елпиғичдай елпир отининг ёли.
Тоқи Заргарондан ўтган қайроқ йўл,
Қўққисдан қарсиллаб тушган каби дўл,
Туёқлар зарбидан чарсиллаб кетди,
Лайлаклар чириллаб инни тарк этди.
Кетимга қарасам,

саройдан,

ҳайҳот,

Елдай учиб келар чақнаб дулдул от,
Онам мени тортди йўл ёқасига,
Мен эса онамни йўл орқасига,
Тошқиндек чопқиллар байир тобора,
Иккимиз жой танлаб эдик овора.
Панага ўтмоққа этганда қарор,
«Қоч!»—

деган хитобни эшитдим сўнг бор,
Қайсарлик қўлимни узди-ю, ёҳу
Бу ёғи не кечди,

менга қоронғу...

Нашатир ҳидидан сесканиб кетдим,

Тушимда юргандек ўзни ҳис этдим.

Ва яна ҳис этдим

малласоч аёл —

Иссиқ оғушида

ётибман беҳол,

Уқубатдан гўё этиб ҳимоя

Сўрарди:

«Ну как ты — родненька моя»...

Фаранг рўмолчасин олиб бир келин

Юзимни сийпалаб артарди секин.

Қулоққа чалинар аранг турфа баҳс:

Пайдо бўлган эмиш бир номаълум шахс,

Турқидан ўхшармиш танноз аёлга,

Бадкорлиги келмас асло хаёлга,

Ўғриликка тушиб саройга хотин

Ечмоқчи бўлибди бировнинг отин,

Пардози исига асаби қўзиб,

От тепиб қочибди арқонни узиб.

Ажабо, бу аёл — балки ўшадир,

Афтидан ўшанга жуда ўхшайдир,

Бошимдан қуйгандек бир челак атир

Ҳамон димоғимда бўй бурқсиётир.

Атрофни ўрамиш лик тўла одам,

Ёнимда турарди эски «Тез ёрдам».

Онам тепасида оқ халатликлар,

Кимдир сув тутади,

кимдир сув пуркар,

Чехраси зардобдай, лаби худди бўр,

Қалтироқ қўлларин кўтарар базўр.

Ваҳми кўрдиму қотдим суратдай,

Не ҳолат юз берди,

лолман ҳайратда...

Осмондан тушдикми,

чиқдикми ердан,

Ақлимга сигмайди,

Ботаман терга.

Қайдамиз,
не бұлди,
айтинг, одамлар,
Ва нечун бемажол бунда онамлар...
Бошгинам ўрнида гўё зил сават,
Эсимни чилпарчин этди қай даҳшат?!
Секин тарқалганда туман онгимдан,
Бизни ташлаб ўтди уйга «Тез ёрдам».

* * *

Ойнага қарасам,
шилинган юзим,
Елкамга «гул» тушган,
синиққан кўзим.
Суяклар озурда
ўрнида эмас,
Ичимдан чиқарди оловдек нафас..
Бекилган гор мисол
очилмас томоқ..
(Қўшнидан чиққанди
нимкоса қаймоқ).
Қани бўлса дейман юракда чашма,
Зумдаёқ чекинса жавзодай ташна,
Онам сўраганда ҳол-аҳвол бироқ,
Ўзимни намойиш этардим қувноқ:
— Ҳазилмас, от билан олишдим якка..
Отни қулатгудек кучим бор экан,—
Дейману хаёлим қиймалар нимта:
Онам сиҳатидан кўнглим яримта..
(Ёвимга айланди ўша-ўша от,
Узоқдан кўринса, чиқариб қанот
Учардим, қочардим йироқ-йироққа,
Оёғу қўлларим тушиб титроққа.
Онам қўрқув дардин тортди хўп қийин,
Ярим йил ётди у тўшакда кейин.

Аммо чекинмади обдан бу ўсал;
Хотира қолдирди хафақон-касал)
Шу куни кечамиз безовта ўтди,
Онамни ташвишлар яна қўзғотди.
Кечаги бўғчасин олиб қўлига
Равона бўлди у бозор йўлига.
Тушда кириб келди нимтабассумда,
Қўлидан юкини олдим мен зумда,
Ана зоғораю,

мана зоғора —

Кўзимиз ўйнарди —

нақ бир тоғора!

Қўшни болалари, тутинганлар ҳам,
Ака-укаларим — бари бўлди жам.
Биринчи галига тегди биттадан,
Иккинчиси эса — қоқ яримтадан.
Кимдир мақтанарди,

менга кўп, дерди,

Кимдир ушогини

менга тўк, дерди,

Кимдир насибасин солиштирарди,
Кимдир кимдан олиб алиштирарди,
Кимга ким ташланди наънини юлиб,
Билмадим, ростданми ё ўйин қилиб.
Кимдир орамизда

менга кам, деди,

Онам мени унча

севмаскан, деди.

Баробар тегсин, деб онам шу тобда
Чархланган пичоқни олди шкафдан.
Онамнинг рухсори ўзгарди бирдан,
Кўкарди, қизарди, бўзарди бирдан.
«Онам мени унча севмаскан»...

Ҳайҳот!

Бир ушоқ меҳрдан азизроқ, наҳот!
Фарзанд қувончидан яшнаган она —

Жон берса,
    қон берса,
        сут берса, яна
Унга бағишласа бетакрор хуснин,
Нахот жигарига у лоқайд бўлсин?
Нахот, уруш номли қонхўр аждаҳо
Гўдаклар дийдасин музлатса ногоҳ,
Суғурса тилини,
        тошланса юрак,
Оналар
    оламга
        унда не керак!!!
Билмадим, дилидан
        не олам кечди,
Бағрини қиймалаб
        не алам кечди,
Бирдан «воҳ» деди-ю, отди пичоқни,
Қаттиқ ушлаб қолди мажруҳ бармоқни.
Тишлаган нонимиз тушганча қўлдан
Қотиб тарашадай, қолибмиз тилдан.
Тушдайин қувонч ҳам бир дамлик бўлди,
Хонадон бир зумда ғашликка тўлди;
Ирмоқдай қуйилиб оқар эди қон,
Алвонга бўялди ошпоқ дастурхон.
Онамнинг қўлини бойларди акам,
Қип-қизил қон эди акам шими ҳам;
Онам қўлларида отилган пичоқ
Акам тиззасига тегибди шу чоқ.
Бамисли бу уйдан ўтгандек уруш
Ғойибдан ваҳима бостириб кирмиш.
Жангчининг қонига бўялган байроқ
Бамисли, қолмади дастурхонда оқ.
Уйимиз шодлигин қилиб тору-танг
Мажақлаб ўтгандек ҳайбатли бир танк,
Қалбимиз
устида

хароба
қолди,
Душманни қақшатган
ирода қолди...
Кўнгилсиз хабарнинг борми қаноти,
Туйнукдан чиқдими ё унинг оти,
Бутун маҳаллага тарқалди дарҳол,
Қўшнилари келиши сўраб ҳол-аҳвол.
Девор-дармиёнлар ўн чоғ хонадон
Ризқидан ажратиб бир кундан талон
Онамга тутишди минг рози айта,
Ҳимматдан волидам эди ҳайратда!
Кўзимдан булутлар ташлади томчи,
Арғумчоқ учарди менинг қувончим.
Йўқ, кечдим фикримдан бугундан мутлақ,
Инсонлар ичида яхшилар кўпроқ!

* * *

Уруш ҳам тугади.
Дастурхон тўкин
Ранг-баранг ноз-неъмат, нонларга,
Лекин
Юрагим эзилар ўқ теккан мисол,
Уша кечмишларим —
Урушга тимсол.
Қирқ йилдир —
халқимиз нон қучоғида,
Фароғат,
роҳатнинг шан ардоғида.
Энди ҳар биримиз —
битта хонадон,
Қамида ҳар кунни —
олтмиш дона нон,
Олти хонадонни боқаркан тўкин
Бу, демак, элимиз ризқи бус-бутун.

Патирлар юзида сочиқ седана
Тақдирга битилган юлдуздек ёнар,
Унинг чўкирлари дил доғи каби
Ўтмишни эслатар, титрайди лабим:
Хаёлда тикланар

энг баланд токча,

Уша тулки хотин узатган ақча,
Ризқимиз паттасин учирган дафтар
Ва дафтар балоси ёғдирган хатар.
Кўзимга кўринар,

алвон дастурхон,

Қон билан бўялган

бир тоғора нон.

Кўринар онамнинг кемтик бармоғи,
Акам тиззасининг бужур ямоғи...
Фарзандим тингларкан

қулогин олмай,

Гоҳида инониб,

гоҳи инонмай,

Шунда дастурхондан

келади бир сас:

«Бу — аччиқ ҳақиқат,

бу эртак эмас!»

Хаёлда тикланар меҳри уммонлар,
Нон каби муқаддас ширин забонлар,
Ташвишлар тоблаган буюк ҳамият,
Ҳамият туфайли енгилган кулфат.
Пайваста елкалар — қоя ва қалқон,
Она сути мисол беғубор виждон,
Ёвузлар тўпидан ярадор дунё
Фақат шу имондан топди мумиё!

* * *

Булут тутса кўкни қуяди ёмғир,
Тутун тутса кўкни бало ёғадир,

Болаликда қолди шундай тасаввур,
Ушандан ёв кўрдим дудни бир умр.
Ва мурғак дилимга тугдим тугунчак —
Мовий осмон учун курашгум бешак!
Атрофга боқаман —

Дориломон кун,
Тўкинлик, шодликка ошиён —
бугун

Эслатиб қимматга ундирган қадрин,
Титратса бахтдан маст киборлар қалбин...
Токи тўғри йўлдан тойишни эмас,
Бахт учун курашга қасд қилсалар, бас!
Йиқилган инсонни кўтарса ердан,
Шикоят этмаса юмуш теридан,
Қимнингдир дилида қатлам-қатлам муз,
Қимнингдир тилида қотиб қолган сўз.
Эрмиса, ўрнида чақнаса қуёш
Ва битта ёқадан чиқаришса бош,
Ҳаётни тарк этса «нонкўр»

деган сўз,
Турмушдан чекинса
«нонхўр деган сўз,
Барака топ, дейман, кўрмагил завол,
Топганинг — нон бўлсин,
еганинг — ҳалол!

1985

МУНДАРИЖА

Сўз боши ўрнида	3
«Шеърларим...»	10

Барибир ширинсан муҳаббат

Боролмадим ёнингга яқин	11
Учрашганда сезаман доим	12
Қалбим қирғоқда қолди.	13
Ўртанма зинҳор	14
Қиз узатдик, ёр-ёр	15
Сиз келасиз деб	16
Сайр	17
Гул зори	18
«Синов учун унга бердилар савол...»	19
Манглаймга боқиб	20
Юрак	21
Ёринг чиройига бўласан мафтун	22
Ошиқларга не даркор	23
Айрилмас ёшлик	24
Лола излаб	25
Қўшиқ бўлиб кел	26
Келин салом	27
Мағрур қиз, дейдилар	28
Ошиқлар ўлмайди.	29
Бирга кулайин	31
Олдиндан атама	32

Илк туйғу	33
«Хорғин тикиласан кўзимга...»	34
Сен уни ой дединг	35
Кимсан ўзинг?	36
Гулшан аро	37
Тилагим	39
Азиз оила	40
Сир	42
Муҳаббат	43
Ошиён	44
Опа-сингиллар	45
Муҳаббат нима	47
Тан бер	49
Яшил гул	50
Манзара	51
Сен йўқ эрсанг	52
Кузатиш	53
Эй, бебош севги	54
Келин келди (ёр-ёр)	55
Бодом (қўшиқ)	57
Қадрдон баҳор	59

Бир қўлимда болам, бир қўлимда қалам

«...Нур шайдоси»	61
Қизгинам	62
Сен ўзинг	63
«Ўртанади ўрганган кўнгил»	64
Болам ва қалам	65
Фарзандларимга	66
Болажон	68
Қизалоқ қуёшга кўзгуни солиб	70
Мен чизолмаган сурат	71
Жажжи ўғлимнинг афсуси	73
Аскар ўғлимга мактуб	74
Соғиндим	76

Кичкинтойлар суҳбати	77
Алла	78
Мармартош	79
Кампирлар	80
Чироқ ёнар	81
Бир қатим нур	82
Мерос	84
Сенга	86
Таъзим	88
Виждон азоби	90
Муқаддас онажон	91
Шохга қасида	93

Бошимизни силади Ватан...

Тақдир	94
Осмон	96
Анор гули	97
Бошим етсин инсон кўксига	98
Бахт билан бирга туғилдим	99
Деразани очинг	100
Менинг елкамда	101
Қурбонлар ёди	102
Қимга нима тегар	103
Шодлигим	104
Ватан — сен юрагим	105
Бахтимдан	106
Отамга телеграмма	107
Қалбимда қандил ёнур	109
Кашфиёт	110

Гулзорлар ичида гул бўлиб ёндим

«Жўшқин цех ўртасидан ўтаман солиб назар...»	111
Куз	112
Сувчи	113

Сирдарё оқшоми	114
Вагон деразаси ёнида	115
Кўз, қуёш, мен	117
Олтин арғимчоқ	118
Боғдаги ўйларим	119
Хайрли тонг	120
Чаноқда тонг	121
Китоблар	122
«На тўлқин, на ёниш, на дардга қодир..!»	123
Навбаҳор нағмаси	124
Болдино ёзи	125
Томоша	127
Кўзгуга тикилиб боққанмисиз ҳеч	128
Ёмғирли кун	129
Айни ёз	130
Маржонларим	131
Фикрим — игна	132
Сен — ёшлик	133
«Табиат нафосат сеҳрига пайванд...»	134
Тенгдошимга	136
Чақмоқ ёшлигим	137
Қарши гуллари	139
Меҳнат онаси	141
Салом, табиат	143
Беморликнинг бедор ўйлари	145
Сенинг давлатнинг	147
Насим	148
Гулсават	149
Изланиш	151
Май келди	152
Менинг Бухором	15
Заминга сўз	156
Сизники меҳрим	158
Гумбаз	160
Синфдошлар даврасида	162
Нур излар	164

Рақамлар сўзлаганда	166
Биз ҳам деҳқон	168
Таниш чеҳралар	170
Ёлғизлик	172
Лангар	173
Мингчинор	174
Кулгичингда қуёш	175
«Чим...» . . . . . : : :	176
Қўш саҳифа	177
Омонлик	178
Денгиздан	181
Таҳрир	181
«Ҳаёт ўзи аллома шоир...»	181
Пахтакор Ўзбекистон	182
Туман	183
Аллергия	184
Комсомол	187
Мангу олов	189
Эътиқод	190
Май ёмғири	192
Эгатларда нузли мисралар	194
Башарият кўзисан	196
Шу бугун	197

Чегарани билмаса қўшиқ

Сув дунёси	200
Қуёш ботгунча	201
Гулхан	202
Балиқчи	203
Сув париси	204
«Денгизимиз осмондай улкан...»	206
Сув саҳроси	208
Денгиз менинг ўзимдир	210
Қўшиқ	212
Биз айтган қўшиқ	213

Салом, мадам, мсье	216
Париж кечаси	217
Мулкка дахлдор	219
Рассомлар бозорида	220
Сукут садоси	222
Жаклина	223
Музикачилар	225
Инсон қўли	226
Сен эдинг	228
Нур дея	229
Алқасос	231
Шоир юраги	234
Устунлар	236
Ҳиндистон онасига	238
Нидо	241
Жангчи онага	242

Ахир нега ёнмай

Дугонамнинг димоғи	244
Оғир гап	245
Чиммат	246
«Баланд кетма...»	247
Ахир, нега ёнмай . . . . . ; : : :	248
Шира босган ниҳол	349
Мис узук	250
«Дўқингни қўй, гулдурак...»	251
Ижодкор заҳмати	252
«Сен азм кўприк бўлдинг...»	255
Илтижо	256
«Танга нина кирса...»	257
Думалоқ хатчиларга очиқ мактуб	258
Бугун сени эсладим, қўшним	259
Бахт калити	261

Болалар бағрида ўйнар ҳақиқат

Иноқ оила	262
Ҳамида — ҳамшира	263
Қорбобо уйга марҳабо	264
Қурувчиларга раҳмат	265
Озода	266
Бари ярашар	267
Сенинг замонанг	268
Баҳона	270
Менга ҳам	270
Эргаш	271
Ойга учиш	273
Ҳормангиз	274
Ўзбекистон қуёши	275
Одат қилма	276
«Қатта майдон. Болалар ўйнар...»	277

Шеъримга қон қуймиш қардош қалами

Т а р ж и м а л а р

«Бунчалар юввошсан ва итоаткор» (Н. А. Некрасовдан)	278
Биринчи Май. (Н. Ҳикматдан)	279
Ишчи қиз қўшиғи. (Ян. Райнисдан)	281
Бурмали қирлар. (М. Дилбозидан)	282
Озарбайжон (М. Дилбозидан)	282
Тушимга кир. (Р. Қазаковадан)	285
Мен келдим. (Р. Қазаковадан)	285
Мирзачўл (Р. Қазаковадан)	286
Ўғлимга (Р. Қазаковадан)	287
Агар... (Қадрия Темирбўлатовадан)	289
Севгинг йўқолса (Қадрия Темирбўлатовадан)	289
Шеърят маликаси (Л. Забаштадан)	290

Шаҳарлараро алоқа станцияси (Т. Жирмунская-дан)	291
Рассом бўлсам (Жола Бадъедан)	292
Не ўзи бахт (М. Кахидзедан)	293
Ўйларим (Т. Абдураҳмоновдан)	294
Умр (С. Сулаймоновадан)	295
Бухородан келин келди (Г. Сулаймоновадан)	296
Мени изласангиз (Ж. Тинмисеитовадан)	297
Юртим (Г. Сафиевадан)	298
Шуҳрат араваси(Н. Юсуповдан)	300

Гулхан оловида тобланган тақдир

Достонлар

Чавандоз	301
Надюша	319
Камолот	342
Зухро юлдузи	369
Алвон дастурхон	393

На узбекском языке

Гульчехра Джураева

ИЗБРАННОЕ

СРЕДИ ЦВЕТУЩЕГО САДА

Тақризчи—филология фанлари кандидати *Наим Каримов*.

Редактор *М. Юсупов*

Рассом *Ш. Булгаков*

Расмлар ред. *М. Карпузас*

Техн. ред. *Т. Смирнова*

Корректор *О. Турдибекова*

ИБ №3579

Босмахонага берилди 19.09.86. Боснишга рухсат этилди 20.02.87. Формат 70×90¹/₃₂. Босмахона қоғози №1. Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 15,21 + 0,07 вкл. Шартли кр — отгиск 15,24. Нашр л. 13,74 + 0,06 вкл. Тиражи 10000. Заказ № 1044. Баҳоси 2с. 10т. Шартнома №127—86.

Ғафур Ғулум номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 700129.
Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашма-сининг Бош корхонасида теришиб, 1- босмахонасида босилди. Ташкент, Ҳамза кўчаси, 21.

Жўраева Г.

Сайланма: Гулшан аро: Шеърлар, дostonлар,— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987.—416 б.

Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофотининг лауреати Гулчеҳра Жўраеванинг ижоди назм шайдоларига яхши таниш. Шоиранинг ушбу сайланма китобига турли йилларда битилган серзавқ шеърлари, шунингдек, дostonлари киритилди.

Джураева Г. Избранное: В цветущем саду: Стихи, поэмы.

Уз2